

Arkhaia Anatolika
Anadolu Arkeolojisi Araştırmaları Dergisi
The Journal of Anatolian Archaeological Studies
Volume 3 (2020)

**Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları
(MÖ 1. yüzyıl - MS 7. yüzyıl)**

***Commercial Amphora Finds from Parion Slope Bath
(From 1st century BC to 7th century AD)***

İsmail AKKAŞ

ORCID: 0000-0002-2744-3202

Geliş Tarihi: 02.11.2020 | Kabul Tarihi: 20.11.2020 | Online Yayın Tarihi: 24.11.2020

Makale Künyesi: İ. Akkaş, "Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları (MÖ 1. yüzyıl - MS 7. yüzyıl)", *Arkhaia Anatolika* 3 (2020), 178-243. DOI: 10.32949/Arkhaia.2020.21

Arkhaia Anatolika, Anadolu Arkeolojisi Araştırmaları Dergisi "Açık Erişimli" (Open Access) bir dergidir. Kullanıcılar, dergide yayınlanan makalelerin tamamını tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, makalelerin çıktısını alabilir ve kaynak göstermek suretiyle bilimsel çalışmalarında bu makalelerden faydalanabilir. Bunun için yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almasına gerek yoktur.

Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Arkhaia Anatolika, The Journal of Anatolian Archaeological Studies follows Open Access as a publishing model. This model provides immediate, worldwide, barrier-free access to the full text of research articles without requiring a subscription to the articles published in this journal. Published material is freely available to all interested online readers.

The scientific and legal propriety of the articles published in the journal belongs exclusively to the author(s).

**Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları
(MÖ 1. yüzyıl - MS 7. yüzyıl)**

***Commercial Amphora Finds from Parion Slope Bath
(From 1st century BC to 7th century AD)***

İsmail AKKAŞ*

Öz

Troas Bölgesi'nin kuzeyindeki Parion Antik Kenti, bugünkü Çanakkale ili, Biga ilçesi sınırları içerisindeki Kemer Köyü'nde yer almaktadır. Parion, coğrafi ve stratejik konumunun yanı sıra önemli bir ticaret limanına sahip olması gibi özellikleri sayesinde çağlar boyunca bölgedeki egemen güçlerin ilgisini çeken kentlerden biri olmuştur. MÖ 8. yüzyılda bir Grek kolonisi olarak kurulan Parion'a, Roma Cumhuriyet Dönemi sonlarında, Romalı emekli askerler yerleştirilmiş ve kente Roma kolonisi statüsü verilmiştir. Kentin bu statüsü ekonomik olarak da gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamış, böylece Parion antik kenti Kuzey Troas Bölgesi'nde en fazla Romalı barındıran kentlerden biri olmuştur. Roma İmparatorluğu tarafından Roma koloni statüsü verilmesi sonrasında kent, gerek bölge ticaretinde, gerekse siyasi ve askeri alanlarda söz sahibi olmuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak Parion'da 2005 yılından bu yana gerçekleştirilen kazılarda Roma Dönemi'ne ait önemli arkeolojik bulgulara ulaşılmıştır. Bu arkeolojik buluntu gruplarından biri de 2008-2019 yılları arası Yamaç Hamamı kazılarında ele geçen ticari amphora parçalarıdır. Çalışmamızda, yapıda bu yıllar arasında ele geçen Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne ait ticari amphora buluntuları tanıtılmıştır. Bu dönemler içindeki tabaka ve kontekstlerde 18 farklı ithal amphora grubu tespit edilmiştir. Bu ticari amphora grupları İtalya, Kuzey Afrika (Tunus), Ege Adaları, Batı Anadolu, Güney Karadeniz, Kilikia ve Levant gibi önemli üretim merkezlerinden ithal edilmiştir. Parion Yamaç Hamamı'nda ele geçen ticari amphoralar, yapının inşa tarihi ve kullanım evrelerini desteklemesi açısından önemlidir. Çalışma kapsamında, Parion Yamaç Hamamı'nın MÖ 1. yüzyıl ortaları ile MS 7. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlenen tabaka ve kontekstlerinde bulunan ticari amphoralar aracılığıyla hem yapıyla ilgili hem de ticari açıdan yeni verilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Troas, Parion, Yamaç Hamamı, Roma, Erken Bizans, Amphora

Abstract

The ancient city of Parion is located in the village of Kemer in the Biga district of Çanakkale, north of the Troas region. Parion has been one of the cities that the sovereign powers in the region wanted to have for ages thanks to its geographical and strategic location and having an important commercial port. Founded as a Greek colony in the 8th century BC, Parion became one of the most important colonial cities of the Roman Empire in Anatolia by placing Roman retired soldiers in the city at the end of the Roman Republic Period and giving the status of a Roman colony. This status of the city enabled it to develop and prosper economically, so the ancient city of Parion became one of the cities with the highest number of Romans in the Northern Troas Region. After the Roman colony status, Parion became a city that had a say in both regional trade and political and military fields. As a natural consequence of this, important archaeological findings belonging to the Roman Period have

* Arş. Gör. Dr. İsmail AKKAŞ, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karaman/TÜRKİYE.

E-mail: ismlakkas@hotmail.com / ORCID No: 0000-0002-2744-3202.

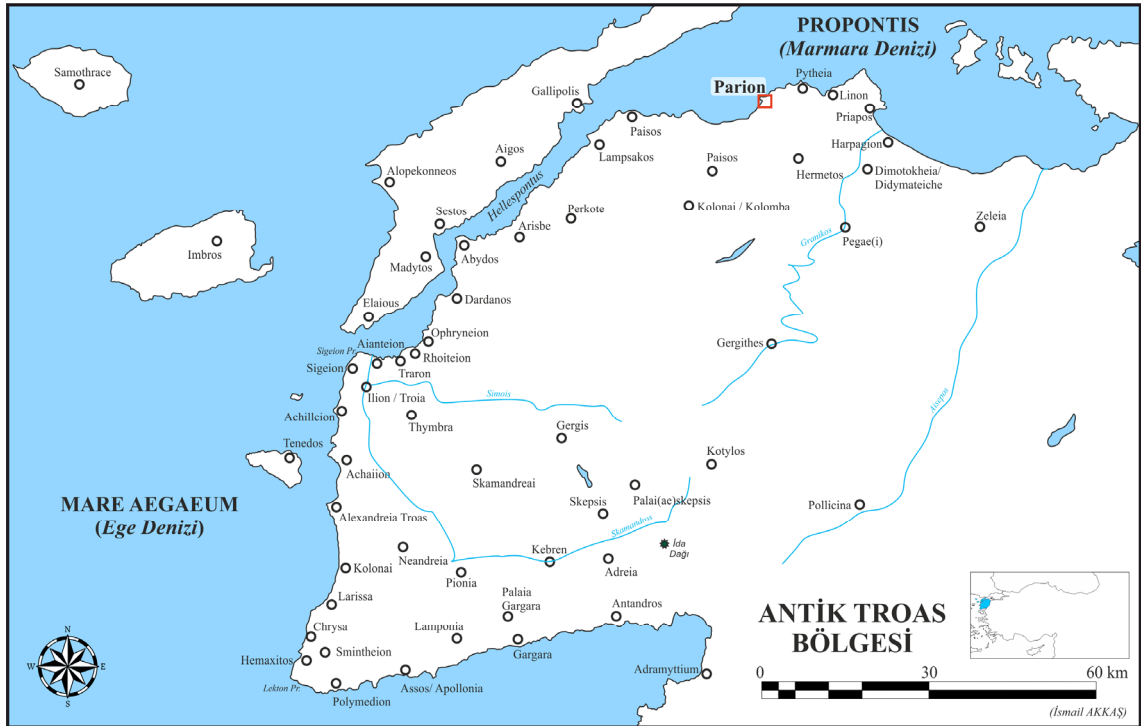
** Bu çalışma Mersin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince 2018-3-TP3-3029 Proje Numarası ile desteklenmiştir.

reached in the excavations carried out in Parion since 2005. One of these archaeological finds are commercial amphora pieces found in the Slope Bath excavations between 2008-2019. In our study, the commercial amphora finds dating from the Roman and Early Byzantine Period, which were found in the building between these years, are introduced. Eighteen different imported amphora groups were identified in the layers and contexts within these periods. These commercial amphora groups have been imported from important production areas such as Italy, North Africa (Tunisia), Aegean Islands, Asia Minor, Southern Black Sea, Cilicia and Levant. Commercial amphorae found in Parion Slope Bath are important in terms of supporting the construction and usage phases of the building. Within the scope of the study, it was aimed to reach new data in terms of both building and commercial aspect by means of the commercial amphora findings found in the layers and contexts of the Parion Slope Bath, dated between the middle of the 1st century BC and the first quarter of the 7th century AD.

Keywords: Troas, Parion, Slope Bath, Roman, Early Byzantine, Amphora

Giriş

Troas Bölgesi'nin önemli kentlerinden birisi olan Parion, antik çağda bölgenin kuzeyinde konumlanmıştır¹ (fig. 1). Günümüzde ise kent, Çanakkale ili, Biga ilçesi, Kemer Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Kent, MÖ 8. yüzyıl kolonizasyon hareketliliği sırasında kurulmuş ve MS 13. yüzyılın sonuna kadar yerleşim görmüştür².

Figür 1: Parion Antik Kenti'nin konumu

Parion, Roma Cumhuriyet Dönemi'nin sonlarında, diğer bölge kentlerinden bazıları gibi Iulius Caesar tarafından Roma kolonisi ilan edilmiştir³. Sonrasında, Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde ilk olarak Augustus (Octavianus)⁴, ikinci olarak ise İmparator Hadrianus tarafından koloni kenti statüsü devam ettirilmiştir⁵. Kentte, özellikle Hadrianus Dönemi'nde ilan edilen koloni statüsüne paralel olarak imar faaliyetlerinde hızlanma olduğu ve kentte günümüze kadar kalıntıları ulaşabilmiş Yamaç Hamamı, Roma Hamamı, Agora ile

¹ Strabon XIII, I, 13-15; Pausanias IX, 27, I; Başaran 1999, 349; Başaran 2008, 133; Keleş 2013, 20-25.

² Frisch 1983, 60; Başaran 2002, 16, 18; Avram 2004, 991; Başaran 2008, 134; Keleş 2008, 47; Prêteux 2009, 335; Körpe 2011, 97-102; Keleş – Çelikbaş 2014, 76; Keleş et al. 2014, 22-23.

³ Özşait 1999, 126; Sayar 2015, 163.

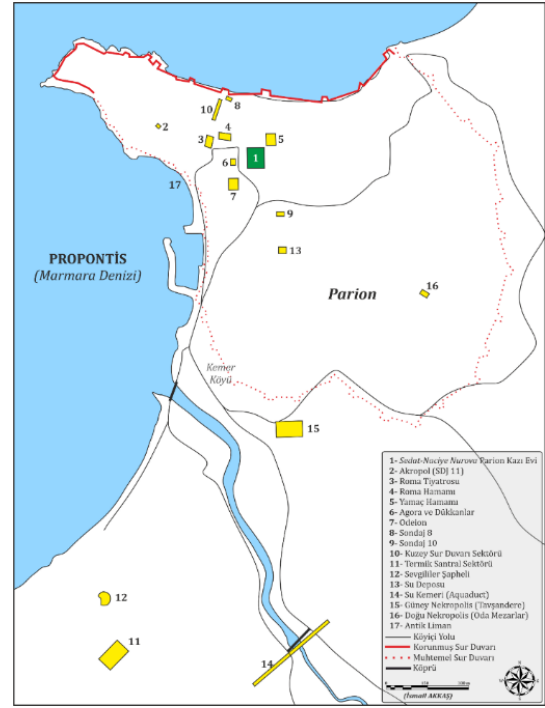
⁴ Magie 1950, 869; Başaran 2006, 185.

⁵ Magie 1950, 614.

Dükkanlar, Roma Tiyatrosu ve Odeion (fig. 2) gibi yapıların MS 2. yüzyıl içerisindeki bu imar faaliyetleri kapsamında inşa edildiği ya da onarıldığı ele geçen arkeolojik veriler sayesinde tespit edilmiştir⁶.

Yamaç Hamamı

Parion'un merkez yapı topluluğunun doğusunda (fig. 2), Roma Hamamı'na yaklaşık 200 m mesafede konumlanan Yamaç Hamamı'nın kazı çalışmaları ilk kez 2008 yılındaki sondaj çalışmaları ile başlamıştır⁷. Yapıda gerçekleştirilen ilk yıllara ait kazı çalışmalarında bu alanın yamaca inşa edilen bir Ev/Villa yapısı olduğu tahmin edilmiştir. Ancak ilerleyen çalışmalar, yapının gelişmiş bir kanal ve *hypocaust* sistemini barındıran, küçük boyutlu bir hamam kompleksi olduğunu göstermiştir⁸.

Figür 2: Parion kent planı

2008-2019 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla birçok bölümü açığa çıkarılan ve günümüze kalıntıları ulaşan Yamaç Hamamı'nın külhan/fırın (*praefurnium*), giyinme bölümü (*apodyterium*), sıcaklık (*calidarium*), ılıkılık (*tepidarium*), kuru terleme odası (*laconicum*), su deposu ve temiz su hattı gibi 9 bölümden oluştuğu ve orijinal yapının 3 ana evre geçirdiği tespit edilmiştir⁹ (fig. 3). Yamaç Hamamı'nın, laconium yani kuru terleme odasının ölçüleri ve kendine ait külhan/fırın (*praefurnium*) bölümünün olması ile Anadolu'daki hamam yapılarından ayrıldığı bilinmektedir¹⁰.

Kontekst ve tabaka buluntusu çeşitliliği yönünden oldukça geniş bir envantere sahip olan yapıda, MÖ 1.-MS 7. yüzyıl başı arasına tarihlenebilecek çok sayıda sikke¹¹, kaliteli ve kaba seramik¹², cam kap¹³, metal obje¹⁴, kemik obje¹⁵, terakota figürin¹⁶, değerli taş¹⁷ vb. eserler ele geçmiştir. Bu buluntu gruplarından biri de kentin ticari ilişkilerinin aydınlatılmasında önemli bir araç olan ticari amphoralardır.

Mimarisi ve buluntu gruplarıyla birlikte ele alınarak Yamaç Hamamı'nın evreleri değerlendirildiğinde, ilk evre MÖ 1.-MS 2. yüzyıla tarihlenen inşa tabakasına denk gelmektedir. İkinci evre, MS 3.-4. yüzyıllar arasını kapsayan aktif kullanım tabakaları, son evre ise MS 5.-7. yüzyıl başı arasına denk gelen yapının değişiklik ve eklemeler yapılarak kullanıldığı geç dönem kullanım tabakasıdır¹⁸. Çalışmamızda değerlendirilen ticari amphora

⁶ Magie 1950, 614; Keleş 2008, 54; Başaran – Ergürer 2012, 246; Keleş – Yılmaz 2014, 163.

⁷ Başaran 2010, 401-402; Başaran 2011, 289-290.

⁸ Başaran *et al.* 2013, 347-364; Çelikbaş 2013a, 67; Çelikbaş 2015, 43.

⁹ Çelikbaş 2013a, 72-74; Çelikbaş 2016, 16.

¹⁰ Oyarçin 2017, 75; Keleş *et al.* 2018a, 272.

¹¹ Çelikbaş 2010, kat. no. 8, 10-11, 17-19, 21-23, 25, 28, 31; Keleş 2013, 193-196; Oyarçin 2017, 74-80, graf. 18-20; Keleş *et al.* 2018a, 233-268; Parlak 2019, 9-12.

¹² Ergürer 2012, 16; Ergürer 2013, 137-150.

¹³ Kasapoğlu – Özdemir 2013, 151-164.

¹⁴ Kasapoğlu 2013a, 165-170; Çelikbaş 2016, 249.

¹⁵ Kasapoğlu 2013b, 171-176; Özkan 2020, 10.

¹⁶ Başaran 2010, 289; Kasapoğlu 2013c, 177-192; Kasapoğlu 2015, 40-42.

¹⁷ Çelikbaş 2013b, 207-210.

¹⁸ Keleş – Çelikbaş 2014, 176; Çelikbaş – Oyarçin 2014, 65; Keleş *et al.* 2018a, 233-268.

buluntuları bu evreler içine denk gelen tabaka ve kontekstlerde tespit edilmiştir. 2015-2017 yılı kazı sezonlarında, özellikle tonozlu sarnıç ve kanal bölümlerinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, yapının orijinal inşa kalınlılarının altında Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir tabakanın var olduğu görülmüştür¹⁹.

Amphora buluntuları yönünden, Roma Hamamı ve Odeion gibi oldukça geniş form çeşitliğine sahip olan Yamaç Hamamı'nda 2008-2019 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, Roma ve Erken Bizans Dönemi içerisine tarihlenen toplam 738 adet tanımlanabilir form veren amphora parçası istatistik veri olarak tespit edilmiş, 71 adedi ise çalışmamızın kataloğuna dahil edilmiştir. Çalışmamızın kataloğuna dahil edilen 18 adet ticari amphora grubu, kronolojik olarak erkenden geçe doğru sıralanarak tanıtılacaktır.

Figür 3: Yamaç Hamamı ve bölümlerinin genel görünümü (Parion Kazı Arşivi)

Amphora Grupları

Dressel 2-4

Dressel 2-4 olarak bilinen bu gruba ait formlar, ilk olarak H. Dressel tarafından sınıflandırılmış ve belirli bir tipoloji içerisine dahil edilmiştir²⁰. Proto örnekleri MÖ 3. yüzyılda üretilmeye başlanan DR 2-4 grubuna ait formların en erken tarihli örnekleri MÖ 1. yüzyılın ilk yarısından itibaren Batı Akdeniz coğrafyasında üretilmiş ve bu form, Doğu Akdeniz'deki birçok merkezde taklitleriyle birlikte MS 3. yüzyıla kadar üretilmeye devam etmiştir²¹.

Genel morfolojik özellikleri dikkate alındığında bu gruba ait formlar, genellikle 80-90 cm arasında yüksekliğe, 35-40 cm genişliğe ve 25-35 lt arasında değişen kapasiteye sahiptir. Formlar, dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarı, çoğunlukla silindirik bazı örneklerde ise

¹⁹ Keleş *et al.* 2017, 29-31; Keleş *et al.* 2018b, 190-192; Keleş *et al.* 2019, 602; Fırat 2018, 9-11; Kasapoğlu *et al.* 2020, 91-122.

²⁰ Dressel 1879, 41, lev. VII-VIII; Dressel 1899, 491-492, tab. II.

²¹ Empereur – Picon 1989, 225-226; Ballet 1998, 195; Martin-Kilcher 1994, 667; Panella 2001, 199; Rauh 2004, 330; Şenol 2000, 129; Şenol 2003a, 22; Vnukov 2004, 407-409; Şenol 2009, 63-64, 137.

omuza doğru daralan üzeri yivsiz boyun, çift dilimli dikey köşeli kulplar, gövdeye geçişi keskin olan ve boyunla geçişi belirgin karakteristik bir yivle ayrılan omuz, dip kısmına doğru daralan konik, üzeri yivsiz gövde ve içi dolu sivri dip kısmı ile şekillendirilmiştir. DR 2-4 grubuna ait formlarda farklı üretim merkezlerinden dolayı morfolojik özelliklerde görülen farklılık, kil yapılarına da yansımış olup, gruba ait formlarda killeri oldukça heterojen bir yapıdadır. Bunlarda genellikle şarap çeşitlerinin taşınmış olabileceği önerilmektedir²².

Yapıda ele geçen DR 2-4 amphora grubuna ait parçaların kil yapıları, bu formların İtalya Baetica, Kos ve Kilikia Bölgesi üretimleri olabileceğini göstermiştir. Genel morfolojik özellikleri dikkate alındığında, üretim dönemi özelliklerini bire bir yansıtan Parion buluntusu DR 2-4 formlarından, **1** numaralı örnek kesitte Baetica Bölgesi'ne²³ özgü kırmızımsı kahverengi (7.5 YR 6/4) tonları ve bölgeye özgü kil katkıları içermektedir. **2** ve **3** numaralı ağız ve kulp, kısmen boyun bölümü korunmuş olan örnekler ise Hellenistik Dönem Kos Adası²⁴ amphora üretiminde de görüldüğü gibi açık kırmızı (2.5 YR 6/6- 6/8) tonlarında kile sahiptir. **4** ve **5** numaralı ağız ve kulp parçası ile **6** numaralı gövdenin bir kısmı korunmuş içi dolu sivri kaide parçası, DR 2-4 formlarının Kilikia Bölgesi'nde²⁵ üretimi yapılan karakteristik örneklerinden olup, kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/6) tonlarında kil yapısı ile dikkat çekmektedir. Yamaç Hamamı'nda tonoz konteksti içerisinde ele geçen **1**, **2**, **3** ve **4** numaralı Parion buluntuları tabaka verileri dikkate alınarak MÖ 1. yüzyıl ortaları ile MS 2. yüzyıl başı arasında tarihlendirilmiştir. Yine yapıda, MS 3.-4. yüzyıl buluntularının arasında, atık kanalında ele geçen **5** numaralı örnek ise formun ikincil kullanım olduğu düşünüldükçe MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. **3** ve **6** numaralı örnekler ise form özellikleri ve benzer buluntulardan hareketle MS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

1, **2**, **3**, **4**, **5** ve **6** numaralı Dressel 2-4 formlarının yakın tarihli benzerleri Roma²⁶, Lombardia ve Brescia'da²⁷, Pisa²⁸, Tyndaris²⁹, Malta³⁰, Adriyatik Denizi'nin kuzey ve güney kıyılarında³¹, Mogontiacum³², Atina Agorası³³, Poetovio³⁴, Kartaca³⁵, Ostia³⁶, Leptis Magna ve Sabratha'da³⁷, Butrint³⁸, Ephesos³⁹, Patara⁴⁰, Knossos⁴¹, Delos⁴², Kenchreai⁴³, Berenike⁴⁴, Elaiussa Sebaste⁴⁵, Smyrna⁴⁶, Pompeiopolis⁴⁷, Myndos⁴⁸, Mylasa⁴⁹, Troia⁵⁰ ve Alexandria Greco-Roman Müzesi'nde⁵¹ görülmektedir.

²² Şenol 2000, 130; Starac 2001, 269, fig. 1; Williams 2004, 444.

²³ Iavarone – Olcese 2013, 221-226; Rizzo 2014, 223-228, 237-238.

²⁴ Whitbread 1995, 81-95; Freed 2000, 459-466; Şenol 2000, 129; Dyczek 2001, 52.

²⁵ Peacock – Williams 1986, 166; Şenol 2009, 137.

²⁶ Radaelli 2016, tab. I/6-10, tab. III/34-43.

²⁷ Bruno 1989, 642-644, fig. 1-7, 8.

²⁸ Costantini 2011, 393-430, fig. 3-5, 6.

²⁹ Ollà 2008, 281, 284, lev. 1, AR/5.

³⁰ Anastasi 2019, fig. 29.

³¹ Auriemma – Queri 2004, 48.

³² Ehmig 2002, 233-251.

³³ Robinson 1959, 85, lev. 19, M 13.

³⁴ Bezczy 1987, 645, fig. 2.

³⁵ Martin-Kilcher 2005, 202-220.

³⁶ Hesnard 1980, 142-145, lev. 1/1-2, lev. 2/1, lev. 3/2.

³⁷ Panella 1973, 673.

³⁸ Reynolds 2019, fig. 2.5/c-b.

³⁹ Bezczy 2004, 90, fig. 2-13; Bezczy 2006, 289, 300, 301, fig. 3-21; 5-34; 8-61, 66, 67; Bezczy 2008, 82-92.

⁴⁰ Dündar 2018, 168, fig. 2-4.

⁴¹ Hayes 1983, 150, fig. 23.

⁴² Hesnard 1980, 77, fig. 2b-4, 6.

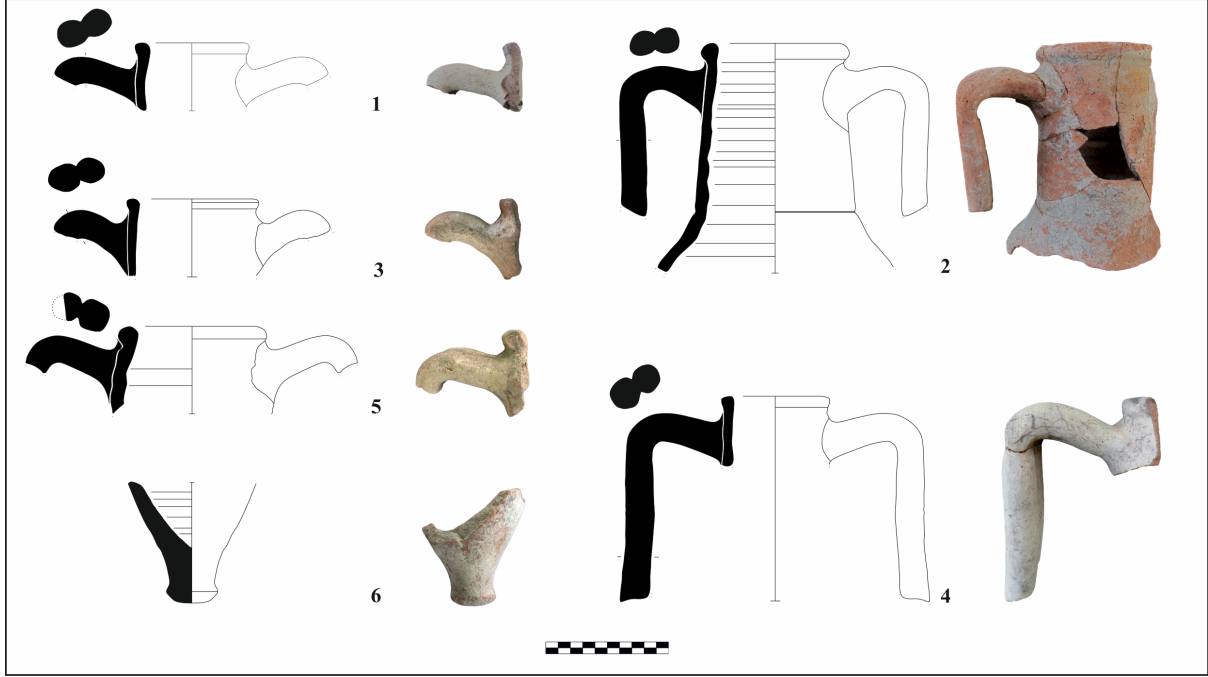
⁴³ Adamscheck 1979, lev. 26/RC 5.

⁴⁴ Riley 1979, 171-174, fig. 79-181, 183.

⁴⁵ Kızıllarslanoglu 2016, kat. no. 22-42; Kızıllarslanoglu 2019, fig. 2/a-b, fig. 3/a, fig. 5-8.

⁴⁶ Bezczy 2008, 86; Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 428-430.

⁴⁷ Opait 2018, fig. 1-2.

Figür 4: Dressel 2-4

Katalog No: 1	Kazı No: P17- CIT 30	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Batı Akdeniz	
Kil Rengi: 7.5 YR 6/4 Light Brown	Astar R.: 10 YR 7/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 5.6 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az şamot		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl ortaları-MS 2. yüzyıl başı		
Katalog No: 2	Kazı No: P17- CIT 24	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Kos Adası	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red	Astar R.: 2.5 YR 5/6 Red	
Yükseklik: 19.2 cm	Ağız Ç.: 11.3 cm	
Kil Katkısı: Az kum, orta mika, az taşcık, çok kireç, az şamot, az kuvars		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl ortaları-MS 2. yüzyıl başı		
Katalog No: 3	Kazı No: P13- BAT 14	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Kos Adası	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6 Light Red	Astar R.: 2.5 Y 8/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 6.1 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az şamot		
Tarih: MS 2. yüzyıl		
Katalog No: 4	Kazı No: P17- CIT 27	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Kilikia (?)	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6 Light Red	Astar R.: 10 YR 7/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 17.1 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az taşcık, az kireç		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl ortaları-MS 2. yüzyıl başı		
Katalog No: 5	Kazı No: P15- CAB 61	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Kilikia (?)	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 10 YR 8/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 7.1 cm	Ağız Ç.: 10 cm	

⁴⁸ Gülsefa 2015, kat. no. 82-90.

⁴⁹ Tüylüoğlu 2015, kat. no. 1-36.

⁵⁰ Kozal 2001, no. 109.

⁵¹ Şenol 2018, kat. no. 273-287.

Kil Katkısı: Az kum, yoğun altın mika, orta taşcık, yoğun kireç

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci yarısı

Katalog No: 6	Kazı No: P14- BUZ 11	Fig. No: 4
Tip/Form: DR 2-4	Köken: Kilikia (?)	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 2.5 YR 5/6 Red	
Yükseklik: 9.9 cm	Kaide Ç.: 1.8 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 2. Yüzyıl		

Dressel 24

Günümüze kadar yapılan çalışmalar neticesinde MÖ 1. yüzyıldan MS 3. yüzyılın sonuna kadar üretimi ve ticareti yapıldığı bilinen Dressel 24 amphoraları, yoğun olarak Batı Anadolu Bölgesi'nde Menderes Vadisi çevresinde üretilmiş ve form başta Doğu Akdeniz ile birlikte tüm Akdeniz ve Karadeniz coğrafyasına ihraç edilmiştir⁵².

DR 24 amphoralarının morfolojik özelliklerine bakıldığında, genel olarak kavisli bir huni şeklinde dışa açık, uçlardan içe çekik ağız kenarına, konik yapıda omuzlara doğru genişleyen uzun bir boyna, ağız altında başlayıp omuz üstünde son bulan dik açılı kulplara, oval bir gövde ve sivri dip kısmına sahiptir. DR 24 grubuna ait formların ağız yapısına benzer birçok amphora bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Geç Roma Dönemi'nde, bu amphora grubunun devamı olan Late Roman Amphora 2 grubudur⁵³.

Yapılan petrografik araştırmalar, bu formun Menderes (Maeandros) Vadisi çevresinde ve Ephesos yakınlarında üretildiğini açığa çıkartmıştır. Bunun yanında, Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemleri içinde grubun Menderes Vadisi, Ephesos, Erythrai, Khios ve Kyme gibi yerleşim çevrelerinde benzer üretimlerinin yapılmış olduğu düşünülmektedir⁵⁴. Bu grup, Batı Anadolu kıyısındaki kentlere ek olarak Kuzey Afrika, Batı Akdeniz ve Karadeniz coğrafyalarına ihraç edilmiştir⁵⁵.

DR 24 amphoralarının Yamaç Hamamı'nda ele geçen örnekleri 7, 8 ve 9 numaralı ağız, boyun ve kulp kısmı korunmuş parçalar ile temsil edilmektedir. 7, 8 ve 9 numaralı örnekler, Kara Tobe⁵⁶, Kalos Limen⁵⁷, Kutlak⁵⁸, Chaika⁵⁹, Vani⁶⁰, Tanais⁶¹, Milethos⁶², Pompeii⁶³ yerleşimlerinde ele geçen benzerleri ve ele geçtikleri tabaka verileri sayesinde MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl'a tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 7	Kazı No: P17- CIT 26	Fig. No: 5
Tip/Form: DR 24	Köken: Khios, Kyme, Erythrae, Ephesos	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6 Light Red	Astar R.: 7.5 YR 6/4 Light Brown	
Yükseklik: 18.8 cm	Ağız Ç.: 11 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az taşcık, yoğun kireç, az şamot		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl		

Katalog No: 8	Kazı No: P17-CIT 20	Fig. No: 5
Tip/Form: DR 24	Köken: Khios, Kyme, Erythrae, Ephesos	

⁵² Opait 2007b, 628-629.

⁵³ Opait 2004b, 295; Opait 2007b, 635-643; Bezeczeky 2013, 72-75.

⁵⁴ Opait 2007b, 627; Opait – Tsaravopoulos 2010, 26; Bezeczeky 2013, 73-74.

⁵⁵ Manacorda 1975, 378-383, lev. XCVII-XCIX; Bruno 1997, 525; Rizzo 2003, 156, 170; Auriemma – Quieri 2004, 50, fig. 10; Tomber 2006, 165, XX-XXII; Opait 2009, 157-158, lev. 91-92.

⁵⁶ Opait 2007b, 628.

⁵⁷ Uzhentsev – Yurochkin 1998, fig. 5/1,3.

⁵⁸ Uzhentsev – Yurochkin 1998, fig. 5/4.

⁵⁹ Uzhentsev 2001, 160, fig. 4/5.

⁶⁰ Opait 2007b, fig. 1/1a-b.

⁶¹ Arseneva – Naumenko 1992, 151-152, fig. 28/2-3, fig. 30-33, 41, 46/3.

⁶² Pülz 1985, 89, form 19, kat. no. 59, fig. 10, lev. 23/11.

⁶³ Manacorda 1975, 380, lev. XCVII/2,3.

Kil Rengi: 5 YR 76/	Astar R.: 7.5 YR 6/4	
Yükseklik: 12.4 cm	Ağız Ç.: 14 cm	
Kil Katkısı: Az kum, çok kireç, az kuvars		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl		
Katalog No: 9	Kazı No: P18-CKT 95	Fig. No: 5
Tip/ Form: DR 24	Köken: Khios, Kyme, Erythrae, Ephesos	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8	Astar R.: 10 YR 8/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 5 cm	Ağız Ç.: 14 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az kireç		
Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl		

Figür 5: Dressel 24

Cretoises/Girit Amphoraları

Girit genel olarak MÖ 3. yüzyıldan MS 7. yüzyıl başına kadar amphora üretimi yapmış olan bir merkezdir⁶⁴. A. Marangou-Lerat tarafından Girit amphoraları üzerine yapılan ve kabul gören kapsamlı çalışmada, bu üretimler form özelliklerine göre AC1 (a-b-c-d-e), AC2 (a-b), AC3, AC4 (a-b-c), AC6 ve AC7 olarak 6 ana tip ve 10 alt tipe ayrılmıştır⁶⁵. Girit amphoraları, Roma Dönemi'nde Ege, Kıta Yunanistan, Avrupa kıtasının iç kesimleri ve Karadeniz kıyısına kadar geniş bir coğrafi alanda yayılım göstermiştir⁶⁶.

Parion Yamaç Hamamı'nda ele geçen Girit üretimi amphoralar, AC 1A alt tipi içine dahil ettiğimiz **10** numaralı ağız, boyun, kulp kısmı korunmuş parça ve AC 1B alt tipi içine dahil ettiğimiz **11** numaralı büyük oranda korunmuş amphora parçası ile temsil edilmektedir. Yapıda ele geçen AC1 amphorasına ait formlar, ~60 cm yüksekliğe ve 20-25 lt kapasiteye sahiptir. Bu formlar genel olarak, oval veya silindriktir. Genel görünüm, 6-10 cm arasında değişen şişirilmiş bant şeklinde hafif dışbükey ağız yapısı, silindirik dar boyun, ağzın hemen altından başlayıp omuza tutturulan at nalı şeklinde dik açılı kulplar, üzeri yivli silindirik veya oval 30-35 cm çapında gövde ve küçük düğme şeklinde veya oval şekilde biten bir dip kısmı ile şekillendirilmiştir. Kil, kahverengimsi (5 YR 6/6- 7/6), pembemsi (7.5 YR 7/4) veya kırmızimsi (2.5 YR 6/6- 6/8) tonlarındadır. Kil içinde gözle görülebilen kireç, bazen kuvars taneleri ve mika parçacıkları vardır⁶⁷.

AC1a alt tipine ait **10** numaralı örnek, yapıda MS 2. yüzyıl sonu ile MS 3. yüzyılın son çeyreği arasına tarihlenen tabakalarda benzer tarihli sikke buluntularıyla birlikte ele geçmiştir. Bu örneğin form yönünden yakın tarihli benzerlerine Palarsana⁶⁸, Nopighia-Drapania⁶⁹, Apta⁷⁰, Herakleion⁷¹, Knossos⁷², Eleutherna⁷³, Gortyne⁷⁴, Ierapetra⁷⁵, Loutro⁷⁶, Atina Agorası⁷⁷, Eretria⁷⁸, Ostia⁷⁹, Pompeii⁸⁰, Berenike⁸¹ ve Butrint'te⁸² rastlanmaktadır.

⁶⁴ Marangou-Lerat 1996, 68, 71, 73-74, lev. XL.

⁶⁵ Marangou-Lerat 1996, 64-94, lev. I-XXIV, fig. 81.

⁶⁶ Reynolds – Pavlidis 2014, 453, fig. 11/6; Poulou-Papadimitriou – Nodarou 2007, 758, fig. 6/14; Yangaki 2007, 767; Malfitana 2008, 134; Majcherek – Zych 2011, 357-378; Sazanov 2014, 399-409.

⁶⁷ Marangou-Lerat 1996, 68-71.

⁶⁸ Markoulaki *et al.* 1989, 564 fig. 15a; Marangou-Lerat 1996, fig. 30/A17.

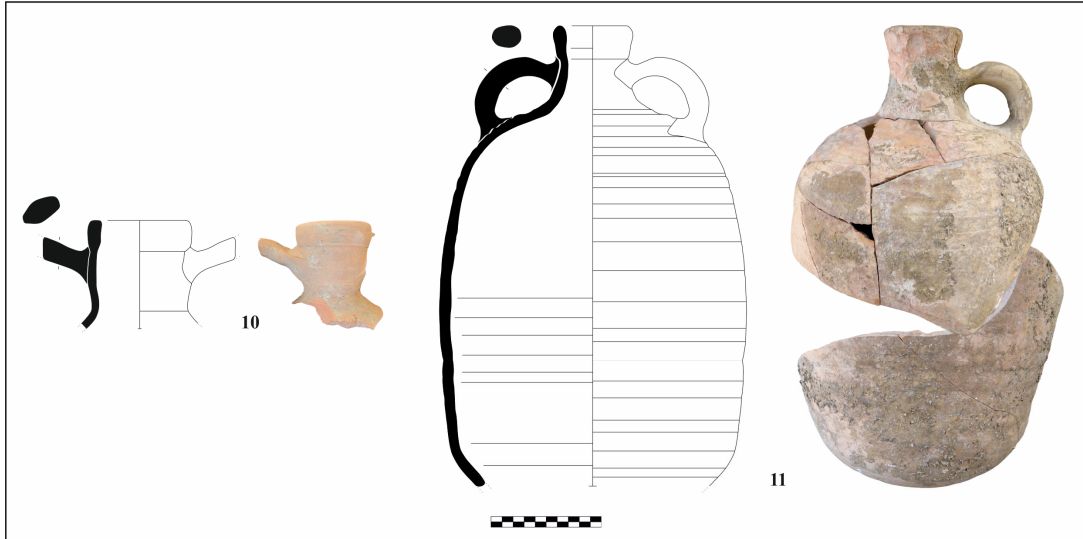
⁶⁹ Markoulaki *et al.* 1989, 564 fig. 15b; Marangou-Lerat 1996, fig. 30/A18.

⁷⁰ Markoulaki *et al.* 1989, 564 fig. 15d; Marangou-Lerat 1996, fig. 30/A20.

11 numaralı ağız, boyun ve kulp kısımları korunmuş parça, AC1b alt tipine özgü nitelikte olup, AC1a tipine oranla boynun kısalıp daraldığı dönem özelliğini oldukça iyi yansıtmaktadır. Bu amphora parçası MS 4. yüzyıl ortaları ile 5. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenen tabaka ve kontekstlerde ele geçmiştir. Form yönünden benzerleri Dermatos⁸³, Nopighia Drapania⁸⁴, Eleutherna⁸⁵, Knossos⁸⁶, Ierapetra⁸⁷, Paphos⁸⁸, Atina Agorası⁸⁹, Argos⁹⁰, Ostia⁹¹ ve Berenike' de⁹² tespit edilmiştir.

Katalog No: 10	Kazı No: P09- AGB 16	Fig. No: 6
Tip/ Form: Girit AC1 A	Köken: Girit	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red	Astar R.: 5 YR 7/8 Reddish Yellow	
Yükseklik: 11 cm	Ağız Ç.: 9 cm	
Kil Katkısı: Orta kireç, orta kum, orta mika		
Tarih: MS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl		

Katalog No: 11	Kazı No: P15- CAB 114	Fig. No: 6
Tip/ Form: Girit AC1 B	Köken: Girit	
Kil Rengi: 5 YR 7/6 Reddish Yellow	Astar R.: 10 YR 7/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 41.6 cm	Ağız Ç.: 6 cm	Gövde Ç.: 27.7 cm
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 4. yüzyıl ortaları-5. yüzyılın ilk yarısı		

Figür 6: Cretoises/Girit Amphoraları

⁷¹ Empereur *et al.* 1991, 489 fig. 6a-b; Marangou-Lerat 1996, fig. 20/A14.

⁷² Hayes 1983, 143, Al 1-A 17.

⁷³ Yangaki 2005, no. 708.

⁷⁴ Portale – Romeo 2001, lev. XLIX/a.

⁷⁵ Gallimore 2011, fig. 5.35/407.

⁷⁶ Marangou-Lerat 1996, fig. 31/A28-29.

⁷⁷ Robinson 1959, G197 (P 11481), M102 (P10048), H20 (P21381).

⁷⁸ Marangou-Lerat 1996, fig. 86/E15.

⁷⁹ Panella 1973, fig. 373.

⁸⁰ Panella 1976, 159, lev. XLIII, 4.

⁸¹ Riley 1979, 182, D222-D225, fig. 82.

⁸² Reynolds 2004, fig. 13/40-44.

⁸³ Marangou-Lerat 1996, fig. 37/A36-41.

⁸⁴ Markoulaki *et al.* 1989, 565, fig. 16a.

⁸⁵ Marangou-Lerat 1996, fig. 39/A51-52; Yangaki 2005, no. 43-44, 46.

⁸⁶ Hayes 1983, 143, Al6, 167.

⁸⁷ Gallimore 2011, fig. 5.36/420-421.423,425-426.

⁸⁸ Hayes 1991, 94, no. 36, fig. 70, no. 18

⁸⁹ Marangou-Lerat 1996, fig. 40a-c.

⁹⁰ Abadie-Reynal 1989a, 145.

⁹¹ Manacorda 1977, lev. XXXVI, no. 260.

⁹² Riley 1979, 181-183, fig. 82, D223, D226.

Kapitan II

Kapitan II amphorası, MS 2. yüzyılın sonu ile MS 3. yüzyıl sonu/4. yüzyıl başı arasında üretimi ve ihracatı yapılan önemli bir gruptur. Bu formlar genel olarak ~75 cm yüksekliğe ve 6,5-7 cm ağız çapına sahiptir. Formlar kalın uzun konik boyunlu, eğimli kısa omuzlu, sivrileşen uzun konik gövdeli, boru şeklinde yüksek halka kaideli olarak üretilmişlerdir. Formların dış yüzeylerinde sıg, yatay paralel yivler görülebilmekle birlikte, bu grup üretimlerin kendine has bir ağız profili oluşturdıkları da bilinmektedir. Hafifçe kalınlaştırılmış ağız altında oldukça belirgin silindirik bir boyun yer alır. Boyundan çıkıp ağız üstüne yükseldikten sonra omuzlar üzerinde birleşen dikey kalın kulplar da formun karakteristik özellikleri arasındadır. Kil içinde büyük kuvars parçacıkları ve şamot yoğunken, renkler turuncu-kırmızıdan tuğla kırmızısına (2.5 YR 5/8- 5 YR 6/6- 7/6- 7.5 YR 7/6- 5/6- 8/4 - 6/6) kadar değişen tonlardadır⁹³.

Son yıllarda Batı Anadolu Bölgesi özelinde Ephesos civarında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında Kapitan II formları yoğun olarak bulunmuştur. Bu forma yönelik yapılan petrografik analizler bunların, Batı Anadolu'da aynı yüzyıl içerisinde üretilen MRA 3 amphoralarıyla aynı olduğunu göstermiştir. Bundan dolayı formun Ephesos civarındaki atölyelerde üretilmiş olduğu öne sürülmüştür⁹⁴. Ayrıca Novae'de (Aşağı Moesia) ele geçen forma ait örnekler üzerinde yapılan kimyasal analizler doğrultusunda, Kos ve muhtemelen Rhodos'ta üretiminin olduğu da düşünülmektedir⁹⁵.

Gruba ait formların, Doğu Akdeniz'de, özellikle Ege Havzası'nda, Karadeniz kıyılarındaki yerleşimlerde, Korinthos, Argos, Dacia, Ostia, Yukarı Moesia, Pannonia, İtalya, Dalmaçya ve Kuzey Afrika'da daha yaygın, Batı Akdeniz'de ise seyrek dağılımının olduğu görülmektedir⁹⁶.

Parion Yamaç Hamamı amphora buluntularından olan Kapitan II grubu, yapıda **12** numaralı ağız ve boyun kısmı korunmuş örnek, **16** numaralı dip parçasından oluşan Tip 1 örneği, **13, 14, 15** numaralı ağız ve boyun kısmı korunmuş üst kısım parçaları ve **17** numaralı kaide parçalarından oluşan Tip 2 örnekleriyle temsil edilmektedir. Tip 1 grubu içerisine dahil ettiğimiz **12** ve **16** numaralı örneklerde Kapitan II formlarının erken versiyonlarında gözlemlenen kesitte kırmızı tonları, yüzeyde ise grimsi kırmızı tonlarının var olduğu görülmektedir.

Üretimlerinin ve ihracatının MS 2. yüzyıl başı ile MS 4. yüzyıl sonu arasında aktif olarak yapıldığı bilinen Kapitan II grubuna dahil olan Parion buluntularından Tip 1 grubu örnekleri **12** ve **16** numaralı parça Enoşesti-Acidava⁹⁷, Nea Paphos⁹⁸, Romula⁹⁹ ve Novae¹⁰⁰ yerleşimlerinde ele geçen yakın tarihli benzer örneklerden ve ele geçtiği tabaka verilerinden hareketle MS 2. yüzyıl ortası-3. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmiştir.

Tip 2 içerisine dahil ettiğimiz **13, 14, 15 ve 17** numaralı örnekler ise Butrint¹⁰¹, Ostia¹⁰², Knossos¹⁰³, Bavay¹⁰⁴, Colchester¹⁰⁵, Capo Ongino¹⁰⁶, Potaissa¹⁰⁷, Dierna¹⁰⁸, Semenovska¹⁰⁹,

⁹³ Riley 1979, 189; Dyczek 2010, 993.

⁹⁴ Outschar 1993, 46-52; Opait 1996, 56-57; Ladstätter 1998, 42; Warner-Slane 2000, 303; Vilvorder *et al.* 2000, 481; Lund 2007, 184; Badescu 2013, 190; Bezeczky 2013, 149.

⁹⁵ Daszkiewicz *et al.* 2000, 24-39; Dyczek 2007, 828.

⁹⁶ Vilvorder *et al.* 2000, 481, fig. 3/1-2.

⁹⁷ Preda – Grosu 1993, 50 lev. VII,4.

⁹⁸ Rowe 2004, fig. 97/1-2.

⁹⁹ Negru *et al.* 2003, fig. 1/3-4.

¹⁰⁰ Dyczek 2010, fig. 6.

¹⁰¹ Reynolds 2019, fig. 3.16/25.

¹⁰² Panella 1970, lev. XXXIX/544; Panella 1973, 596.

¹⁰³ Hayes 1983, 155, fig. 25-26.

¹⁰⁴ Vilvorder *et al.* 2000, 481, fig. 3,1.

¹⁰⁵ Vilvorder *et al.* 2000, 481, fig. 3,2.

Romula¹¹⁰, Phokaia¹¹¹, Histria¹¹², Aquincum¹¹³, Tibiscum¹¹⁴, Atina¹¹⁵, Korinthos¹¹⁶, Olympia¹¹⁷, Constantinopolis¹¹⁸, Pompeiopolis¹¹⁹, Antandros¹²⁰, Alexandria Greco-Roman Müzesi¹²¹ ve Kocaeli Müzesi'nde¹²² rastladığımız benzer buluntuları ile ele geçtiği tabaka verilerinden hareketle MS 3. yüzyıl başı ile 4. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 12	Kazı No: P16- CFR 12	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 1	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 2.5 YR 4/8 Red	Astar R.: 2.5 Y 8/1 White	
Yükseklik: 7.1 cm	Ağız Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az taşcık		
Tarih: MS 2. yüzyıl ortası-3. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 13	Kazı No: P09-AGB 17	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 2	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 10 R 4/8 Red	Astar R.: 2.5 YR 5/8 Red	
Yükseklik: 25.6 cm	Ağız Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, az taşcık, az mika		
Tarih: MS 3. yüzyıl başı- 4. yüzyılın ilk çeyreği		
Katalog No: 14	Kazı No: P09-AGC 15	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 2	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Reddish Yellow	Astar R.: 2.5 YR 5/6	
Yükseklik: 10.9 cm	Ağız Ç.: 6 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, yoğun taşcık, yoğun kireç, orta şamot, az mika		
Tarih: MS 3. yüzyıl başı-4. yüzyılın ilk çeyreği		
Katalog No: 15	Kazı No: P14-BUV 4	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 2	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8	Astar R.: 5 YR 4/1	
Yükseklik: 14.3 cm	Ağız Ç.: 9 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kireç, yoğun kum, orta taşcık, az mika		
Tarih: MS 3. yüzyıl başı-4. yüzyılın ilk çeyreği		
Katalog No: 16	Kazı No: P12- ASE 20	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 1	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 10 R 6/8 Light Red	Astar R.: 2.5 YR 6/4 Light Reddish Brown	
Yükseklik: 17.7 cm	Kaide Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Yoğun taşcık, orta mika, orta kum		
Tarih: MS 2. yüzyıl ortası-3. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 17	Kazı No: P08-ADB 25	Fig. No: 7
Tip/Form: Kapitan II/ Tip 2	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8	Astar R.: 2.5 YR 5/6	
Yükseklik: 8.6 cm	Kaide Ç.: 7.5 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, orta taşcık, orta mika, orta kireç		
Tarih: MS 3. yüzyıl başı-4. yüzyılın ilk çeyreği		

¹⁰⁶ Kapitän 1972, 248, fig. 4.

¹⁰⁷ Benea 2000, 435.

¹⁰⁸ Benea 1996, 303, fig. 9A,1.

¹⁰⁹ Zeest 1960, 114, no. 79b, lev. XXXIII.

¹¹⁰ Negru *et al.* 2003, fig. 1/7.

¹¹¹ Fırat 2019, fig. 2.

¹¹² Suceveanu 2000, 173-174, lev. 84,7.

¹¹³ Kelemen 1990, 178-179, fig. 7,6-7.

¹¹⁴ Benea 2000, 435, fig. 1,1.

¹¹⁵ Robinson 1959, 106, lev. 28, M237.

¹¹⁶ Slane 2000, 311, fig. 14f.

¹¹⁷ Martin 2000, 429, fig. 1,4.

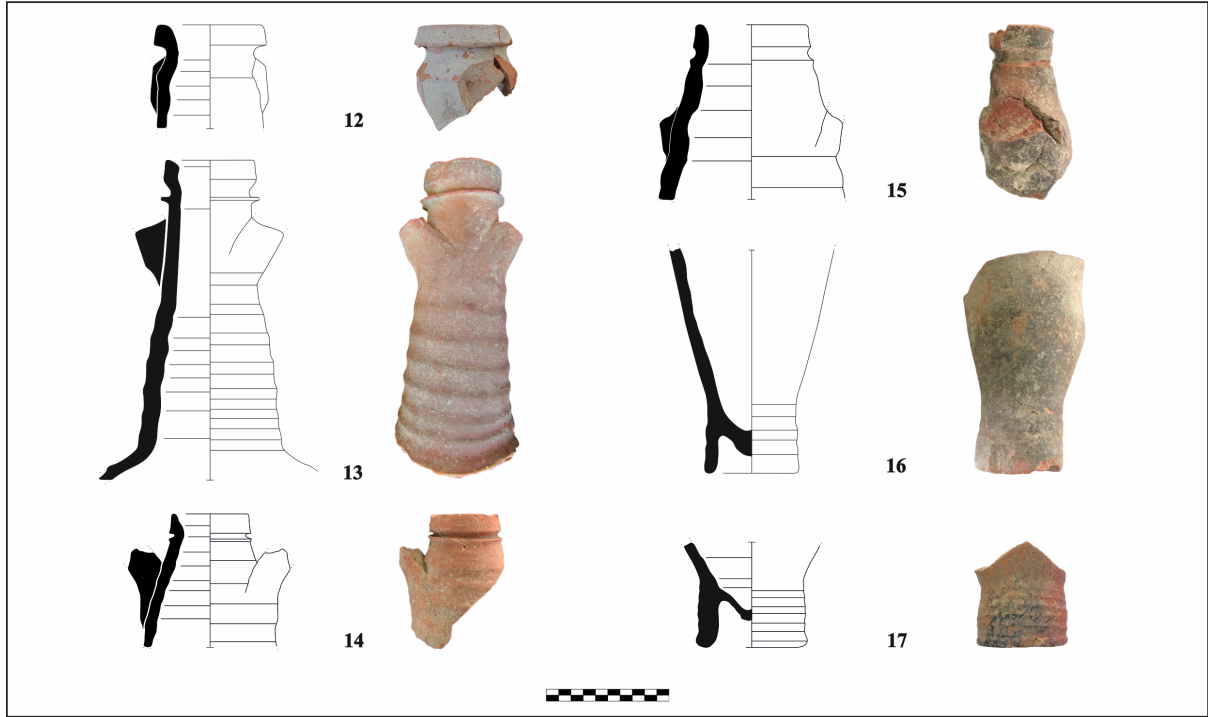
¹¹⁸ Asal 2010, kat. no. A2-A3.

¹¹⁹ Opait 2018, fig. 18.

¹²⁰ Aktaş 2018, kat. no. 615-616.

¹²¹ Şenol 2018, kat. no. 348-351.

¹²² Çibuk 2019, kat. no. 22.

Figür 7: Kapitan II

Afrika Tip II

Kuzey Afrika kökenli Afrika Tip II amphoraları Erken İmparatorluk Dönemi'nin önemli ticari formlarından biridir. M. Bonifay¹²³ tarafından gruba ait formlar I, II ve III olarak 3 ana tipe, bunlar da kendi içinde, Afrika Tip IIA-A1, A2 ve A3, IIB ve IIB/*Pseudo-Tripolitaine*, IIC-C1, C2 ve C3 ve IID-D1 ve D2 isimlendirmeleriyle alt tiplere ayrılmıştır¹²⁴.

Afrika Tip II'ye ait formlarda üretim yeri olan Tunus'un karakteristik kil özellikleri görülmektedir. Kil, kesitte tuğla kırmızısı (2.5 YR 6/6) veya turuncu (5 YR 6/8- 7/8), yüzeyde ise beyaz (7.5 YR 8/2) veya krem (10 YR 8/3) tonlarında, iyi derecede fırınlanmış, yüzeyde tuzlu su kullanımından kaynaklanan kalker kalıntılarına sahiptir¹²⁵.

Gruba ait formların şarap ve zeytinyağı taşımak için kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak son dönemde yapılan araştırmalar, özellikle Tip IIC'nin içinde tuzlanmış balık veya balık sosunun taşındığını kanıtlamıştır. Gruba ait formlar özellikle Batı Akdeniz ile birlikte tüm Akdeniz Havzası'nda geniş yayılım göstermiştir. Formların en erken tarihlieleri Tip II A1 ve A2 olup, Afrika Tip II formları MS 2. yüzyıl sonu itibariyle üretilmeye başlanmış, MS 4. yüzyıl ortalarına kadar kesintisiz olarak üretilmiş ve ihraç edilmiştir¹²⁶.

Yamaç Hamamı buluntusu Afrika Tip II örnekleri içinde MS 3. yüzyılın ortaları ile ikinci yarısı civarına tarihlenen Tip II/A3 içine dahil ettiğimiz 18 numaralı parça, MS 3. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Benzerlerine ise Lyon¹²⁷, Nabeul¹²⁸, Putput¹²⁹, Ostia¹³⁰ yerleşimlerinde ve Alexandria Greco-Roman Müzesi'nde¹³¹ rastlanmaktadır.

¹²³ Bonifay 2004b, 107-122, fig. 57-65.

¹²⁴ Bonifay 2004b, 107-117, fig. 57-62a.

¹²⁵ Manacorda 1977, 164-165; Peacock *et al.* 1990, 63-64, fig. 3/1-8; Bonifay 2004a, 33-35; Bonifay 2004b, 35, 115.

¹²⁶ Panella 1982, 176; Bonifay 2004b, 115, 117.

¹²⁷ Silvino 2007, fig. 9/1; Lemaitre *et al.* 2011, fig. 10; 216.

¹²⁸ Bonifay *et al.* 2002/03, fig. 20, no. 287.

¹²⁹ Bonifay 2004a, fig. 10, no. 16.

¹³⁰ Franco 2012, PRN 175, 311, 204, 679, 838, 875.

¹³¹ Şenol 2018, kat. no. 189.

Yapıda ele geçen **19** numaralı dip parçası Tip II/B içine dahilken, **20** numaralı ağız parçasının Tip II/“*pseudo-tripolitaine*” içine dahil olduğu tespit edilmiştir. **20** numaralı bu örneğin, El Jem'in yaklaşık 40 km kuzey batısındaki Sidi el-Hani Sebkhra'nın güney kıyısında yer alan çeşitli atölyelerde¹³² ele geçen örneklerde de görüldüğü gibi bir “S” profiline sahip ağız kenarı, çok hafif konik geniş bir gövde ve kısa şişmiş bir dip kısmı ile temsil edilen Tip II/“*pseudo-tripolitaine*” grubunu oldukça iyi yansıttığı görülmektedir. Putput¹³³, Tarragona¹³⁴, Pola¹³⁵, Roma¹³⁶ yerleşimleri, Alexandria Greco-Roman Müzesi¹³⁷ ve Nabeul Müzesi'nde¹³⁸ benzerleri görülen **19** numaralı Tip II/B buluntusu ile **20** numaralı Tip II/“*pseudo-tripolitaine*” örneği ele geçtiği tabaka verileri dikkate alınarak MS 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Yapıda ele geçen Afrika Tip II/C grubuna dahil örneklerden **21** numaralı ağız parçası ve **22** numaralı dip kısmına ait parça ile temsil edilen Tip II/C3 örnekleri ise Nabeul¹³⁹, Sidi Aoun¹⁴⁰, Skhodra¹⁴¹ ve Barcelona Müzesi'nde¹⁴² tespit edilen benzerlerinden ve yapıdaki tabaka verilerinden hareketle MS 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 18	Kazı No: P14- BVA 36	Fig. No: 8
Tip/Form: Afrika Tip 2/A3	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 7.5 YR 7/4 Pink	
Yükseklik: 6.3 cm	Ağız Ç.: 14 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 3. yüzyılın ikinci yarısı		
Katalog No: 19	Kazı No: P18- CKT 44	Fig. No: 8
Tip/Form: Afrika Tip 2/B	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6 Light Red	Astar R.: 2.5 YR 6/6 Light Red	
Yükseklik: 18.3 cm	Kaide Ç.: 3 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az taşcık, yoğun kireç		
Tarih: MS 3. yüzyılın ikinci yarısı		
Katalog No: 20	Kazı No: P18- CKT 159	Fig. No: 8
Tip/Form: Afrika Tip 2/B (<i>Pseudo-Tripolitane</i>)	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red	Astar R.: 2.5 Y 8/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 8.9 cm	Ağız Ç.: 15 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az kuvars		
Tarih: MS 3. yüzyılın ikinci yarısı		
Katalog No: 21	Kazı No: P14- BVA 86	Fig. No: 8
Tip/Form: Afrika Tip 2/C3	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red	Astar R.: 10 YR 7/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 5.7 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Orta kireç, az kum, az taşcık		
Tarih: MS 4. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 22	Kazı No: P18- CFD 48	Fig. No: 8
Tip/Form: Afrika Tip 2/C	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 2.5 YR 6/6 Light Red	
Yükseklik: 13.9 cm	Kaide Ç.: 3.5 cm	
Kil Katkısı: Az kireç, az mika, az kum		
Tarih: MS 4. yüzyılın ilk yarısı		

¹³² Peacock *et al.* 1990, 63-64, fig. 3/1-8

¹³³ Bonifay 2004a, fig. 11/17-18.

¹³⁴ Keay 1984, fig. 19, no. 3.

¹³⁵ Manacorda 1977, fig. 554.

¹³⁶ Radaelli 2016, tab. XIII/222.

¹³⁷ Şenol 2018, kat. no. 188.

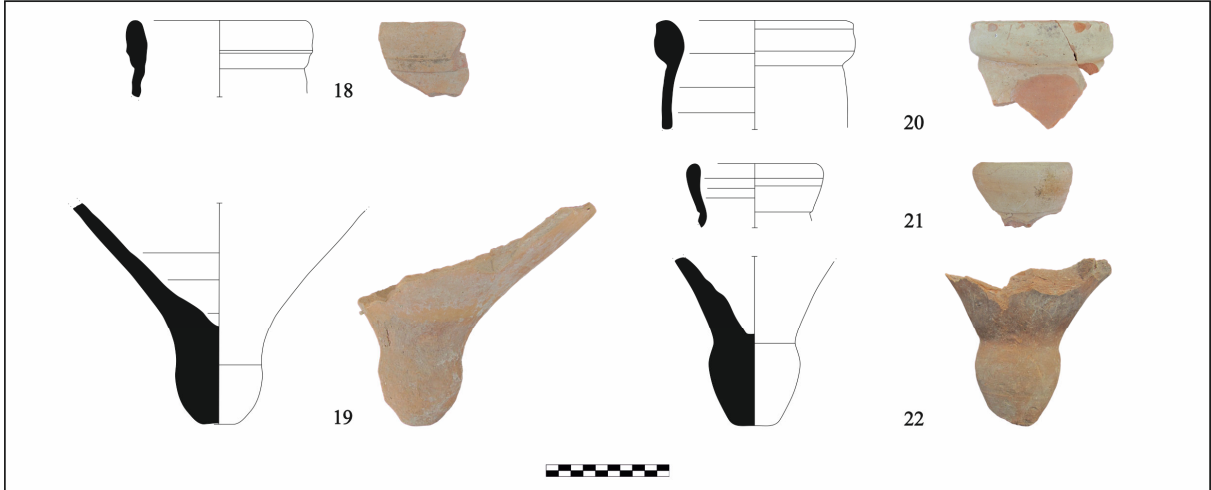
¹³⁸ Bonifay 2004b, 110, fig. 59/1-2.

¹³⁹ Bonifay 2004b, fig. 61/23.

¹⁴⁰ Ramon 1986, fig. 17, no. 3.

¹⁴¹ Hoxha 2003, 141, tab. IV/8, tab. IX/14-15; Bushi 2016, tab. XLVII/b-c.

¹⁴² Manacorda 1977, fig. 555.

Figür 8: Afrika Tip II

Afrika Tip III/Keay 25

Kuzey Afrika kökenli Afrika Tip III'e ait formlar, M. Bonifay tarafından Afrika Tip III/A, III/B ve III/C isimlendirmeleriyle alt tiplere ayrılmıştır¹⁴³. Bu sınıflandırmaya göre yapıda ele geçen **23** numaralı Tip III/A grubu örneği, boyunla belirgin bir geçişle ayrılan dikey dışa dönük huni şeklinde ağız kenarı, konik dar omuza doğru genişleyen boyun, boyun üzerine tutturulmuş dikey kulak şeklinde kulplar, uzun silindirik üzeri yivsiz ve pürüzsüz yüksek gövde ve bazen orta kısımdan şişirilmiş, bazense kaba bırakılmış içi dolu sivri dip kısmı ile morfolojik olarak temsil edilmektedir.

Yine yapıda ele geçen bir diğer form olan **24** ve **25** numaralı Tip III/C örnekleri, genel olarak Tip III/A ile benzerlik gösterse de boyut olarak farklıdır. Tip III/C, 5 cm kadar yükseltilmiş dışa çekik yaka şeklinde ağız kenarına, 20-25 cm çapında uzun ince silindirik gövdeye ve içi dolu 20-25 cm yüksekliğinde bir dip kısmına sahiptir. Gruba ait formlarda kil, Afrika Tip II örnekleri ile aynıdır.

Tunus üretimi Afrika Tip III formları şarap ve salamura zeytin taşımak için kullanılmıştır. Bu formlar, özellikle Batı Akdeniz ile birlikte tüm Akdeniz Havzası'nda geniş yayılım göstermiş, MS 3. yüzyıl sonu itibariyle üretilmeye başlanmış, MS 4. yüzyıl ortalarına kadar kesintisiz olarak üretilmiş ve ihraç edilmiştir¹⁴⁴.

Yapıda ele geçen bu gruba ait formlar Tip III/A ve C alt tipleriyle temsil edilmektedir. **23** numaralı ağız parçası ile temsil edilen Tip III/A grubuna ait buluntuların benzerleri Nabeul¹⁴⁵, Salakta¹⁴⁶, Portus¹⁴⁷, Ostia IV¹⁴⁸, Kartaca¹⁴⁹, Ostia¹⁵⁰, Leptiminus¹⁵¹, Tarragona¹⁵², Butrint¹⁵³, Pisa¹⁵⁴, Patara¹⁵⁵, Heliopolis ve Pampelone B Batıkları¹⁵⁶ ve Kartaca

¹⁴³ Bonifay 2004b, 119-122, fig. 63-65.

¹⁴⁴ Panella 1982, 171-186; Bonifay 2004b, 122; Ghalia *et al.* 2005; 496-498.

¹⁴⁵ Ben Abed-Ben Khader *et al.* 2000, fig. 7, no. 1.

¹⁴⁶ Joncheray 1997, 148, no. 1; Peacock *et al.* 1989, fig. 17, no. 6.

¹⁴⁷ Franco 2012, Prn. 313, 325, 349, 372, 658, 716, 1073.

¹⁴⁸ Bonifay 2004b, fig. 63/9-11.

¹⁴⁹ Panella 1982, fig. 20.

¹⁵⁰ Manacorda 1977, 116, no. 5.

¹⁵¹ Peacock *et al.* 1989, fig. 23, no. 7.

¹⁵² Keay 1984, 194, fig. 78/10.

¹⁵³ Reynolds 2004, 226, fig. 13.38.

¹⁵⁴ Costantini 2014, 986, fig. 1.8.

¹⁵⁵ Şen-Yıldırım 2012, şek. 1/2-2a.

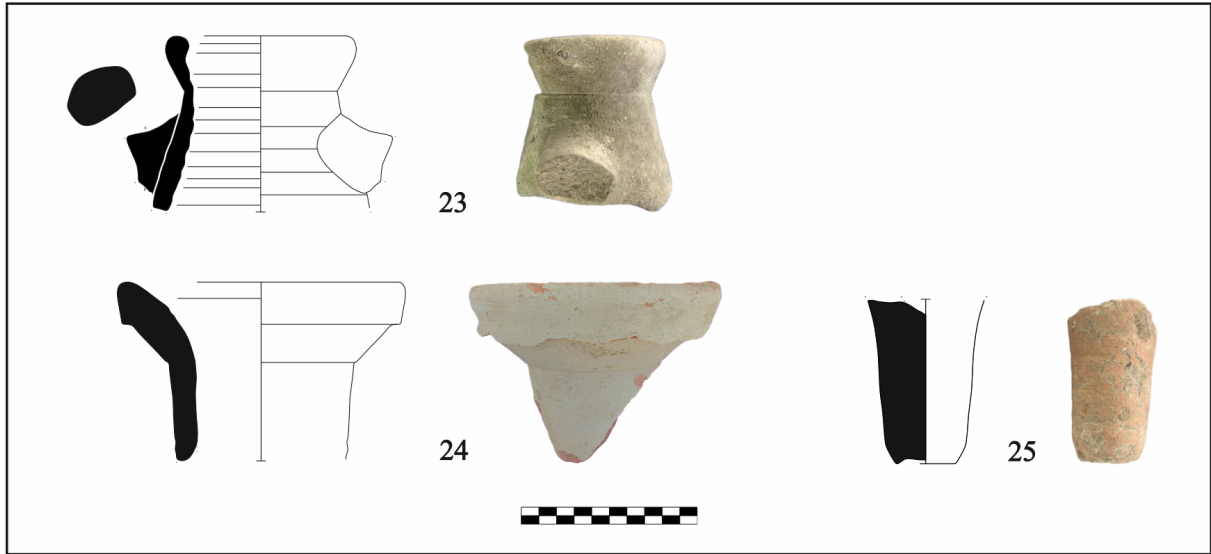
¹⁵⁶ Hobson 2012 197, 207.

Müzesi'nde tespit edilmiş olup, ele geçtiği tabaka verileri dikkate alınarak MS 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. **24** numaralı ağız parçası ve **25** numaralı içi dolu düz yapıda dip kısmı ile temsil edilen Tip III/C alt tipi örnekleri ise Tarragona¹⁵⁷, Tarraco¹⁵⁸, Kartaca¹⁵⁹, Marsilya¹⁶⁰, Smyrna¹⁶¹, Portus¹⁶², Butrint¹⁶³, Giannutri¹⁶⁴, Patara¹⁶⁵, Dramont E Batığı¹⁶⁶, Dramont F Batığı¹⁶⁷, Alexandria Greco-Roman Müzesi¹⁶⁸ ve Nabeul Müzesi'nde tespit edilen yakın tarihli benzerlerinden ve tabaka verilerinden hareketle MS 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 23	Kazı No: P14- BCS 12	Fig. No: 9
Tip/Form: Afrika Tip 3/A	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: Dış: 7.5 YR 6/4 Light Brown- İç: 2.5 YR 6/6 Light Red	Astar R.: 10 YR 8/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 10.1 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kireç, az mika, orta şamot, az taşcık		
Tarih: MS 4. yüzyıl		

Katalog No: 24	Kazı No: P14- BVA 87	Fig. No: 9
Tip/Form: Afrika Tip 3/C	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 2.5 Y 8/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 10.3 cm	Ağız Ç.: 16 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kireç, az kuvars		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı		

Katalog No: 25	Kazı No: P13-BAT 15	Fig. No: 9
Tip/Form: Afrika Tip 3/C	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Reddish Yellow	Astar R.: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 9.6 cm	Kaide Ç.: 3.5 cm	
Kil Katkısı: Yoğun taşcık, yoğun şamot, orta kireç, az mika		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı		

Figür 9: Afrika Tip III/Keay 25

- ¹⁵⁷ Remola-Vallverdu 2000, fig. 28, no. 8.
¹⁵⁸ Remola-Vallverdu 2007, fig. 35/1.
¹⁵⁹ Panella 1982, fig. 20; Freed 1995, fig. 1, no. 3.
¹⁶⁰ Bonifay 1986, fig. 5, no. 9.
¹⁶¹ Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 380, 382-383.
¹⁶² Franco 2012, Prn. 160, 214, 648, 718.
¹⁶³ Reynolds 2019, fig. 4.1/9.
¹⁶⁴ Celuzza – Rendini 1992, fig. 79.
¹⁶⁵ Şen-Yıldırım 2012, şek. 1/5-5a, 6-6a.
¹⁶⁶ Joncheray 1975a, 146, no. 2.
¹⁶⁷ Joncheray 1975b, 106, no. 1.
¹⁶⁸ Şenol 2018, kat. no. 190.

Late Roman Amphora 1

MS 4. yüzyılda “Proto-LRA 1” olarak tanımlanan Late Roman Amphora 1, “LRA 1 “A” ve “B” olarak adlandırılan alt tipleri ile MS 7. yüzyıla kadar yoğunlukla Kilikia ve Kıbrıs bölgelerinde üretimi yapılan Geç Antik Dönem’in en önemli amphora gruplarından birisidir¹⁶⁹.

Genel morfolojik tanımlamaya bakıldığında LRA 1, dışa taşkın yuvarlatılmış ağız kenarına, dudak kenarının altından başlayarak omuzda gövde geçişini sağlayan oval kesitli yivli kulplara, ovoid formda gövdeye ve hafif çıkıntı ile belirginleştirilen basit diplere sahiptir. Gruba ait formların birçok bölgede taklitleri ile birlikte üretildiği bilinmektedir¹⁷⁰. Dolayısıyla kil yapıları heterojen özellik göstermektedir. Petrografik yapılarında bol kireç, bol kum, serpantin ve piroksen katkılı, az rafine edilmiş gözenekli bir kil yapısı görülmektedir. Birçok LRA 1 amphorası üzerinde kırmızı veya siyah tonlarında, *dipinto* tekniğiyle yapılmış sembol ve monogramlar vardır¹⁷¹.

LRA 1 amphoraları ile çoğunlukla şarap ve zeytinyağı taşınmış olup, gruba ait formların Akdeniz coğrafyası içinde ve dışında MS 4. yüzyıldan MS 7. yüzyıl başlarına kadarki birçok tabaka ve kontekste yoğun olarak tespit edilmiştir¹⁷².

LRA 1 formları, Parion kentinin ilk sezondan itibaren gerçekleştirilen kazılarda, MS 5.-6. yüzyıla tarihlenen tabakalarda ve kontekstlerde en yoğun kullanıma ve buluntuya sahip amphora formudur¹⁷³.

Yamaç Hamamı’nda bulunan bu gruba ait formlar içinde ilk alt tipimizi, ele geçtiği tabaka verilerinden hareketle MS 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen **26** ve **27** numaralı Proto-LRA 1A grubu içerisinde değerlendirdiğimiz, karakteristik şişirilmiş bir yiv ile ayrılan bant şeklindeki ağız kenarlarıyla dikkat çeken örnekler oluşturmaktadır. Parion örnekleri ile aynı morfolojik özelliklere sahip buluntular Elaiussa Sebaste¹⁷⁴, Anemurium¹⁷⁵, Kelenderis¹⁷⁶, Alexandreia Gabbari Nekropolü¹⁷⁷, Chersonesos ve Dobrudja¹⁷⁸, Kepoi¹⁷⁹, Argos¹⁸⁰, Alexandria¹⁸¹, Beyrut¹⁸² ve Antandros¹⁸³ yerleşimlerinde tespit edilmiştir.

Yapıda tespit edilen bu gruba ait bir diğer alt tip **28** ve **29** numaralı örnekler ile temsil edilen LRA 1A olup, bu formlar köşeli veya yumuşak geçişli 5-7.5 cm arasında çapa sahip ağız kenarı, hafifçe daralan dar, dikey, silindirik boyun, derin yivli kulplar vb. gibi morfolojik özellikleri oldukça iyi yansıtmaktadır. Formların yakın tarihli benzerleri Elaiussa Sebaste¹⁸⁴, Korykos¹⁸⁵, Kelenderis¹⁸⁶, Kourion¹⁸⁷, Zygi-Petrini¹⁸⁸, Kalavasos-Kopetra¹⁸⁹,

¹⁶⁹ Tomber 1993, 158; Şenol 2000, 196; Pieri 2005, 66-77; Reynolds 2005, 565; Ferrazzoli – Ricci 2010, 817.

¹⁷⁰ Empereur – Picon 1989, 239, fig. 18-19; Şenol 2009, 145; Ferrazzoli – Ricci 2010, 817-818, fig. 5/24,25; Kızıarslanoğlu 2016, 183-184.

¹⁷¹ Hammond 2015, 92-93.

¹⁷² Riley 1979, 212-215; Empereur – Picon 1989, 236; Vogt *et al.* 2002, 71-76; Şenol 2003a, 84; Şenol 2003b, 203, fig. 33; Pieri 2005, 85; Williams 2005, 161.

¹⁷³ Akkaş 2020, 407-414.

¹⁷⁴ Ferrazzoli – Ricci 2010, fig. 4, 19; Kızıarslanoğlu 2016, kat. no. 48-50.

¹⁷⁵ Williams 1989, 98, fig. 59, 574.

¹⁷⁶ Tekocak – Zoroğlu 2013, 109-140, fig. 13, 15, 16, 19, 23, 26, 27.

¹⁷⁷ Şenol 2001, fig. 15-18.

¹⁷⁸ Opait 2010, 1016-1017, fig. 9, 10, 11.

¹⁷⁹ Sazanov 1997, 89, fig. 2-17.

¹⁸⁰ Abadie-Reynal 1989b, fig. 9.

¹⁸¹ Şenol 2000, 451-453, kat. no. 320, 322, 325.

¹⁸² Reynolds 2005, 566-567, lev. 4, fig. 29.

¹⁸³ Akkaş 2018, kat. no. 617.

¹⁸⁴ Ferrazzoli – Ricci 2009, 37, fig. 6; Ferrazzoli – Ricci 2010, 815-826; Kızıarslanoğlu 2016, kat. no. 52-54.

¹⁸⁵ Alkaç 2012, fig. 11.

¹⁸⁶ Tekocak – Zoroğlu 2013, 121-122, fig. 12-27.

¹⁸⁷ Williams 2005, 159, lev. 2, fig. 2; Hayes 2007, 454, fig. 14.16, P2.

Paphos¹⁹⁰, Rhodos ve İçmeler¹⁹¹, Tarragona¹⁹², Caesarea Maritima¹⁹³, Alexandria¹⁹⁴, Marsilya¹⁹⁵, Gortina¹⁹⁶, Pisa¹⁹⁷, Philippi¹⁹⁸, Beyrut¹⁹⁹, Chersonessos²⁰⁰, Baramus²⁰¹, Corte Vanina²⁰², Dichin²⁰³, Ephesos²⁰⁴, Klazomenai²⁰⁵, Smyrna²⁰⁶, Andriake²⁰⁷, Patara²⁰⁸, Arykanda²⁰⁹, Knidos²¹⁰, Kekova Sualtı Araştırmaları²¹¹, Yassı Ada Batığı²¹² ve Alexandria Greco-Roman Müzesi'nde²¹³ tespit edilmiştir. **28** ve **29** numaralı parçalar ele geçtikleri tabaka verilerinin desteklemesiyle MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Yamaç Hamamı'nda bulunan LRA 1 grubu içinde son alt tip LRA 1B'dir. Bu tipe ait buluntularımızın morfolojik özelliklerine dikkat ettiğimizde, ağız ve boyun yapılarına göre oldukça heterojen bir yapıda olduğu görülmektedir. LRA 1B alt tipine dahil olan **30**, **31**, **32**, **33** ve **34** numaralı amphora parçaları, Elaiussa Sebaste²¹⁴, Nea Paphos²¹⁵, Amathus²¹⁶, Salamis²¹⁷, Berenike²¹⁸, Katalonya Bölgesi²¹⁹, Anemurium²²⁰, Baramus²²¹, Alexandria²²², Alexandreia Gabbari Nekropolü²²³, Korykos²²⁴, Kelenderis²²⁵, Zeugma²²⁶, Limyra²²⁷, Carthago Spartaria²²⁸, Philippi²²⁹, Sard²³⁰, Argos²³¹, Atina Agorası²³², Crypta Balbi²³³, Kartaca²³⁴,

¹⁸⁸ Manning *et al.* 2000, 233-257; Leidwanger 2013, 226-227; Leidwanger 2015, 157-163.

¹⁸⁹ Rautman *et al.* 1993, 261; Rautman 2000, 321; Rautman 2003, 196, fig. 5.11, no. 142-144; Rautman 2016, 157, fig. 5.15, no. 7-8.

¹⁹⁰ Demesticha 2000, 549-554; Hayes 2003, fig. 21 a-223; Meyza – Baginska 2013, 146, fig. 8a.

¹⁹¹ Empereur – Picon 1998, 239, fig. 18.

¹⁹² Keay 1984, Type LIII A, fig. 32, 7-8; fig. 115, 3-5; fig. 116; fig. 117, 1-4.

¹⁹³ Tomber 1999, 313-314, fig. 5, no. 82-85; Johnson 2008, 194, 1259-1265.

¹⁹⁴ Şenol 2000, 196-202; Şenol 2001, 375-381; Şenol 2003a, 202-203.

¹⁹⁵ Bonifay 1986, fig. 7-20, 21; Bonifay – Villedieu 1989, fig. 5-1; Bonifay – Pieri 1995, 108-109, fig. 6-41; Bien 2005, 286, fig. 3,3.

¹⁹⁶ Portale 2010, fig. 2-2.

¹⁹⁷ Costantini 2014, fig. 2, 11.

¹⁹⁸ Zachariadis 2014, fig. 8.

¹⁹⁹ Pieri 2007, 315-316, fig. 3-4; Reynolds 2010, 107, fig. 4, d. 89-114.

²⁰⁰ Sazanov 2014, 411-412, fig. 2, 15.

²⁰¹ Konstantinidou 2010, fig. 4-2; Konstantinidou 2012, fig. 3.51/408.

²⁰² Corti 2005, fig. 5-1.

²⁰³ Swan 2004, fig. 2.

²⁰⁴ Bezeczky 2005, 205-206, lev. 3; Bezeczky 2013, lev. 33, no. 370.

²⁰⁵ Gürbüz 2018, fig. 15/59-60.

²⁰⁶ Şenol 2015, 249.

²⁰⁷ Yener-Marksteiner 2013, 231, fig. 5, no. 10.

²⁰⁸ Şen 2017, lev. 108-110, no. 872-889.

²⁰⁹ Yaman 2018, kat. no. 472-473.

²¹⁰ Doksanaltı 2020, no. 45-47.

²¹¹ Orhan 2018, kat. no. 20.

²¹² Bass – Van-Doorninck 1971, fig. 10-11.

²¹³ Şenol 2018, kat. no. 429-434.

²¹⁴ Ferrazzoli – Ricci 2010, 817-818, fig. 7, 27; Kızırlansanoğlu 2016, kat. no. 57-73.

²¹⁵ Rowe 2004, fig. 102/5-7, 103/3-5.

²¹⁶ Demesticha 2003, 471, fig. 2, Type 2.

²¹⁷ Diederichs 1980, 95, lev. 19, no. 212.

²¹⁸ Riley 1979, fig. 91/346, 347.

²¹⁹ Keay 1984, Type LIII, fig. 117, 11.

²²⁰ Williams 1989, 98, fig. 56-561.

²²¹ Konstantinidou 2012, no. 410-420.

²²² Şenol 2000, 401-459-460, kat. no. 238, 338-341; Konstantinidou 2010, fig. 4-4.

²²³ Şenol 2001, fig. 10.9-14.

²²⁴ Alkaç 2012, fig. 10, 12.

²²⁵ Tekocak – Zoroğlu 2013, fig. 32.

²²⁶ Reynolds 2013, fig. 12; lev. 73, AM463, AM465.

²²⁷ Lemaitre 2007, 399, fig. 12.3.

²²⁸ Reynolds 2011, 108, fig. 6, no. 105.

²²⁹ Zachariadis 2014, fig. 8.

²³⁰ Rautman 1995, 73, fig. 26-3. 30.

²³¹ Abadie-Reynal 1989b, fig. 10.

²³² Robinson 1959, lev. 32, M333.

²³³ Sagui 1998, fig. 9-2.

Molyvoti²³⁵, Klazomenai²³⁶, Olba²³⁷, Antandros²³⁸, Cyrenaica²³⁹, Korinthos²⁴⁰, Arykanda²⁴¹, Patara²⁴², Phaselis²⁴³, Butrint²⁴⁴, Aegysso²⁴⁵, Pompeiopolis²⁴⁶, Knidos²⁴⁷ ve Constantinopolis²⁴⁸ ile Kekova Sualtı Araştırmaları²⁴⁹, Kocaeli Müzesi²⁵⁰, Mersin Müzesi²⁵¹, Çanakkale Müzesi²⁵², Alexandria Greco-Roman Müzesi²⁵³ ve Side Müzesi²⁵⁴’de tespit edilen yakın tarihli benzerleri ile ele geçtiği kontekt verileri doğrultusunda MS 5. yüzyılın sonu-6. yüzyıl içerisinde tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 26	Kazı No: P16-CDZ 19	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1A Proto	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 5 YR 5/6	Astar R.: 7.5 YR 7/4	
Yükseklik: 8.2 cm	Ağız Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, orta kireç, orta taşcık, az mika		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı		
Katalog No: 27	Kazı No: P16-CDZ 23	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1A Proto	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 5 YR 7/6	Astar R.: 10 YR 8/3	
Yükseklik: 10.6 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, yoğun kireç, orta mika, orta şamot		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı		
Katalog No: 28	Kazı No: P09- AFH 20	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1A	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 10 YR 7/6 Yellow	Yüzey R.: 10 YR 7/6 Yellow	
Yükseklik: 12.1 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Yoğun kum, orta kireç, az mika, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyıl		
Katalog No: 29	Kazı No: P08- ACY 6	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1A	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 7.5 YR 7/8 Reddish Yellow	Astar R.: 10 YR 7/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 15.5 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, orta kireç, az mika, az taşcık		
Tarih: MS 5. yüzyıl		
Katalog No: 30	Kazı No: P15- CAB 122	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1B	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: Dış: 5 YR 6/8 Reddish Yellow - İç: 10 YR 7/3 Very Pale Brown	Astar R.: 7.5 YR 7/4 Pink	
Yükseklik: 26.5 cm	Ağız Ç.: 11.5 cm	Gövde Ç.: 31.2 cm
Kil Katkısı: Orta kum, az mika, az kireç, az taşcık, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyıl sonu 6. yüzyıl		

²³⁴ Fulford – Peacock 1984, fig. 34-1, 2; Sazanov 1999, fig. 5.

²³⁵ Mowat 2016, no. 1-9.

²³⁶ Gürbüz 2018, fig. 15/61.

²³⁷ Aydın 2019, kat. no. 80-126.

²³⁸ Aktaş 2018, kat. no. 620-624.

²³⁹ Hesein 2014, fig. A-1/7.

²⁴⁰ Hammond 2015, no. 159-161.

²⁴¹ Yaman 2018, kat. no. 474-482.

²⁴² Dündar 2018, 170-171.

²⁴³ Orhan 2017, 146, fig. 7.

²⁴⁴ Reynolds 2019, fig. 5.6/33, fig. 5.7/23.

²⁴⁵ Stănescu 2018, fig. 8.

²⁴⁶ Opait 2018, fig. 27, 30.

²⁴⁷ Doksanaltı 2020, no. 48-51.

²⁴⁸ Asal 2010, kat. no. A19-A20.

²⁴⁹ Orhan 2018, kat. no. 21.

²⁵⁰ Çibuk 2019, kat. no. 24-30.

²⁵¹ Kerem 1999, kat. no. 25-36.

²⁵² Başdemir 2019, Env. no. 2975, 2977, 4273, 5917, 8523-8528, 9418.

²⁵³ Şenol 2018, kat. no. 435-444.

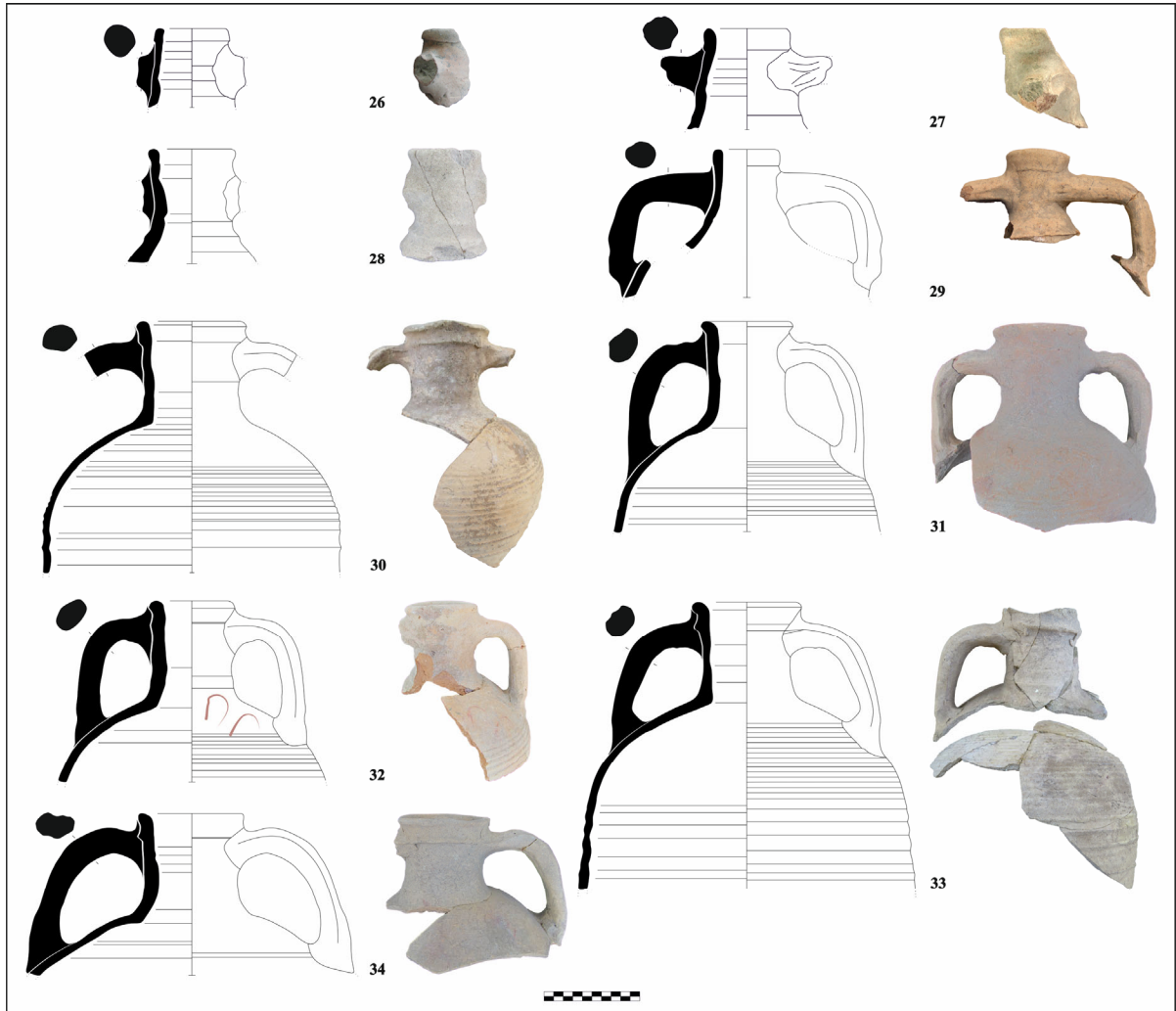
²⁵⁴ Dündar 2012, 45-46, fig. 5.

Katalog No: 31	Kazı No: P15- CAB 133	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1B	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: Dış: 7.5 YR 6/3 Light Brown- İç: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 10 YR 6/2 Light Brownish Gray	
Yükseklik: 21.6 cm	Ağız Ç.: 9.5 cm	Gövde Ç.: ~28.1 cm
Kil Katkısı: Yoğun kum, orta şamot, az kireç, az mika, az kuvars		
Tarih: MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl		

Katalog No: 32	Kazı No: P15- CAB 117	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1B	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 5 YR 6/4 Light Reddish Brown	Astar R.: 7.5 YR 7/2 Pinkish Gray	Dipinto R.: 10 R 6/8 Light Red
Yükseklik: 19.2 cm	Ağız Ç.: 9 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, orta şamot, orta mika, az kireç, az taşcık		
Tarih: MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl		

Katalog No: 33	Kazı No: P15- CAB 172	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1B	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 2.5 Y 7/3 Pale Yellow	Astar R.: 10 YR 7/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 30.2 cm	Ağız Ç.: 10.5 cm	Gövde Ç.: 35.2 cm
Kil Katkısı: Yoğun şamot, orta taşcık, az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl		

Katalog No: 34	Kazı No: P15- CAB 132	Fig. No: 10
Tip/Form: LRA 1B	Köken: Kilikia	
Kil Rengi: 7.5 YR 7/6 Reddish Yellow	Astar R.: 10 YR 7/2 Light Gray	
Yükseklik: 16.6 cm	Ağız Ç.: 11 cm	
Kil Katkısı: Yoğun şamot, orta kum, az mika, az kireç, az kuvars		
Tarih: MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl		

Figür 10: Late Roman Amphora 1

Late Roman Amphora 2

MS 4. ve 7. yüzyıllar arasında geniş Akdeniz pazarında etkinlik gösterdiğini bildiğimiz LRA 2 amphoraları genel olarak Dressel 24 amphoralarının varisi olarak bilinmektedir. Morfolojik açıdan dışa çekik ağız kenarı, keskin ağız bitiminden genişleyen boyundan omuzda keskin bir geçiş, yuvarlatılmış omuz, omuz ve boyun arasında bağlantıyı sağlayan oval kulplar, ovoid formda gövde ve hafif çıkıntı ile belirginleştirilen keskinleşmiş basit dip kısmından oluşan form özelliklerine sahiptir²⁵⁵.

LRA 2 amphoraları, LRA 1 amphoraları gibi Akdeniz Havzası'nda en yaygın olan amphora gruplarından biridir. LRA 2 grubunun tipolojik ve kronolojik sınıflandırmasına en önemli katkı, formun karakteristik özelliklerini, üretim atölyelerini, dağılım alanları ve tarihlenmelerini açıklayan D. Pieri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu formlar tipolojik ve kronolojik farklılıklarından hareketle, LRA 2 A/B/C olarak üç alt tipe ayrılmıştır²⁵⁶. Son zamanlarda kil farklılıkları üzerinde yapılan araştırmalar ile bu amphoraların Kuzey Ege Bölgesi veya Halikarnassos civarında üretilmiş oldukları düşünülmektedir²⁵⁷. Gruba ait formlarda kil, heterojen bir yapıdadır²⁵⁸. MS 4. yüzyıl başı ve 7. yüzyıl ortası arasında üretilen ve Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki merkezlerde yoğun olarak ele geçen LRA 2 formları, Kuzey Karadeniz ve Britanya'nın batısındaki yerleşimlere kadar yayılmasına rağmen, Avrupa'nın iç bölgelerindeki merkezlere ulaşmamıştır²⁵⁹.

Gruba ait formların, yapıda ele geçen örnekleri, LRA 2B tipi içerisine ait, büyük oranda korunmuş olarak elimize geçen 35 numaralı ağız, boyun kulp, omuz ve gövde kısmından oluşan parça, LRA 2B/C grubu içerisine ait 36 numaralı dışa çekik yayvan ağız, boyun kulp kısmı korunmuş parça ile temsil edilmektedir.

LRA 2B tipi içerisindeki değerlendirdiğimiz 35 numaralı üst kısım parçası Hispalis²⁶⁰, Agrigento²⁶¹, Butrint²⁶², Durres²⁶³, Chersonesos²⁶⁴, Troia²⁶⁵, Histria²⁶⁶, Stobi²⁶⁷, Topraichioi²⁶⁸, Marsilya²⁶⁹, Demetrias²⁷⁰, Molyvoti²⁷¹, Alexandreia²⁷², Milet²⁷³, Elaiussa Sebaste²⁷⁴, Arykanda²⁷⁵, Antandros²⁷⁶, Knidos²⁷⁷, Kekova Sualtı Araştırmaları²⁷⁸, Alexandria Greco-Roman Müzesi²⁷⁹ ve Çanakkale Müzesi'nde²⁸⁰ tespit edilen benzer form özelliğine sahip örnekler ve kentte ele geçtikleri tabaka verileri sayesinde MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6.

²⁵⁵ Opait 2004b, 295; Opait 2007b, 632; Karagiorgou 2009, 41-43.

²⁵⁶ Pieri 2005, 85-93, fig. 45.

²⁵⁷ Opait 2004a, 296; Opait 2004b, 11, 296; Reynolds 2004, 231; Pieri 2005, 90; Dyczek 2007, 829.

²⁵⁸ Megaw – Jones 1983, 246-247; Pieri 2005, 86; Slane – Sanders 2005, 286-287; Reynolds – Pavlidis 2014, 452-454.

²⁵⁹ Karagiorgou 2001, 133-155; Opait 2004a, 11; Reynolds 2004, 230; Pieri 2005, 86-89; Slane – Sanders 2005, 259, fig. 5/2-33; Tomber 2008, 166; Reynolds 2010; 95-100; Bezczeky 2013, 161.

²⁶⁰ Carredano *et al.* 2007, 135, 142, fig. 2, no. 11.

²⁶¹ Rizzo – Zambito 2010, 293, 298, fig. 1, no. 13-14.

²⁶² Reynolds 2010, 97, fig. 5.f; Reynolds 2019, fig. 4.3/5, fig. 5.12/2, fig. 6.1/2.

²⁶³ Shkodra 2006, 438-439, 454, fig. 6, no. 32-35.

²⁶⁴ Sazanov 2000, 128, fig. 3, no. 1-4.

²⁶⁵ Heath – Tekkök 2007/08, 127, no. 28.

²⁶⁶ Suceveanu 2007, 213, lev. XXVII, no. 61.

²⁶⁷ Anderson-Stojanovic 1992, 96, lev. 82, no. 700-701.

²⁶⁸ Opait 1991b, 212, kat. no. 11-12, fig. 14, no. 1-2.

²⁶⁹ Pieri 2005, 266, lev. 26.

²⁷⁰ Eiwanger 1981, 83, 36, 48, lev. 28, no. II. 490-491, 67, 78, lev. 60, no. III.511-512.

²⁷¹ Mowat 2016, no. 10-31.

²⁷² Konstantinidou 2010, 951, fig. 5, no. 13.

²⁷³ Berndt 2003, 60, 242, lev. 79, A362.

²⁷⁴ Kızırlarlanoglu 2016, kat. no. 106-109.

²⁷⁵ Yaman 2018, kat. no. 484-490.

²⁷⁶ Açar 2017, 132-133, kat. no. 74; Aktaş 2018, kat. no. 630.

²⁷⁷ Doksanaltı 2020, no. 52-55.

²⁷⁸ Orhan 2018, kat. no. 13.

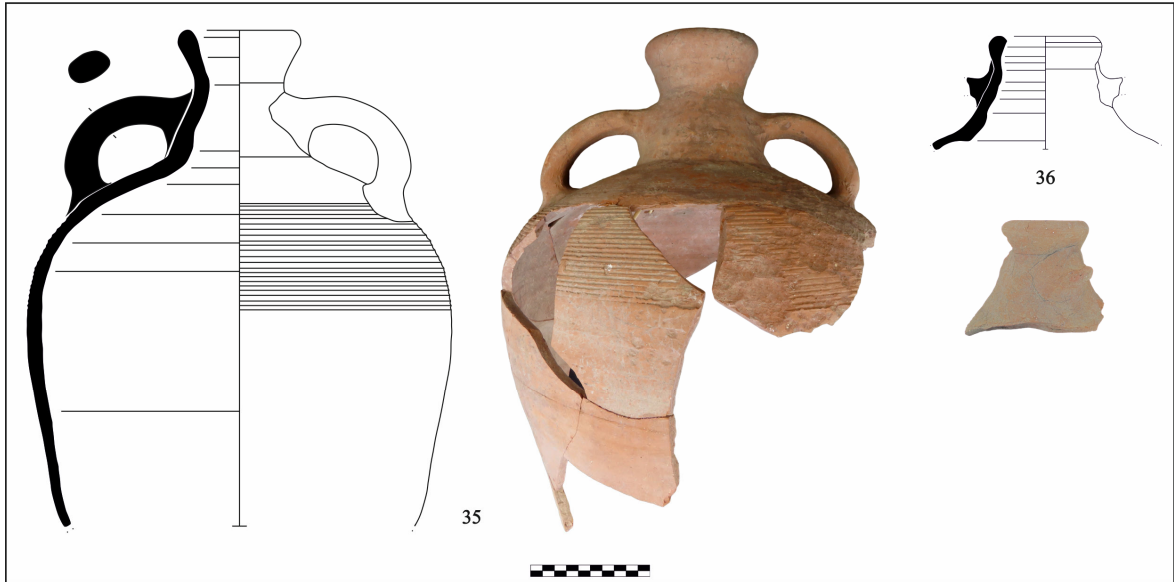
²⁷⁹ Şenol 2018, kat. no. 352.

²⁸⁰ Başdemir 2019, no. ÇM.52.

yüzyılın sonu arasına tarihlendirilmiştir. LRA 2 B/C geçiş tipi formu niteliğindeki örneğin form yönünden yakın benzeri Marsilya Fort Ganteaume²⁸¹ kazılarında tespit edilen 36 numaralı örnek ise MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 6. yüzyılın sonu arasına tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 35	Kazı No: P15- CAB 131	Fig. No: 11
Tip/Form: LRA 2/B	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 5 YR 7/3 Pink	
Yükseklik: 41.4 cm	Ağız Ç.: 8.5 cm	Gövde Ç.: ~35.4 cm
Kil Katkısı: Yoğun kireç, orta mika, az kum		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		

Katalog No: 36	Kazı No: P14-BVA 39	Fig. No: 11
Tip/Form: LRA 2/C	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red	Astar R.: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 9.7 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kireç, az taşcık, az kum		
Tarih: MS 6. yüzyıl		

Figür 11: Late Roman Amphora 2

Late Roman Amphora 3

MS 1. ve 7. yüzyıllar arasında üretimi ve ticareti yapıldığı bilinen LRA 3 amphorasının tipolojik gelişimine Erken İmparatorluk Dönemi'nde başlamıştır. Bu grup, Geç Roma Dönemi'nin en iyi bilinen küçük amphora formlarından biridir. D. Pieri²⁸² tarafından LRA 3 formları, aktif tarih aralığı olan MS 4.-7. yüzyıllar arasında geçirdiği tipolojik değişim ve kil özellikleri temel alınarak 2 ana tip, 4 farklı alt tipe ayrılmıştır²⁸³.

Genel olarak morfolojik özelliklerin değişimi dikkate alındığında LRA 3 amphoraları başlangıçta ince tek kulplu, küresel veya oval gövdeye, küçük çaplı düz dibe sahip olup, form itibarıyla bir ticari amphora veya depolama kabından ziyade testiye benzetilmiştir. Formlar, MS 1.-3. yüzyıllar arasında büyümeye devam etmiş, gövde ovoidden fusiforma dönüşmüştür. Gövde üzerindeki yivlerin başlangıç tarihi belirsiz olmasına karşın, MS 2. yüzyılda görülmeye başlandığı bilinmektedir. MS 3.-4. yüzyıllara gelindiğinde tek kulp yapısı sabit kalmış, gövde üzerindeki yivlerin yapımına devam edilmiştir. LRA 3 formlarının

²⁸¹ Pieri 2005, 267, lev. 27/3.

²⁸² Pieri 2005, 94-101.

²⁸³ Pieri 2005, fig. 57, 58, 59, 61.

üretiminin sonuna kadar üzerinde gözlemlenen yivler omuz kısmında sık, gövdenin geri kalan kısmında ise aralıkları açılarak kullanılmaya devam etmiştir. MS 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tek kulplu formlardan çift kulplu formlara dönüşüm kademeli şekilde gerçekleşmiştir. Genel olarak ilk formun karakteristik üretim özellikleri değiştirilmemiştir. MS 5. yüzyılın ilk yarısıyla birlikte, sert bir şekilde dip kısmına geçiş yapan, kısa gövde yapısına sahip ilk örnekler yerini, yine kısa ancak sivri dibinin alt kısmında içi dolu ve çift kulplu formlara bırakmıştır. MS 6. yüzyıl ortalarında içi dolu sivri dip ve çift kulp yapısı kullanılmaya devam etmiştir²⁸⁴.

LRA 3 amphoralarındaki kile yakından bakıldığında, hem renginde hem de dokusunda çok belirgin bir uyumluluk vardır. Kil, diğer amphora gruplarına göre kolaylıkla ayırt edilebilmektedir. Genellikle kırmızı (2.5 YR 5/6-5/8- 10 R 5/8), kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 4/4- 5/4, 5 YR 5/4), sarımsı kırmızı (5 YR 5/6-5/8), koyu kırmızımsı kahverengi (5 YR 3/2- 10 YR 3/3) ve koyu gri (5 YR 4/1) tonlarındaki kil içinde, yer yer gözle görülebilen altın renkli mika, zengin biyotit ve muskovit mika partiküllerinin mineral bileşenleri vardır²⁸⁵.

LRA 3 grubuna ait formların Batı Anadolu'da Ephesos, Samos, Kos, Halikarnassos ve Sardes olmak üzere farklı merkezlerde üretildiği bilinmektedir²⁸⁶. Üretim bölgeleri dışında ele geçen LRA 3 formları üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar formların şarap, zeytinyağı, merhem ve *garum* sosu ithalatında kullanıldığını göstermiştir²⁸⁷.

Gruba ait formların Roma İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde çok geniş bir dağılımı söz konusudur. Bu dağılımın Hispania, İtalya, Tunus, Palestine ve Karadeniz etrafındaki yerleşimler, kuzey batıda Britanya kadar uzak mesafelere ulaştığı tespit edilmiştir. Grubun erken varyasyonları MS 1. yüzyıldan başlayarak MS 4. yüzyıla kadar, geç varyasyonları ise MS 4. yüzyıl başından MS 7. yüzyıl sonlarına kadar üretilmiş ve ihraç edilmiştir²⁸⁸.

Yamaç Hamamı yapısının ilk sezondan itibaren gerçekleştirilen kazılarında saptanan tabakalardaki buluntular içinde LRA 3 gruba ait formlar, Proto-LRA 3 veya MRA 3 formlarından olan **37**, **38** ve **39** numaralı ağız, boyun ve kısmen kulpları korunmuş amphora parçaları ile A3 alt tipine ait **40** ve **41** numaralı dip kısmına ait amphora parçalarıyla temsil edilmektedir.

Proto-LRA 3 (MRA 3) içine dahil ettiğimiz **37**, **38** ve **39** numaralı örnekler Marsilya²⁸⁹, Port Venders²⁹⁰, Lyon²⁹¹ ve Pompeiopolis'te²⁹² bulunan benzerleri ve tabaka verilerinden hareketle MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir. LRA 3/A3 alt tipine dahil ettiğimiz **40** ve **41** numaralı örnekler Marsilya²⁹³, Korinthos²⁹⁴, Aegysso²⁹⁵, Antandros²⁹⁶ yerleşimleri ve Kekova Sualtı Araştırmaları'nda²⁹⁷ tespit edilen benzerlerinden hareketle MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ve 6. yüzyılın içine tarihlendirilmiştir.

²⁸⁴ Fulford – Peacock 1984, 121; Lako 1984, 179-180, tab. IV.1-7; Lako 1993, 253, tab. I.20; Bezeczky 2013, 23.

²⁸⁵ Petrografik analizler için bk. Williams 1979, 177-182; Williams 1980, 99-110; Fulford – Peacock 1984; Peacock – Williams 1986, 188-190; Bezeczky 2010, 355; Bezeczky 2013, 163, 166.

²⁸⁶ Outschar 1993, 47, 48; Pieri 2005, 94-101; Bezeczky 2013, 23, 163, 166; Didioumi 2014, 170-171.

²⁸⁷ Pieri 2005, 100; Şenol 2009, 153.

²⁸⁸ Pieri 2005, fig. 60-61.

²⁸⁹ Gantes – Moliner 1990, 86.

²⁹⁰ Pieri 2005, fig. 55.

²⁹¹ Villedieu 1990, 155.

²⁹² Opait 2018, fig. 16.

²⁹³ Pieri 2005, 270, lev. 30.

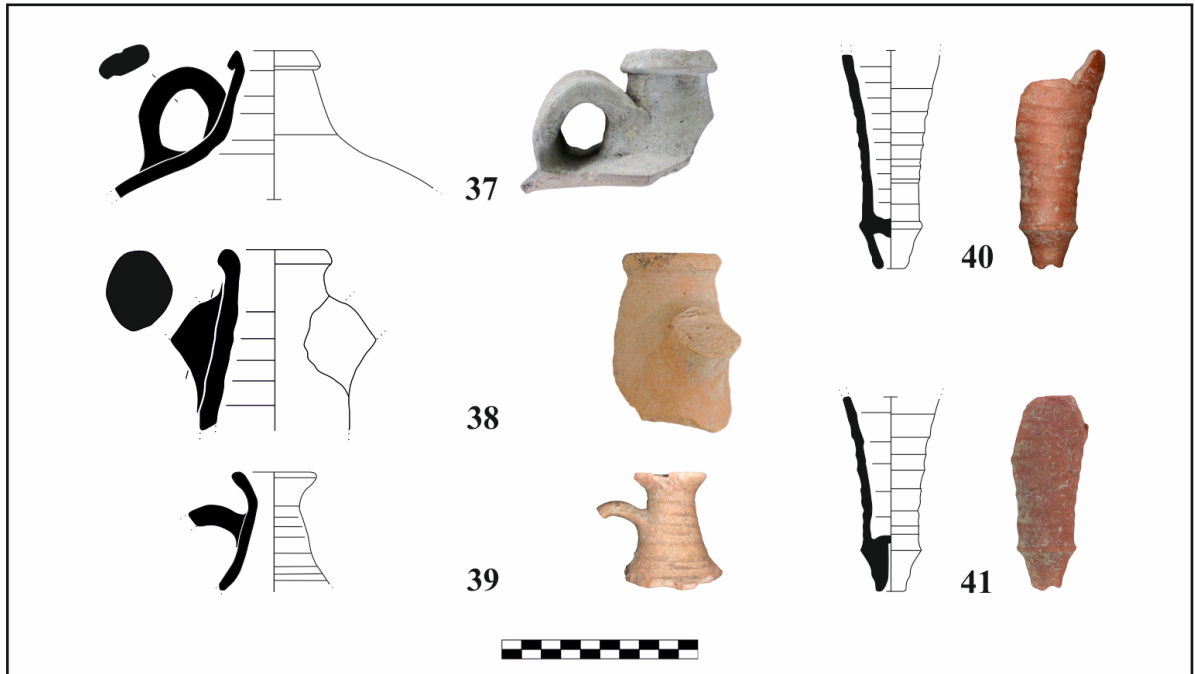
²⁹⁴ Hammond 2015, no. 164, 168.

²⁹⁵ Stănescu 2018, fig. 10/1.

²⁹⁶ Aktaş 2018, kat. no. 637, 643-644.

²⁹⁷ Orhan 2018, kat. no. 14.

Katalog No: 37	Kazı No: P16- CER 25	Fig. No: 12
Tip/Form: MRA 3 (<i>Proto-LRA 3</i>)	Köken: Ephesos ve Aphrodisias	
Kil Rengi: 7.5 YR 5/4 Brown	Astar R.: 10 YR 6/4 Light Yellowish Brown	
Yükseklik: 7.5 cm	Ağız Ç.: 4 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kum, az kireç		
Tarih: MS 3. yüzyıl		
Katalog No: 38	Kazı No: P17-CFD 90	Fig. No: 12
Tip/Form: MRA 3 Agora F65-66	Köken: Ephesos ve Aphrodisias	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6	Astar R.: 5 YR 6/6	
Yükseklik: 9.3 cm	Ağız Ç.: 5 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, orta kireç, az mika, az taşcık		
Tarih: MS 3. yüzyıl		
Katalog No: 39	Kazı No: P08-ADB 1	Fig. No: 12
Tip/Form: MRA 3	Köken: Ephesos ve Aphrodisias	
Kil Rengi: 2.5 YR 7/8 Light Red	Astar R.: 2.5 YR 7/6 Light Red	
Yükseklik: 6 cm	Ağız Ç.: 4.5 cm	
Kil Katkısı: Az kireç, az kum, az mika		
Tarih: MS 3. yüzyıl		
Katalog No: 40	Kazı No: P08- ADZ 16	Fig. No: 12
Tip/Form: LRA 3/A3	Köken: Ephesos, Bergama, Sardes	
Kil Rengi: 2.5 YR 3/6 Dark Red	Astar R.: 2.5 YR 4/6 Red	
Yükseklik: 11 cm	Kaide Ç.: 1.5 cm	
Kil Katkısı: Yoğun altın mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		
Katalog No: 41	Kazı No: P08- ADA 7	Fig. No:
Tip/Form: LRA 3/A3	Köken: Ephesos, Bergama, Sardes	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 2.5 YR 5/6 Red	
Yükseklik: 9.1 cm	Kaide Ç.: 1.5 cm	
Kil Katkısı: Yoğun altın mika, az kum, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		

Figür 12: Late Roman Amphora 3

Late Roman Amphora 4

Geç Antik Dönem'in en yaygın ticari kaplarından biri olan, üretim ve tipolojik gelişimi yönünden birçok araştırmacı tarafından incelenen LRA 4 grubu, D. Pieri tarafından yapılan çalışma ile morfolojik form gelişimine göre A ve B olarak iki ana tipe, A1, A2 ve B1,

B2, B3 olarak 5 farklı alt tipe ayrılarak sınıflandırılmıştır²⁹⁸. Gruba ait formlar morfolojik açıdan kısa, ucu yuvarlaklaştırılmış veya dik, dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarı üzerinde karakteristik olarak gözlemlenen gelişi güzel dağılmış kil parçacıkları, çoğunlukla omuzla bütünleşmiş silme bir boyun, omzun üzerinde başlayarak gövdeyle birleşen ince oval kesitli kulak formunda yivli halka şeklinde kısa kulplar, kulpların altında ve daralan oval kaidenin üzerinde ince karakteristik yivlere sahiptir²⁹⁹. Kil genellikle kırmızı (2.5 YR 7/6), kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) ve nadiren pembe (7.5 YR 7/4) tonlarında olup, içinde gri renkli kumtaşları, iri ya da ince taneli kireç ile birlikte bazı örneklerde altın renkli mika ve ince deniz kabuğu katkıları vardır³⁰⁰. Araştırmalar neticesinde, LRA 4 grubuna ait formların, Levant Bölgesi'ndeki atölyelerde üretildiği anlaşılmıştır³⁰¹. Yapılan analizler bu formlarda şarap, tahıl, zeytinyağı ve özellikle de susam yağının taşındığını göstermiştir³⁰².

MS 1. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar üretildiği bilinen gruba ait amphoraların Güneydoğu Akdeniz, Kuzey Afrika, Batı Avrupa ve Karadeniz'deki yerleşimlerde özellikle MS 4. ve 6. yüzyıl arasına tarihlenen tabakalarda yaygın olarak ele geçtiği görülmektedir³⁰³.

Parion Yamaç Hamamı'nda ele geçen gruba ait örnekler LRA 4A/A2 alt tipi içine dahil ettiğimiz **42** numaralı, büyük oranda üzeri kil parçacıklı yukarı çekik ağız kenarı, sıra derin yivli oval omuz kısmı ve kulak şeklindeki kulpları korunmuş üst bölüm parçası; LRA 4B/B1 alt tipi içerisine dahil ettiğimiz **43** ve **44** numaralı ağız, boyun, omuz ve kulak şeklinde kulpları korunmuş üst kısım parçaları; LRA 4B/B2 alt tipi içerisine dahil ettiğimiz **45** numaralı ağız, kulp, omuz, üzeri yivli gövde kısmı büyük oranda korunmuş kontekst buluntusu ile temsil edilmektedir.

Yamaç Hamamı kazıları sırasında yoğunlukla ele geçen LRA 4 grubunun A2 alt tipine dahil ettiğimiz **42** numaralı örneğimizi tabaka verileri ve Negev³⁰⁴, Marina el-Alamein³⁰⁵, el-Ashmunein³⁰⁶, Baramus³⁰⁷, Alexandria³⁰⁸, Beyrut³⁰⁹, Butrint³¹⁰, Tomis³¹¹, Onhezmi³¹², Chersenessos³¹³, Torone³¹⁴, Tarragona³¹⁵, Porto Torres³¹⁶, Napoli³¹⁷, Mattinata³¹⁸, Marsilya³¹⁹, Roma³²⁰, Elaiussa Sebaste³²¹, Nea Paphos³²², Arykanda³²³, Tarsus³²⁴,

²⁹⁸ Bonifay – Pieri 1995, 112, fig. 9; Pieri 2005, 103-108, fig. 66.

²⁹⁹ Pieri 2005, 103-108.

³⁰⁰ Riley 1975, 30; Riley 1979, 220; Keay 1984, 460; Peacock – Williams 1986, 199; Majcherek 1995, 164-165; Reynolds 2004, 358.

³⁰¹ Riley 1975, 27-31; Peacock – Williams 1986, 196-199; Blakely 1987, 227-239; Empereur – Picon 1986, 108; Empereur – Picon 1989, 243; Pieri 2005, 109-110.

³⁰² Pieri 2005, 110.

³⁰³ Riley 1979, 220; Peacock – Williams 1986, 198; Pieri 2005, 106-108; Şenol 2009, 158.

³⁰⁴ Ballet 1997a, lev. I/2; Ballet 1997b, 131, lev. I/3.

³⁰⁵ Majcherek 1993, 219, fig. 1/17.

³⁰⁶ Bailey 1983, 140, fig. 78/1-2; Bailey 1991, lev. 78c; Bailey 1996, 79-80, fig. 51/1-7.

³⁰⁷ Konstantinidou 2012, no. 421.

³⁰⁸ Majcherek 1992, 53, no. 64; Majcherek 1995, 166-168.

³⁰⁹ Aubert 1996, 79, fig. 11.

³¹⁰ Reynolds 2019, fig. 3.12/10.

³¹¹ Opait 1996, 54-55, lev. 9/5, 12A.

³¹² Lako 1984, 197, lev. 3/ no. 11-13.

³¹³ Romanchouk *et al.* 1995, lev. 7/22.

³¹⁴ Papadopoulos 1989, 94, fig. 14a.

³¹⁵ Keay 1984, fig. 121/2-8; Remola-Vallverdu 1989, 284-297; Remola-Vallverdu 1993, 151-153, fig. 107/5.

³¹⁶ Villedieu 1984, 175.

³¹⁷ Arthur 1985, 250-251.

³¹⁸ Grelle – Volpe 1994, fig. 25/13.

³¹⁹ Pieri 2005, no. 9, 13, 17, 22, 25, 32, 37, 39.

³²⁰ Volpe 1985, 163, no. 27-28; Carignani – Pacetti 1989, 5-16.

³²¹ Kızılarlanoglu 2016, kat. no. 75-85.

³²² Rowe 2004, fig. 109-1-3.

³²³ Yaman 2018, kat. no. 460-464.

³²⁴ Goldman 1950, lev. 167/835.

Pompeiopolis³²⁵, Constantinopolis³²⁶, Kekova Sualtı Araştırmaları³²⁷, Sinope F Batığı³²⁸, Alexandria Greco-Roman Müzesi³²⁹ ve Bodrum Müzesi'nde³³⁰ tespit edilen benzer örnekleri yardımıyla MS 4. yüzyıl sonu-5. yüzyılın ilk yarısı içerisine; B1 alt tipi içerisine dahil ettiğimiz **43** ve **44** numaralı örneklerimizi tabaka verileri ve Atlit³³¹, Alexandria³³², de-Akademia (Mereotis)³³³, Berenike³³⁴, Korinthos³³⁵, Hispalis³³⁶, Torone³³⁷, Tarragone³³⁸, Saraçhane³³⁹, Arykanda³⁴⁰, Antandros³⁴¹, Kekova Sualtı Araştırmaları³⁴², Sinope F Batığı³⁴³, Silifke Müzesi³⁴⁴ ve Bodrum Müzesi'nde³⁴⁵ tespit edilen benzer örnekleri yardımıyla MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-MS 6. yüzyıl içerisine; B2 alt tipi içerisine dahil ettiğimiz **45** numaralı buluntu ise yapıdaki kontekst verilerinin desteklemesiyle MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 7. yüzyıl başı arasına tarihlendirilmiştir. B2 alt tipinin form özellikleri yönünden benzerleri ise Kellia³⁴⁶, Baramus³⁴⁷, Alexandria³⁴⁸, Alexandreia Gabbari Nekropolü³⁴⁹, Jerusalem³⁵⁰, Beyrut³⁵¹, Thasos³⁵², Kalavastos³⁵³, Sacidava³⁵⁴, Ibida³⁵⁵, Topraichioi³⁵⁶, Murighiol³⁵⁷, Chersonesos³⁵⁸, Berenike³⁵⁹, Kartaca³⁶⁰, Korinthos³⁶¹, Tarragone³⁶², Butrint³⁶³, Nagidos³⁶⁴, Elaiussa Sebaste³⁶⁵, Arykanda³⁶⁶, Pompeiopolis³⁶⁷, Olba³⁶⁸, Kekova Sualtı Araştırmaları³⁶⁹,

³²⁵ Opait 2018, fig. 19.

³²⁶ Asal 2010, kat. no. A9.

³²⁷ Orhan 2018, kat. no. 25.

³²⁸ Opait *et al.* 2019, fig. 6a-b.

³²⁹ Şenol 2018, kat. no. 372-376.

³³⁰ Alpözen *et al.* 1995, no. 461.

³³¹ Zemer 1977, lev. XVIII no. 49-50.

³³² Empereur – Picon 1989, 240, fig. 23; Majcherek 1995, 173, lev. 4.

³³³ Pichot – Şenol 2015, fig. 3.

³³⁴ Riley 1979, fig. 92, no. 351-353.

³³⁵ Bailey 1983, fig. 78; Slane – Sanders 2005, 263, fig. 5, no. 2.26.

³³⁶ Carredano *et al.* 2007, 135, 143, fig. 3, no. 13.

³³⁷ Cambitoglou – Papadopoulos 1991, 156, fig. 11.

³³⁸ Keay 1984, fig. 121-123.

³³⁹ Hayes 1992, 62, fig. 22/5.

³⁴⁰ Yaman 2018, kat. no. 465-466.

³⁴¹ Aktaş 2018, kat. no. 648.

³⁴² Orhan 2018, kat. no. 26.

³⁴³ Opait *et al.* 2019, fig. 7a-b.

³⁴⁴ Alkaç 2013, fig. 11.

³⁴⁵ Alpözen *et al.* 1995, Env. no. 1.13.83.

³⁴⁶ Egloff 1977, lev. 60/3 (Type 182); Ballet – Picon 1987, 31, fig. 4/I.

³⁴⁷ Konstantinidou 2012, no. 422-436.

³⁴⁸ Empereur – Picon 1989, 240, fig. 23; Empereur – Picon 1992, 150, fig. 6; Majcherek 1992, 106-107; Majcherek 1995, 175, lev. 6/1-6.

³⁴⁹ Şenol 2001, fig. 10.8.

³⁵⁰ Magness 1992, fig. 9/7-8, fig. 12/14.

³⁵¹ Aubert 1996, 79, fig. 12.

³⁵² Abadie-Reynal – Sadini 1992, fig. 24/CC320.

³⁵³ Mclellan – Rautman 1994, 305, fig. 10/34.

³⁵⁴ Scorpan 1976, lev. XIII/4, lev. XXI/4; Scorpan 1977, fig. 41/5-6.

³⁵⁵ Opait 1991a, 31, fig. 6/25, 27, 29-35.

³⁵⁶ Opait 1991b, 234, fig. 16/1-2.

³⁵⁷ Opait 1996, lev. 9/7, 9-10, 12.

³⁵⁸ Sazanov 1991, lev. 10/4; Romanchouk *et al.* 1995, lev. 6 no. 23-24; Sazanov 1997, 89, fig. 1/4.

³⁵⁹ Riley 1981, 111, fig. 8/11; Fulford – Peacock 1984, fig. 35/12-13.

³⁶⁰ Riley 1979, fig. 92/354.

³⁶¹ Hammond 2015, no. 175-179.

³⁶² Keay 1984, 280-281; Remola-Vallverdu 1993, fig. 107/4.

³⁶³ Reynolds 2019, fig. 5.6/35.

³⁶⁴ Şenol – Aşkın 2007, kat. no. 67-69.

³⁶⁵ Kızılarşanoğlu 2016, kat. no. 86, 93-105.

³⁶⁶ Yaman 2018, kat. no. 467-468.

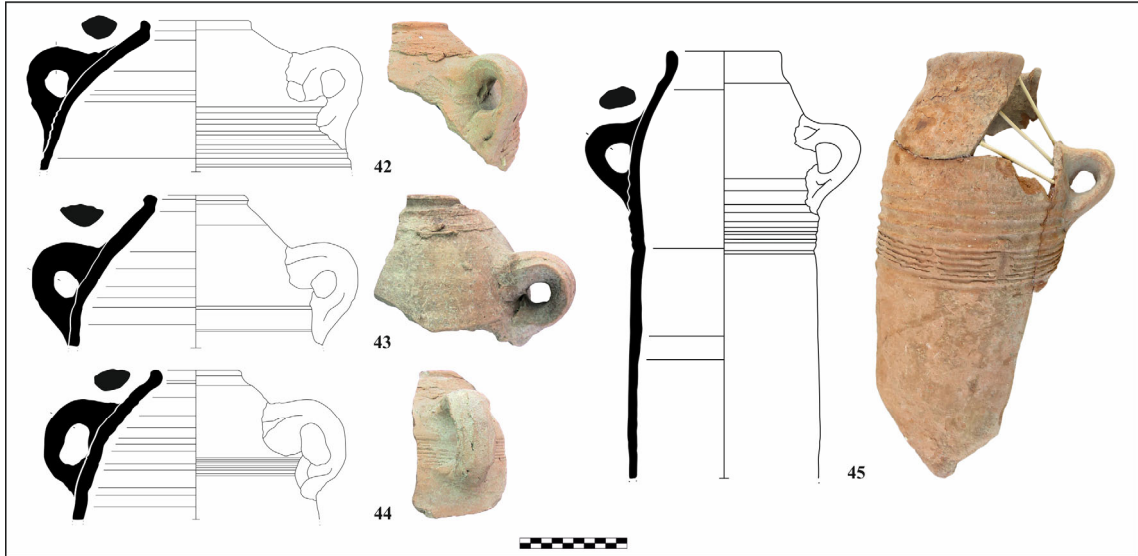
³⁶⁷ Opait 2018, fig. 20.

³⁶⁸ Aydın 2019, kat. no. 131-134.

³⁶⁹ Orhan 2018, kat. no. 27.

Yassı Ada I Batığı³⁷⁰, Mersin Müzesi³⁷¹, Alexandria Greco-Roman Müzesi³⁷² ve Çanakkale Müzesi'nde³⁷³ tespit edilmiştir.

Katalog No: 42	Kazı No: P12- ASI 9	Fig. No: 13
Tip/Form: LRA 4/ A2	Köken: Levant	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 5 YR 6/6 Reddish Yellow- 10 YR 6/3 Pale Brown	
Yükseklik: 14.1 cm	Ağız Ç.: 10 cm	Gövde Ç.: ~29.1 cm
Kil Katkısı: Yoğun kireç, orta mika, az kum		
Tarih: MS 4. yüzyıl sonu-5. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 43	Kazı No: P12- ARZ 23	Fig. No: 13
Tip/Form: LRA 4/ B1	Köken: Levant	
Kil Rengi: 7.5 YR 5/4 Brown	Astar R.: 7.5 YR 6/4 Light Brown	
Yükseklik: 14.2 cm	Ağız Ç.: 9 cm	Gövde Ç.: ~23.6 cm
Kil Katkısı: Az mika, az kum, az taşcık		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		
Katalog No: 44	Kazı No: P12- ASI 8	Fig. No: 13
Tip/Form: LRA 4/ B1	Köken: Levant	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 5 YR 6/4 Light Reddish Brown	
Yükseklik: 14.3 cm	Ağız Ç.: 8 cm	Gövde Ç.: ~23.1 cm
Kil Katkısı: Yoğun taşcık, az altın mika, az kireç, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		
Katalog No: 45	Kazı No: P15- CAB 116	Fig. No: 13
Tip/Form: LRA 4/ B2	Köken: Levant	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 5 YR 6/4 Light Reddish Brown	
Yükseklik: 40 cm	Ağız Ç.: 10.5 cm	Gövde Ç.: 17.8 cm
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az şamot, az taşcık, az kuvars		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyıl başı		

Figür 13: Late Roman Amphora 4

Late Roman Amphora 5/6

LRA 5/6 veya diğer bir deyişle “Bag-Shaped (Torba Form)” olarak bilinen bu grup amforalar, MS 4. yüzyılın başlarında üretilmeye başlamış ve MS 10. yüzyıla kadar başta Levant, Palestine ve Mısır olmak üzere farklı bölgelerde üretilmiştir³⁷⁴. Gruba ait formlar D.

³⁷⁰ Bass 1982, 184, fig. 8-19/P73.

³⁷¹ Kerem 1999, kat. no. 17.

³⁷² Şenol 2018, kat. no. 377-411.

³⁷³ Başdemir 2019, Env. no. 2991, 3005, 5907, 6187.

³⁷⁴ Engemann 1992, 157-158; Vogt 1997, 258; Bailey 1998, 137; Ballet – Dixneuf 2004, 70; Pieri 2005, 124-125; Dixneuf 2011, 142-153.

Pieri tarafından “Tip 1-5” olarak 5 ana tipe, bu beş ana tipten Tip 1/1A-1B ve Tip 2/2A-2B form gelişimine göre, kendi içinde alt tiplere ayrılmıştır³⁷⁵.

Yapı buluntuları arasında ele geçen Tip 1/1B, 1A tipine göre 7 cm çapında daha alçak bir ağız kenarına, bitiş kısmı şişirilmiş, silindirik daha dar bir gövdeye, sadece omuz üzerinde yivlere ve yaklaşık 6 lt kapasiteye sahiptir. Tip 1’e ait alt tiplerde kil yapısı benzer olup, bu formlarda kil genellikle sarımsı kırmızı (5 YR 6/6- 7/6) ve kırmızı (2.5 YR 5/6) tonlarda, kum, kalsit, kuvars ve nadiren de altın mika katkıları içermektedir. Tip 1/1B’de olduğu gibi, Tip 2/2B de üzeri yivli, tamamen silindirik, dar bir gövdeye sahiptir. Her iki alt tipin de kil yapısı benzer olup, genellikle Tip 2’ye ait formlarda iki farklı kil olduğu bilinmektedir. İlk kil, kırmızı (2.5 YR 5/6) tonunda, sert, siyah, gri ve kahverengi renklerde katkı maddeleri ile birlikte kuvars ve kalsit içerir. İkinci kil, açık kahverengi (7.5 YR 6/4) ve açık kırmızımsı (2.5 YR 6/8) tonlarındadır ve kireç, kum, kuvars katkıları içerdiği görülmektedir³⁷⁶.

Yamaç Hamamı buluntuları arasında, LRA 5/6 formları Tip 1B içine dahil ettiğimiz 46 numaralı dikey ağız ve üzeri yivli omuz kısmı korunmuş parça; LRA 5/6 Tip 2B içine dahil ettiğimiz 47 numaralı yaklaşık 5 cm çapa sahip, üzeri yivli dip kısmı parçası ile temsil edilmektedir. Morfolojik geometrik açıdan kendi içinde heterojen özelliklere sahip olan LRA 5/6 amphora grubunun, Parion’daki buluntularında da bu çeşitlilik oldukça dikkat çekmekle birlikte, bu gruba ait buluntuların kil yapılarında da heterojenik bir yapı görülmektedir.

Erken tarihli örneklerinin MS 1. yüzyıla birlikte üretimine başlandığı, geç grup örneklerinin ise MS 3. yüzyılın ikinci yarısından MS 7. yüzyılın ikinci yarısına kadar üretimine devam edildiği bilinen LRA 5/6 grubuna ait yapıdaki buluntulardan Tip 1B içerisinde değerlendirdiğimiz 46 numaralı örneğimiz Argos³⁷⁷, Korinthos³⁷⁸ ve Marsilya’da³⁷⁹ tespit edilen benzer örnekler yardımıyla MS 5. yüzyıla; Tip 2B içerisinde değerlendirdiğimiz 47 numaralı örneğimiz ise Marsilya³⁸⁰, Atina³⁸¹, Argos³⁸², Korinthos³⁸³, Saraçhane³⁸⁴, Pella³⁸⁵, Jerusalem³⁸⁶, Pompeiopolis³⁸⁷ ve Olba’da³⁸⁸ tespit edilen benzerleri ve ele geçtikleri tabaka verileri sayesinde MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ve 6. yüzyıl içerisine tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 46	Kazı No: P13- BAN 7	Fig. No: 14
Tip/Form: LRA 5/6 - Type 1B	Köken: Mısır (?)	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 2.5 Y 7/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 6.7 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyıl		

Katalog No: 47	Kazı No: P18- CKT 18	Fig. No: 14
Tip/Form: LRA 5/6 - Type 2B	Köken: Levant	
Kil Rengi: 5 YR 7/4 Pink	Astar R.: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 5.3 cm	Kaide Ç.: 3.5 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az kireç, az mika, az taşcık		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		

³⁷⁵ Pieri 2005, 114-128, fig. 76.

³⁷⁶ Ballet 2003, 146; Pieri 2005, 116-122, 124-125.

³⁷⁷ Aupert 1980, 439, fig. 45/321; Abadie-Reynal 1989b, 55, fig. 12.

³⁷⁸ Williams *et al.* 1974, 32, lev. 8/50; Johnson 1986, 591-593, fig. 1/a-c, fig. 2/a-b.

³⁷⁹ Pieri 2005, lev. 43/1.

³⁸⁰ Pieri 2005, lev. 44/4-7.

³⁸¹ Robinson 1959, 68, K108.

³⁸² Aupert 1980, 441, no. 329; Abadie-Reynal – Sodini 1992, 57-58, fig. 25/CC328.

³⁸³ Hammond 2015, no. 185-190.

³⁸⁴ Hayes 1992, 65-66, fig. 48/172-173 (Type 8).

³⁸⁵ Watson 1992, 138-239, fig. 8/62, fig. 9/72; Watson 1995, 314-315, fig. 7.

³⁸⁶ Magness 1992, 178-179, fig. 9/6, 9; Magness 1993, 224.

³⁸⁷ Opait 2018, fig. 21-22.

³⁸⁸ Aydın 2019, kat. no. 137.

Figür 14: Late Roman Amphora 5/6

Late Roman Amphora 8 (Agora M273)

LRA 8 veya Agora M273 olarak bilinen bu gruba ait formlar, Ege Adaları ve Batı Anadolu Bölgesi'nde birçok merkezde, MS 3. yüzyılın ikinci yarısı ile 5. yüzyıl sonu arasında üretilmiştir³⁸⁹. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda, gruba ait formların morfolojik açıdan oldukça heterojen özellikler gösterdiği tespit edilmiştir³⁹⁰.

Genel morfolojik özellikleri dikkate alındığında, LRA 8 (Agora M273) amphoraları hafif dışa çekik şişirilmiş bant şeklinde ağız kenarına, bazen üzeri yivli bazense de yivsiz boyna, oval kesitli, boyunda başlayıp omuz üzerinde sonlanan üzeri yivli kulplara, ovoid yapıda bazen alt kısmında bazense orta kısmından şişirilmiş üzeri yivli gövdeye, içi dolu konik yapıda küçük dip kısmına sahiptir³⁹¹. LRA 8 formlarının genel kil yapıları oldukça heterojendir. Kil yapısı, sert dokulu çoğunlukla iyi fırınlanmış olup, yoğun miktarda altın ya da gümüş renkli mika, kalsit, kuvars, taş parçacıkları, sarı, beyaz, koyu kahverengi, gri ve ince siyah parçacık katkıları içerir³⁹². Gruba ait amphoralardan çoğunun petrografik açıdan, Maeandros Vadisi çevresinde üretimi yapılan LRA 3 ve Ephesos 56 amphoraları ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir³⁹³.

LRA 8 (Agora M273) amphoraları Akdeniz dışında, Karadeniz'in kuzey ve batı kıyılarına kadar dağılım göstermiştir. Dağılım alanlarında yoğunluk, formların üretim bölgesi olan Doğu Akdeniz olmasına rağmen, Batı Akdeniz'de, Marsilya, Hispania, Gallia ve İtalya'da bulunan merkezlerde yapılan kazılarında da gruba ait formların ele geçtiği bilinmektedir³⁹⁴.

Gruba ait Yamaç Hamamı buluntuları ağız, boyun ve kulp kısmı korunmuş halde ele geçen **48, 49, 50** ve **51** numaralı üst kısım parçaları ve bu gruba ait karakteristik özellik gösteren içi dolu dip kısımları olan **52** numaralı amphora parçaları ile temsil edilmektedir.

Yapıda bulunan LRA 8 (Agora M273) grubuna ait formları morfolojik olarak ele aldığımızda, bu gruba ait buluntuların genel form özelliklerini birebir yansıttıkları görülmektedir. Petrografik açıdan ise bu örneklerde kesitte kırmızı (10 R 4/6- 5/8) ve açık kırmızı (2.5 YR 5/6- 6/6- 6/8) tonları, formların yüzeyinde açık veya koyu tonlarda farklı astarların uygulanmış olduğu görülebilir.

Etkin tarih aralığının MS 3. yüzyılın sonu ile MS 7. yüzyıl sonu arasına denk geldiği bilinen LRA 8 (Agora M273) grubuna dahil ettiğimiz buluntulardan **48, 49, 50, 51** ve **52** numaralı parçalar MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ve MS 5. yüzyıl içine tarihlendirilmiş olup, bu formların yakın tarihli benzerlerine Roma³⁹⁵, Ravenna³⁹⁶, Tarragona³⁹⁷, Marsilya³⁹⁸,

³⁸⁹ Arthur 1990, 283; Pieri 2005, 134, fig. 89-90; Şenol 2009, 155.

³⁹⁰ Bonifay – Pieri 1995, 114; Arthur 1998, 167.

³⁹¹ Şenol 2003a, 90-94.

³⁹² Riley 1979, 227; Opait 1996, 211; Reynolds 2004, 223-224, Fab. 5B-5D; Pieri 2005, 132-133.

³⁹³ Pieri 2005, 136; Ladstätter 2008, 182; Bezeczky 2012, 5.

³⁹⁴ Scorpan 1977, 272, Type III, fig. 5/1; Bonifay – Pieri 1995, 114; Arthur 1998, 157-184; Şenol 2003a, 92; Pieri 2005, 132-137; Şenol 2009, 155-156.

³⁹⁵ Panella *et al.* 2010, 57, 67.

³⁹⁶ Cirelli 2007, 49.

Kartaca³⁹⁹, Saraçhane⁴⁰⁰, Yenikapı⁴⁰¹, Antandros⁴⁰², Thasos⁴⁰³, Butrint⁴⁰⁴, Durres⁴⁰⁵, Ephesos⁴⁰⁶, Patara⁴⁰⁷, Limyra⁴⁰⁸, Arykanda⁴⁰⁹, Beyrut⁴¹⁰, Girit Adası⁴¹¹, Alexandria Gabbari Nekropolü⁴¹², Chernyakov Bölgesi⁴¹³, Yassı Ada Batığı⁴¹⁴, Alexandria Greco-Roman Müzesi⁴¹⁵ ve Çanakkale Müzesi'nde⁴¹⁶ rastlanılmıştır.

Katalog No: 48	Kazı No: P14- BDZ 14	Fig. No: 15
Tip/Form: LRA 8 (Agora M273)	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 7.5 YR 7/4 Pink	Astar R.: 7.5 YR 7/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 12.4 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Orta kireç, orta şamot, az kum, az mika		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyıl		
Katalog No: 49	Kazı No: P12- ATF 2	Fig. No: 15
Tip/Form: LRA 8 (Agora M273)	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 7.5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 5 YR 7/8 Reddish Yellow	
Yükseklik: 11 cm	Ağız Ç.: 11 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kum		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyıl		
Katalog No: 50	Kazı No: P16- CFD 59	Fig. No: 15
Tip/Form: LRA 8 (Agora M273)	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 10 R 5/8 Red	Yüzey R.: 10 R 5/8 Red	
Yükseklik: 10.2 cm	Ağız Ç.: 10.5 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyıl		
Katalog No: 51	Kazı No: P16- CEV 20	Fig. No:
Tip/Form: LRA 8 (Agora M273)	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: Dış: 2.5 YR 5/3 Reddish Brown- İç: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 10 YR 7/2 Light Gray	
Yükseklik: 15.8 cm	Ağız Ç.: 11 cm	
Kil Katkısı: Az kum, orta mika, orta kireç, orta taşcık		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyıl		
Katalog No: 52	Kazı No: P15-CBM 27	Fig. No:
Tip/Form: LRA 8 (Agora M273)	Köken: Ege Adaları ve Batı Anadolu	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/6	Astar R.: 10 YR 8/4	
Yükseklik: 6.5 cm	Kaide Ç.: 2 cm	
Kil Katkısı: Orta mika, orta kireç, az şamot		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyıl		

³⁹⁷ Remola-Vallverdu 1989, 279-280.

³⁹⁸ Bonifay *et al.* 1989, 663.

³⁹⁹ Garcia-Vargas 2011, 87.

⁴⁰⁰ Hayes 1992, 62-63, 223, fig. 22/2.

⁴⁰¹ Asal 2010, kat. no. A1.

⁴⁰² Açar 2017, 122, no. 69; Aktaş 2018, kat. no. 649.

⁴⁰³ Abadie-Reynal – Sodini 1992, fig. 26/344-346.

⁴⁰⁴ Reynolds 2004, 233-234, fig. 13/199-201, 336b-e.

⁴⁰⁵ Shkodra 2003, 79-82, tab. 11/2-4, tab. 11/6-7, 9, tab. 16/1-2,4-5, 8, tab. 18/6, tab. 19/3-4, tab. 20/2-3.

⁴⁰⁶ Ladstätter 2008, 116, 146, T303, T315, K290, K470; Bezeczky 2013, 156-157, tab. 48/619-620.

⁴⁰⁷ Şen 2017, lev. 130, no. 990.

⁴⁰⁸ Lemaitre 2007, 399, fig. 12/9.

⁴⁰⁹ Yaman 2018, kat. no. 493-497.

⁴¹⁰ Reynolds 2010, 94-96.

⁴¹¹ Gallimore 2011, 339.

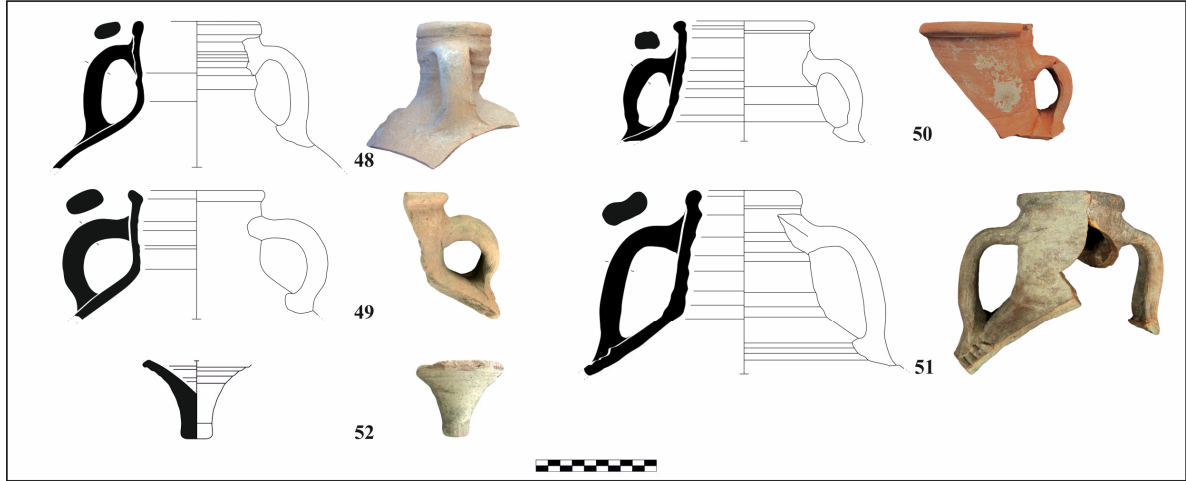
⁴¹² Şenol 2000, lev. 30, şek. 107; Şenol 2001, 395, 10. 31; Şenol 2007, 66, 68.

⁴¹³ Magomedov 2010, 77, lev. 41/5-8.

⁴¹⁴ Bass – Van-Doorninck 1971, lev. 2/8.

⁴¹⁵ Şenol 2018, kat. no. 354.

⁴¹⁶ Başdemir 2019, Env. no. 5927, 6185.

Figür 15: Late Roman Amphora 8 (Agora M273)

Ephesos 56

Ephesos Tip 56 ismiyle bilinen bu grup örnekler ilk kez T. Bezecky tarafından yapılan sınıflandırmada bu isimlendirme ile tanıtılmıştır⁴¹⁷. Bu grup formların MS 4. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın başı arasında Ephesos veya bu yerleşime yakın bir yerde üretimi yapılmıştır⁴¹⁸.

Morfolojik olarak bu tip, hafifçe yuvarlanmış veya düz küçük bir ağız kenarına, kısa, silindirik kavisli bir boyna, ağzın hemen altından başlayarak omuza bağlanan ince cidarlı açılı kulplara, içi dolu sivri bir kaide ile son bulan, armut şeklinde bir gövde yapısına sahiptir. Formların boyutları genel olarak küçüktür. Kil, kırmızı (2.5 YR 4/6- 5/8), kırmızımsı kahverengi (5 YR 4/4- 5/6- 7/6), açık kahverengi (2.5 YR 7/3- 7.5 YR 6/4), soluk kahverengi (10 YR 8/2) tonları ile bazen beyaz (7.5 YR 8/1) veya pembe (7.5 YR 7/4) tonlarında olup, kum taşı, beyaz ve altın renklerinde mika parçacıkları ile kireç katkıları içermektedir⁴¹⁹.

Yapıda ele geçen Ephesos 56 grubuna ait amphora formları dar açılı ağız, ince dar boyun, küçük kulak şeklindeki kulpları, torba şeklindeki ovoid gövdeleri ve küçük içi dolu dip kısımları korunmuş olan 53 ve 54 numaralı formlar, sadece ağız, boyun ve kulp kısmı korunmuş olan 55 numaralı amphora parçası ile temsil edilmektedir.

Gruba ait buluntular petrografik olarak incelendiğinde, 2 farklı kil grubu dikkat çekmektedir. Özellikle yapıdaki kontekst kazıları sırasında ele geçen büyük oranda korunmuş 53 ve 54 numaralı örneklerde görülen kil yapısındaki farklılık buna bir örnek olup, killer genellikle Ephesos üretimleriyle benzerdir⁴²⁰. İlk kil grubunun (53, 55) daha açık tonlarda açık kahverengi (2.5 YR 7/3- 7.5 YR 6/4) tonları görülürken, ikinci kil grubunda (54) kırmızı veya kırmızımsı sarı (5 YR 5/6- 5/8) tonları görülmektedir. Bu durumun temel sebebi farklı kaynaklardan alınan kil veya farklı atölye üretimleri olmalıdır.

Yapıda ele geçen gruba ait 53, 54 ve 55 numaralı amphora parçaları, ele geçtikleri tabaka ve kontekst verileri doğrultusunda MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyıl içerisine tarihlendirilmiş, bu formların yakın tarihli benzerlerine Molyvoti⁴²¹, Kartaca⁴²², Onheizm⁴²³, Lezha, Durres⁴²⁴, Yenikapı⁴²⁵, Ephesos⁴²⁶, Smyrna⁴²⁷ ve Kocaeli Müzesi'nde⁴²⁸ rastlanmıştır.

⁴¹⁷ Bezecky 2005, 204.

⁴¹⁸ Bezecky 2010, 355; Didioumi 2011, 74; Bezecky 2013, 26-31, 168.

⁴¹⁹ Shkodra 2009, 313-315; Bezecky 2013, 168-169.

⁴²⁰ Bezecky 2013, 29, 166, 168.

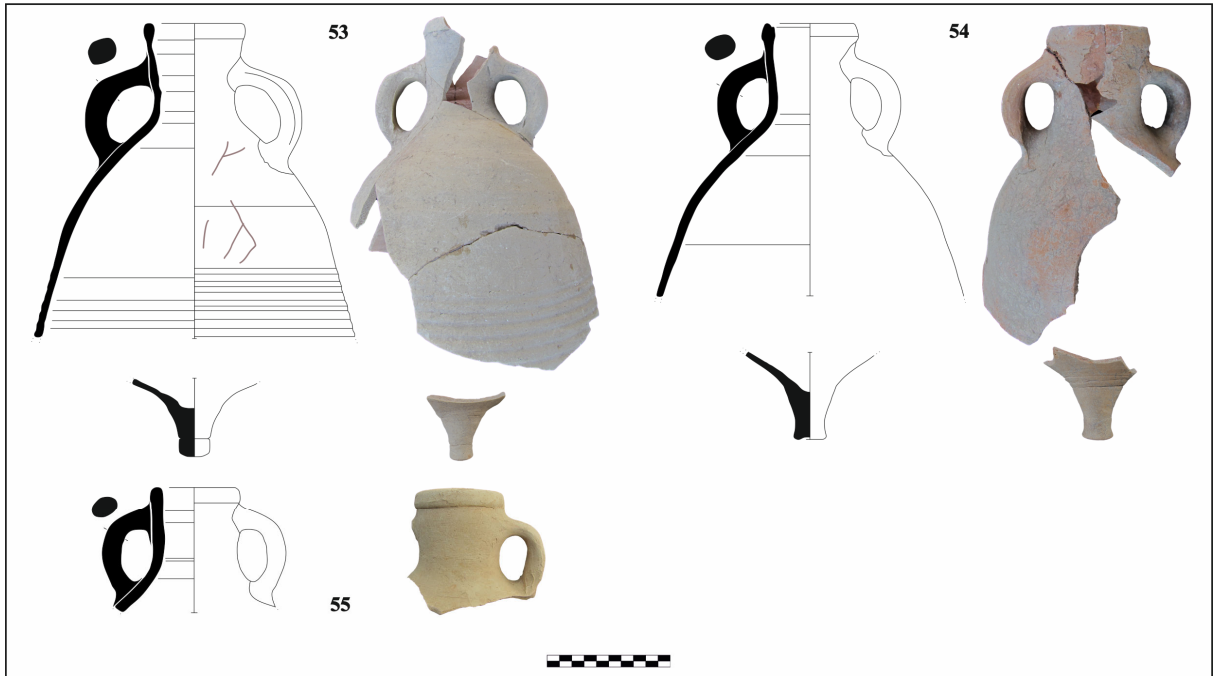
⁴²¹ Mowat 2016, no. 60-62.

⁴²² Fulford – Peacock 1984, 123, no. 8-9.

⁴²³ Lako 1993, 244, tab. I.19.

⁴²⁴ Shkodra 2009, 311-324.

Katalog No: 53	Kazı No: P15- CAB 121	Fig. No: 16
Tip/ Form: Ephesos 56	Köken: Ephesos/Kos	
Kil Rengi: 7.5 YR 6/4 Light Brown	Astar R.: 10 YR 7/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 26 + 6 cm	Ağız Ç.: 8 cm	Gövde Ç.: 26.3 cm
Kil Katkısı: Orta mika, az kum, az kireç, az taşcık	Dipinto R.: 10 YR 5/6 Yellowish Brown	Kaide Ç.: 2.5 cm
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		
Katalog No: 54	Kazı No: P15- CAB 171	Fig. No: 16
Tip/ Form: Ephesos 56	Köken: Ephesos/Kos	
Kil Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red	Astar R.: 5 YR 7/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 29.4 cm	Ağız Ç.: 7 cm	Gövde Ç.: 24.8 cm
Kil Katkısı: Az mika, orta kum, az kireç, orta taşcık		Kaide Ç.: 2 cm
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		
Katalog No: 55	Kazı No: P18- CFB 64	Fig. No: 16
Tip/ Form: Ephesos 56	Köken: Ephesos/Kos	
Kil Rengi: 2.5 Y 7/3 Pale Yellow	Astar R.: 2.5 Y 7/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 10.2 cm	Ağız Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl		

Figür 16: Ephesos 56

Samos Cistern (Sarnıç) Tip

Samos Cistern (Sarnıç) Tip olarak bilinen bu amphoralar, tipolojik isimlerini yoğun olarak ele geçtiği Samos Adası'ndaki Sarnıç yapısından almıştır⁴²⁹. Bu grup, form özellikleri ve üretildikleri bölge yönünden LRA 8 (Agora M273) amphoralarının devamı olarak kabul edilmektedir⁴³⁰.

Morfolojik olarak bu formlar, hafif silme şeklinde düz ağız kenarına, kısa ve geniş, üzeri yivli silindirik boyna, küçük ve kısa oluk yivli kulplara, silindirik, uzun, dip kısmına doğru genişleyen gövdesi üzerinde derin yivlere ve bazen içi dolu sivri, bazen de topuzlu

⁴²⁵ Asal 2010, kat. no. A27.

⁴²⁶ Bezeczky 2013, kat. no. 389-398, 611-618, 861-871.

⁴²⁷ Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 450.

⁴²⁸ Çibuk 2019, kat. no. 46.

⁴²⁹ Scorpan 1977, 272; Arthur 1998, 167-168; Bonifay – Pieri 1995, 114.

⁴³⁰ Arthur 1990, 282-283; Şenol 2009, 155.

dip kısmına sahiptir. Formların ortalama yükseklikleri 50-60 cm arasında değişmektedir. Bu formlar genel olarak soluk kahverengiden, koyu kırmızı-kahverengimsi arasında değişen kil renklerine sahiptir⁴³¹.

J. Y. Empereur ve M. Picon'un Elea Limanı'ndaki fırın alanlarındaki atölye çalışmaları, Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip amphoraları seleflerinin Maeandrum Vadisi ve Halikarnassos çevresinde üretilmiş olduğunu ve bunların bölgenin şarabının ihracatında kullanıldığını ortaya çıkartmıştır⁴³². MS 5.-7. yüzyıl içerisinde etkin üretimi ve ihracatı yapıldığı bilinen Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip, Ege Bölgesi, Marmara, Karadeniz, Balkanlar ve Doğu ve Batı Akdeniz'de oldukça yaygın olarak rastlanan bir amphora grubudur⁴³³.

Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip grubuna dahil ettiğimiz Yamaç Hamamı buluntuları, 56 ve 57 numaralı ağız, boyun, kulp ve kısmen bazı örneklerde büyük oranda gövdenin bir bölümü korunmuş formların üst kısım parçaları ile temsil edilmektedir.

MS 5. yüzyıla tarihli erken Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip formlarının daha büyük kapasite ve ölçülere sahip oldukları, geç formlarının ise daha düşük kapasiteli oldukları ve morfolojik anlamda değişikliğe uğradıkları bilinmektedir⁴³⁴. Yapıda ele geçen bu gruba ait formlarda MS 6. yüzyıl özelliği olarak boyut ve kapasitelerin küçüldüğü gözlemlenebilmektedir. Samos Cistern (*Sarnıç*) grubunun geç formlarına ait parçalardan olan 56 ve 57 numaralı örneklerimiz, özellikle yapıdaki kontekst verileri sayesinde MS 6. yüzyıla tarihlendirilmiş, benzerleri Argos⁴³⁵, Butrint⁴³⁶, Elauisse Sebaste⁴³⁷, Kartaca⁴³⁸, Marano⁴³⁹, Napoli⁴⁴⁰, Roma⁴⁴¹, Myndos⁴⁴², Smyrna⁴⁴³, Arykanda⁴⁴⁴, Constantinopolis⁴⁴⁵, Mersin Müzesi⁴⁴⁶ ve Çanakkale Müzesi'nde⁴⁴⁷ tespit edilmiştir.

Katalog No: 56	Kazı No: P15- CAB 125	Fig. No: 17
Tip/Form: Samos Cistern (<i>Sarnıç</i>)	Köken: Meandrum (Menderes) Vadisi	
Kil Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red	Astar R.: 7.5 YR 6/2 Pinkish Gray	
Yükseklik: 24.5 cm	Ağız Ç.: 10 cm	Gövde Ç.: 18.1 cm
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç, az taşcık		
Tarih: MS 6. Yüzyıl		

Katalog No: 57	Kazı No: P15- CAB 118	Fig. No: 17
Tip/Form: Samos Cistern (<i>Sarnıç</i>)	Köken: Meandrum (Menderes) Vadisi	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 5 YR 6/8 Reddish Yellow	
Yükseklik: 12.5 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az kum, yoğun mika, az kireç, az taşcık		
Tarih: MS 6. yüzyıl		

⁴³¹ Arthur 1990, 282; Reynolds 2004, 223, FAB. 5B; Pieri 2005, 136; Şenol 2009, 157; Bezeczky 2013, Type 51.

⁴³² Empereur – Picon 1986, 143, 145; Arthur 1989a, 83; Arthur 1990, 283; Williams 1990, 296; Pieri 2005, 132.

⁴³³ Aupert 1980, 440-441; Arthur 1985, 252; Bezeczky 2013, 157-158, n. 617.

⁴³⁴ Pieri 2005, 135.

⁴³⁵ Aupert 1980, 441, fig. 46, no. 324b.

⁴³⁶ Shkodra 2006, 444.

⁴³⁷ Ricci 2007, 172-173.

⁴³⁸ Riley 1981, 111, fig. 8-11.

⁴³⁹ Arthur 1990, 283, fig. 1.

⁴⁴⁰ Arthur 1989a, 83-84, fig. 4.

⁴⁴¹ Manacorda 1995, 127, fig. 5/1.

⁴⁴² Gülsefa 2015, kat. no. 123.

⁴⁴³ Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 259-265.

⁴⁴⁴ Yaman 2018, kat. no. 498.

⁴⁴⁵ Asal 2010, kat. no. A16-17.

⁴⁴⁶ Kerem 1999, kat. no. 15.

⁴⁴⁷ Başdemir 2019, Env. no. 3009, 6174, 6175.

Figür 17: Samos Cistern (*Sarmuç*) Tip

8B/Bonifay 38

Kuzey Afrika kökenli olan Keay 8B amphorası Katalonya Bölgesi'nde ele geçen buluntular içinde VIII nolu tipin altında sınıflandırılmıştır⁴⁴⁸. MS 5. yüzyılın ikinci yarısında üretimine başlanan bu grubun en yoğun ihraç edildiği dönemin MS 6. yüzyıl olduğu görülmektedir⁴⁴⁹.

Gruba ait amphoraların karakteristik form özelliklerine baktığımızda, Keay 8A formu ile benzerlik göstermemektedir. Çentik şeklindeki dışa çekik ağız, ağzın hemen altında bant şeklinde kalın yivli bir bölüm ve kademeli silindirik boyna geçiş yapısı, yassı dar açılı kulplar, uzun silindirik geniş gövde ve içi dolu düz bir dip kısmı Keay 8B formunu karakterize etmektedir. Gruba ait üretimlerde kil kesitte rengi tuğla kırmızısı veya turuncu (2.5 YR 6/6), açık kırmızı (10 R 6/8) tonlarda, yüzeyde ise sarı (5 YR 7/6), bej veya beyaz (10 YR 8/3) tonlarındadır⁴⁵⁰.

Keay 8B formunun Byzacena'daki atölyelerde üretiminin yapıldığı bilinmektedir. Atölyelerin konumu, bu amphora grubunun ağırlıklı olarak zeytinyağının taşınmasında kullanıldığını göstermiştir. Ancak üretim bölgesinin önemli ihraç ürünlerinden olan, *salsamenta* soslarının ve şarap ürünlerinin taşınması için kullanıldığı da önerilmektedir⁴⁵¹.

Keay 8B grubuna ait yapıda ele geçen amphora buluntuları, 58, 59 ve 60 numaralı ağız parçaları ile temsil edilmektedir. Parion'da ele geçen Keay 8B grubuna ait formlardan hareketle bu gruba ait üretimlerin de kendi içinde ağız yapılarına göre ayrılması gerektiği önerilebilir. Öyle ki 58 ve 59 numaralı örnekler ağız parçalarında çentik şeklinde dışa çekik ağzın hemen altında bant şeklinde kalın bir yivle ayrılıp kademeli bir şekilde boyna geçiş bölümünün yüksekliğinin Olbia⁴⁵² ve Albania⁴⁵³ Bölgeleri'nde ele geçen benzer örneklerde de görüldüğü gibi daha yüksek olduğu izlenmektedir. Daha düşük yüksekliğe sahip ağız kenarı olan 60 numaralı örneğin tam form veren bir benzeri Albenga⁴⁵⁴, Lunca⁴⁵⁵, Majura⁴⁵⁶, Thanae⁴⁵⁷, Shkodra⁴⁵⁸, Marsilya⁴⁵⁹, Smyrna⁴⁶⁰ ve Durres⁴⁶¹ yerleşimlerinde ele geçmiştir. Tunus'ta üretilen bazı amphora gruplarında kil henüz yaşken yapılan *grafittilerin*

⁴⁴⁸ Keay 1984, 126-129, fig. 131.

⁴⁴⁹ Bonifay 2004b, 132, fig. 71.

⁴⁵⁰ Keay 1984, fig. 131; Bonifay 2004b, 132, 523, fig. 76, lev. 1, 6-7.

⁴⁵¹ Bonifay 2004a, 141, 471.

⁴⁵² Bonifay 2004b, 131, fig. 71/5.

⁴⁵³ Bushi 2016, tab. LII/442-443.

⁴⁵⁴ Pallarès 1987, fig. 17.

⁴⁵⁵ Bonifay *et al.* 2002/03, fig. 12, no. 154-155

⁴⁵⁶ Bonifay 2004b, 523, lev. 1/7.

⁴⁵⁷ Reynolds 2004, 356, fig. 13/155

⁴⁵⁸ Hoxha 2003, 140, tab. IX/1-6, 12.

⁴⁵⁹ Bonifay – Pieri 1995, fig. 2/14.

⁴⁶⁰ Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 373-374.

⁴⁶¹ Shkodra 2003, 68, tab. 22/2; Shkodra 2005, 217, tab. VIII/5.

var olduğu bilinmekte olup, 59 numaralı örnekte de “X” monogramı görülmektedir. Bu monogram formun kapasitesini gösteren bir işaret olmalıdır. Keay 8B grubuna ait formların, Yamaç Hamamı’nda ele geçen örnekleri tabaka verileri doğrultusunda MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyıl başları arasına tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 58	Kazı No: P18- CFB 35	Fig. No: 18
Tip/Form: Keay 8B/ Bonifay 38	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 7/6 Light Red	Astar R.: 2.5 Y 8/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 6.4 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az taşcık, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl başları		

Katalog No: 59	Kazı No: P16- CDZ 43	Fig. No: 18
Tip/Form: Keay 8B/ Bonifay 38	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/6 Red	Astar R.: 7.5 YR 6/3 Light Brown	
Yükseklik: 6.9 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az kum, orta mika, az kireç, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl başları		

Katalog No: 60	Kazı No: P14- BUZ 7	Fig. No: 18
Tip/Form: Keay 8B/ Bonifay 38	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red	Astar R.: 7.5 YR 8/4 Pink	
Yükseklik: 3.9 cm	Ağız Ç.: 15 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyıl başları		

Figür 18: Keay 8B/Bonifay 38

Keay 52

MS 4. yüzyıl başı ile 7. yüzyıl ortaları arasında üretimi ve ticareti yapıldığı bilinen Keay 52 grubu, İtalya’nın güneyinde yer alan Güney Calabria ve Doğu Sicilya Bölgeleri’nde üretimi yapılan amphora formlarından biridir⁴⁶².

Keay 52 formlarının ilk kez tanıtılması Atina Agorası buluntularını değerlendiren H. Robinson tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda MS 4. yüzyıla tarihlendirilen 1. Tip örneğinde (Agora M234), daha uzun silindirik şekilli bir boyun ve daha sonraki tiplerden daha geniş ve oval bir gövde; MS 5. yüzyıla tarihlenen 2. Tip örneğinde (Agora M302), aşağı doğru eğimli kulplara sahip daha armut biçimli bir gövde; MS 6. yüzyılın başlarına tarihlenen 3. Tip örneğinde (Agora M323) ise daha kısa bir boyun ve ağız yapısı ile oval bir gövde gözlemlenmektedir. Gruba ait formlarda kil oldukça homojen bir yapıda olup, genellikle açık kahverengi (7.5 YR 6/4-7/4-8/4) (10 YR 7/4- 8/3), kırmızımsı kahverengi (5 YR 4/6), açık sarı (10 YR 8/2), soluk sarı (10 YR 8/4) tonları ile mika, kum, kuvars, kalsit ve nadiren mikro fosil katkıları içerdiği bilinmektedir⁴⁶³. Bu gruba ait amphoraların Güney Calabria ve Doğu Sicilya Bölgeleri’nde yerel olarak üretilen *Bruttium* şarabının taşınmasında kullanıldığı düşünülmektedir⁴⁶⁴.

⁴⁶² Arthur 1989b, 133-135; Andronico 1991, 731-736; Pacetti 1998, 185-205; Franco 2014, 220, 222.

⁴⁶³ Keay 1984, 267, 458-459; Arthur 1989b, 137; Gassner 2011, 3; Franco 2014, 341; Franco – Capelli 2014, 348.

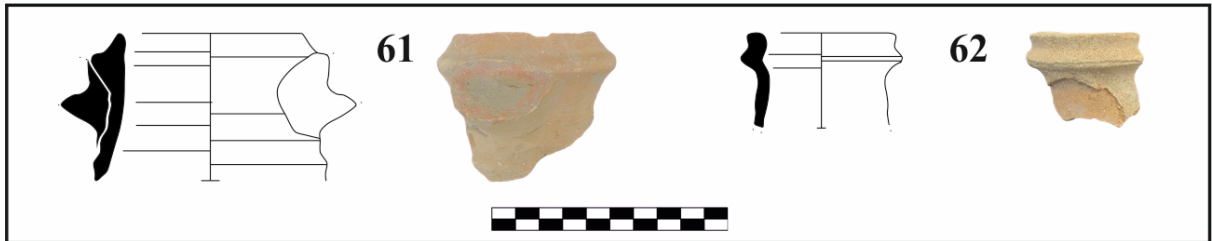
⁴⁶⁴ Capelli 1998, 337; Pacetti 1998, 205; Franco 2014, 87.

M. Bonifay ve D. Pieri tarafından önerilen tipolojiye⁴⁶⁵ göre Parion Yamaç Hamamı'nda ele geçen Keay 52 formları **61** numaralı Keay 52 *Sous-Type* 1 ve **62** numaralı Keay 52 *Sous-Type* 2 örnekleri ile temsil edilmektedir. **61** numaralı bu formun Sicilya Adası'ndaki yerleşimlerden Naxos kentine ait üretimlerle⁴⁶⁶ form ve kil yönünden oldukça benzerlik taşıdığı görülmektedir. **62** numaralı örneğin ise Acium üretimi formlarla çift kademeli ağız yapısı yönünden benzerliklere sahip olduğu izlenmektedir⁴⁶⁷.

Yapıda ele geçen, **61** numaralı örnek ele geçtiği tabaka verilerinden ve Mastericco⁴⁶⁸, Naxos⁴⁶⁹, Acium⁴⁷⁰, Roma⁴⁷¹, Marsilya⁴⁷², Alexandria⁴⁷³, Empoli⁴⁷⁴, Hispalis⁴⁷⁵, Butrint⁴⁷⁶, Malta⁴⁷⁷, Smyrna⁴⁷⁸ ve Taşucu Amphora Müzesi'nde⁴⁷⁹ görülen benzerlerinden hareketle MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile 5. yüzyıl ilk yarısı arasına tarihlendirilmiştir. **62** numaralı parça ise ele geçtiği tabaka verileri ve Acium⁴⁸⁰, Marsilya⁴⁸¹ ile Alexandria⁴⁸² yerleşimlerinde ele geçen benzerlerinden hareketle MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Katalog No: 61	Kazı No: P18- CKT 99	Fig. No: 19
Tip/Form: Keay 52/ <i>Sous Type</i> 1	Köken: Sicilya	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Astar R.: 7.5 YR 7/6 Reddish Yellow	
Yükseklik: 6.4 cm	Ağız Ç.: 8 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az kireç		
Tarih: MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı		

Katalog No: 62	Kazı No: P16- CFD 49	Fig. No: 19
Tip/Form: Keay 52/ <i>Sous Type</i> 2	Köken: Sicilya	
Kil Rengi: 7.5 YR 6/4 Light Brown	Astar R.: 10 YR 8/3 Very Pale Brown	
Yükseklik: 4.1 cm	Ağız Ç.: 6 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyıl		

Figür 19: Keay 52

Sinope/Herakleia Amphoraları

Karadeniz'in güneyinde konumlanan Sinope'de ilk olarak üretimine başlanan ve daha sonra Herakleia Pontika'daki atölyelerde üretilmeye devam eden bu gruba ait

⁴⁶⁵ Bonifay – Pieri 1995, 115-116, fig. 12/76-79.

⁴⁶⁶ Ollà 2001, 52, fig. 18; Franco 2014, 221, no. 4506, 4994, 4996.

⁴⁶⁷ Amari 2014, 227, fig. 1/7.

⁴⁶⁸ Ollà 2001, 52, fig. 18, 56, no. 16.

⁴⁶⁹ Capelli 1998, no. 4597; Franco 2014, fig. I.4, lev. V/2-4.

⁴⁷⁰ Amari 2014, fig. 1/1.

⁴⁷¹ Carignani – Pacetti 1989, fig. 4; Carboni 2010, fig. 11/1-4.

⁴⁷² Bonifay – Villedieu 1989, 32, fig. 11-12; Bonifay – Pieri 1995, fig. 12/76-77; Bonifay – Raynoud 2004, 97, 101.

⁴⁷³ Bonifay *et al.* 2001, 79, fig. 11/98.

⁴⁷⁴ Panella 2001, 254, lev. 4, fig. 30.

⁴⁷⁵ Carredano *et al.* 2007, 136, fig. 5.38-39.

⁴⁷⁶ Reynolds 2019, fig. 4.5/10.

⁴⁷⁷ Anastasi 2019, fig. 30/A13.

⁴⁷⁸ Karcı-Ağlar 2015, kat. no. 427.

⁴⁷⁹ Şenol 2009, 263, no. 101.

⁴⁸⁰ Amari 2006, 144, no. 6; Amari 2008, fig. 5-6; Amari 2014, 227, fig. 1/7; Franco 2014, fig. 2.35.

⁴⁸¹ Bonifay – Pieri 1995, fig. 12/78-79.

⁴⁸² Şenol 2000, kat. no. 19.

amphoraların, MS 2. yüzyıl ile MS 7. yüzyıl arasında üretimi ve ihracatı yapılmıştır⁴⁸³. Sinope/Herakleia üretimi amphora formlarının en sistemli tipolojik sınıflandırma çalışması D. Kassab-Tezgör tarafından çeşitli yayınlarla yapılmış olup, bu üretimler Grup A, B, C ve D olarak 4 ana tipe, bunlar da kendi içinde sırasıyla Type A: A Snp I; Type B: B Snp I, II ve III; Type C: C Snp I-1, 1L-M-S, I-2, 2S, C Snp II-1,2,3, C Snp III-1a-b, 2a-b, D Snp I, II, III olarak alt tiplere ayrılarak sınıflandırılmıştır⁴⁸⁴.

Parion Yamaç Hamamı'nda da ele geçen tiplerden olan A Snp I-III'e ait amphoralar, dışa çekik oval ağız kenarı, üst kısmı şişirilmiş belirgin boyun yapısı, ağzın hemen altından başlayıp, omuz üzerine tutturulan geniş açılı kulp yapısı, üzeri yivli uzun oval gövde ve sivri, içi dolu kaideyle şekillendirilmiştir. Sinope kökenli olan kil, genellikle kırmızımsı (2.5 YR 5/8) veya açık turuncu tonlarında, iyi derecede fırınlanmış, genellikle biraz veya orta derecede bol kireç içermektedir⁴⁸⁵.

Grup C ana tipi içerisindeki Tip C Snp I amphorası, geniş iç bükey ağız ve konik boyna, ağzın hemen altına yapışık küçük kulplara, trapez biçimli, yer yer daralan, üzeri yivli gövdeye ve üçgenimsi sivri bir kaideye sahiptir. Tip C Snp II amphoraları, dışa çekik çift halkalı ağız kenarı, uzun silindirik boyun yapısı, köşeli, üzeri yivli kulplar, uzun omuzlardan şişkin ve kaideye doğru daralan gövde ve üçgen dar bir kaideyle oluşturulmuştur. Tip C Snp III amphoraları ise dar dışa çekik ağız, C Snp II tipine göre daha uzun dar silindirik boyun ve daralmış silindirik gövde, daha yüksek bir form yapısı, boynun altına ve omuzlara yapışık belirgin köşeli kulplar ayırt edici özellikler olarak görülebilmektedir. C Snp III tipine ait formlar için gövde şeklinden dolayı "*Carrot Amphora*" (*Havuç Amphora*) terimi de yaygın olarak kullanılmaktadır⁴⁸⁶. C Snp II ve III tipleri sık sık birbirinden ayrılmadan yayınlanır. C tipine ait formlarda kil kırmızımsı (10 R 5/8), açık kahverengimsi (7.5 YR 6/3-6/4), parlak turuncumsu kırmızı (5 YR 6/8-7/8) ve açık kırmızı (5 YR 7/4- 7/6) (2.5 YR 6/6- 6/8) arasında değişmekteyken, siyah renkli katkılar olasılıkla kum ya da kömür katkıları, mika, nadir kireç ve iri taneli kuvars katkıları gözle görülebilmektedir⁴⁸⁷.

Gruba ait yapıda ele geçen amphora buluntuları, A Snp III alt tipi içine dahil ettiğimiz 63 numaralı hafif dışa çekik ağız kenarı ve konik boyun kısmı korunmuş parça; C Snp I alt tipi içine dahil ettiğimiz 64 numaralı köşeli geçişlere sahip dışa çekik kademeli yivli ağız kenarı korunmuş parça ve 65 numaralı içi dolu sivri dip parçası; C Snp II-III alt tipi içine dahil olduğunu tespit ettiğimiz 66 numaralı köşeli geçişlere sahip dışa çekik kademeli yivli ağız kenarı, uzun silindirik boynu, küçük kulak şeklinde omuz ve boyun üzerinde tutturulmuş kulpları ve kısmen omuz bölümü korunmuş parça ile temsil edilmektedir.

Yapıda ele geçen Sinope/Herakleia amphoraları, petrografik açıdan değerlendirildiğinde, genel olarak formlarda 3 farklı kil grubunun olduğu ve bu kil gruplarının özellikle Demirci ve çevresindeki kil kaynakları⁴⁸⁸ ile uyumluluk gösterdiği de tespit edilmiştir.

Yapıda ele geçen Sinope/Herakleia amphoralardan 63 numaralı A Snp III alt tipi örneği Sinope⁴⁸⁹ ve Kharaks'ta⁴⁹⁰ MS 4. yüzyıla; 64 ve 65 numaralı C Snp I alt tipi örnekleri Sinope⁴⁹¹, Gorgippia⁴⁹² ve Tanais'te⁴⁹³ MS 4.-5. yüzyıla; 66 numaralı C Snp II-III alt tipi örneği

⁴⁸³ Kassab-Tezgör 2010, 121-140; Vnukov 2010, 362-364.

⁴⁸⁴ Kassab-Tezgör 2009, 167-172; Kassab-Tezgör 2010, 121-140, lev. 7-8, lev. 15-48; Kassab-Tezgör 2011, 259-264.

⁴⁸⁵ Kassab-Tezgör 2010, 125.

⁴⁸⁶ Kassab-Tezgör 2009, 169.

⁴⁸⁷ Erten *et al.* 2004, 103-115.

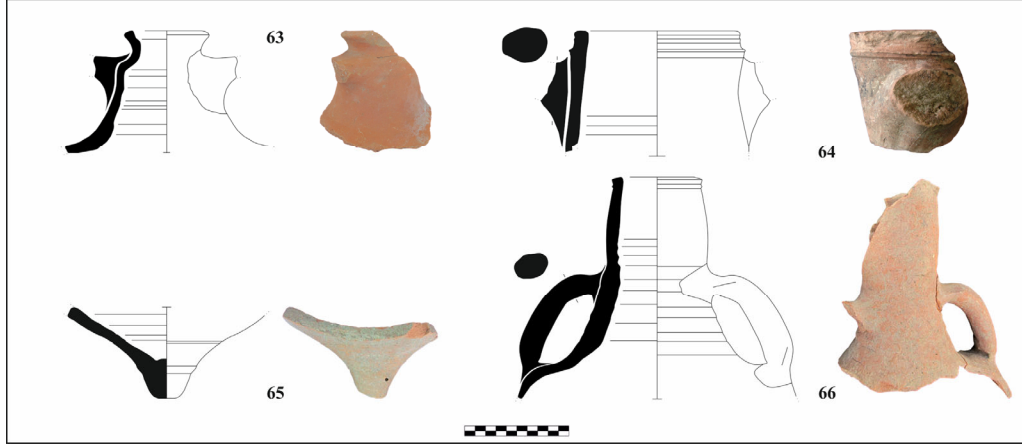
⁴⁸⁸ Erten *et al.* 2004, 103-115; Kassab-Tezgör 2010, 125, 134, dn. 74.

⁴⁸⁹ Kassab-Tezgör 2010, lev. 34/1-2.

⁴⁹⁰ Zeest 1960, 121 et 176, lev. XL, 102 b; Klenina 2000, 105. fig. 26,6.

⁴⁹¹ Sazanov 1997, 90, Type 12, Type 14; Kassab-Tezgör 2010, lev. 16/1-7, lev. 18/1, 3-5.

ise Sinope⁴⁹⁴, Delakeu⁴⁹⁵, Khersonesos⁴⁹⁶, Tyritake⁴⁹⁷, Limyra⁴⁹⁸, Paphos⁴⁹⁹, Tanais⁵⁰⁰, Kelenderis⁵⁰¹, Ephesos⁵⁰², Constantinopolis⁵⁰³, Antiokheia Geç Roma Batığı⁵⁰⁴, Alexandria Greco-Roman Müzesi⁵⁰⁵ ve Kocaeli Müzesi'nde⁵⁰⁶ tespit edilen benzerlerinden ve ele geçtiği tabaka verilerinden hareketle MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Figür 20: Sinope/Herakleia Amphoraları

Katalog No: 63	Kazı No: P18- CKT 102	Fig. No: 20
Tip/Form: Sinope Tip A SNP III	Köken: Sinope veya Hereakleia Pontika	
Kil Rengi: 2.5 YR 5/8 Red	Yüzey R.: 2.5 YR 5/8 Red	
Yükseklik: 11.8 cm	Ağız Ç.: 7 cm	
Kil Katkısı: Az mika, sz şamot, az kireç, orta taşcık, orta kuvars		
Tarih: MS 4. yüzyıl		
Katalog No: 64	Kazı No: P12- ATF 3	Fig. No: 20
Tip/Form: Sinope Tip C SNP I	Köken: Sinope veya Hereakleia Pontika	
Kil Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red	Astar R.: 2.5 YR 7/8 Light Red	
Yükseklik: 12.6 cm	Ağız Ç.: 16 cm	
Kil Katkısı: Orta mika, az kireç, az kum		
Tarih: MS 4.-5. yüzyıl		
Katalog No: 65	Kazı No: P09- AFV 77	Fig. No: 20
Tip/Form: Sinope Tip C SNP I	Köken: Sinope veya Hereakleia Pontika	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 7.5 YR 6/4 Light Brown	
Yükseklik: 9 cm	Kaide Ç.: 3 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kum, az şamot, az kireç		
Tarih: MS 4.-5. yüzyıl		
Katalog No: 66	Kazı No: P14- BVA 37	Fig. No: 20
Tip/Form: Sinope Tip C SNP II-III	Köken: Sinope veya Hereakleia Pontika	
Kil Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red	Astar R.: 2.5 YR 6/8 Light Red	
Yükseklik: 21.2 cm	Ağız Ç.: 6 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, orta kireç, az mika, orta şamot		
Tarih: MS 5. yüzyıl		

⁴⁹² Alexeeva 1997, lev. 94/1, lev. 225/6.

⁴⁹³ Arseneva – Naumenko 1995, 52, fig. 2-5, fig. 3,4; Arseneva – Böttger 1997, 435. fig. 29,1.

⁴⁹⁴ Kassab-Tezgör 2010, lev. 17/1-8, lev. 18, 8-6, lev. 19/1-7; Vnukov 2012, 367-368, fig. 2, no. 15.

⁴⁹⁵ Magomedov 1991, lev. 17/1-2, lev. 18/1, 4-6, 16; Magomedov 2001, fig. 62/1-4.

⁴⁹⁶ Sazanov 1989, 49, fig. 3-12 c-e,46, fig. 1-2; Sazanov 1997, 185.

⁴⁹⁷ Smokotina 2016, 718, fig. 2. no. 10-11.

⁴⁹⁸ Seyer 2014, 79, fig. 6.

⁴⁹⁹ Hayes 2003, 484, fig. 21, no. 226.

⁵⁰⁰ Arseneva – Naumenko 1995, fig. 2/5, fig. 3/4; Arseneva – Böttger 1997, fig. 29/1, fig. 34/1.

⁵⁰¹ Tekocak – Zoroğlu 2013, 110.

⁵⁰² Bezczy 2013, lev. 36, no. 402.

⁵⁰³ Asal 2010, kat. no. A6-A7.

⁵⁰⁴ ODTÜ-SAT 1993, 60-61.

⁵⁰⁵ Şenol 2018, kat. no. 445.

⁵⁰⁶ Çibuk 2019, kat. no. 33, 41.

Spatheion Amphoraları

Kuzey Afrika'nın Tunus Bölgesi'nde üretildiği bilinen Spatheion amphoraları M. Bonifay tarafından 1, 2 ve 3 olmak üzere üç ana tipe, ağız formlarına ve kapasitelerine göre, Spatheion 1 ağız A, B, C ve D olarak 4 alt tipe, Spatheion 2 A ve B olarak 2 alt tipe, "Minyatür Spatheia" ismiyle de bilinen Spatheion 3 ise A, B, C ve D olarak 4 alt tipe ayrılmıştır⁵⁰⁷. MS 4. yüzyıl ortaları ile 7. yüzyılın ortaları arasında üretimi ve ticareti yapılan Spatheion grubunun, yaygın olarak salamura zeytin, kurutulmuş meyve, şarap ve sosislerin taşınmasında kullanıldığı düşünülmektedir⁵⁰⁸. Yakın zamanda Knidos Liman Caddesi Atölye/Dükkan buluntuları arasında ele geçen, Spatheiom amphorası içinde kurumuş sarı toz boya (demir sülfür/perit ya da kükürt) tespit edilmiştir⁵⁰⁹.

Yamaç Hamamı yapısında **67**, **68** ve **69** numaralı örneklerle temsil edilen Spatheion 1 formları genellikle 13-18 cm çapında ağız kenarı, 77-92 cm arasında değişen yüksekliğiyle "Büyük Spatheia" olarak tanımlanır. Spatheion 1'in tüm alt tipleri silindirik boyna, uzun gövdeye ve sivri, içi dolu kaideye sahiptir. Kil, tuğla kırmızısı (2.5 YR 5/6- 6/6) ve kırmızımsı sarı (5 YR 7/4- 7/6) tonlarında, yüzey rengi kil renginden farklı olmasa da bazen krem (10 YR 8/3) tonlarında görülebilir. Ayrıca kilde sert pişmiş, kum, kireç, az mika, kuvars ve nadiren mikro fosil parçaları vardır⁵¹⁰.

70 ve **71** numaralı örnekler ile temsil edilen Spatheion 3 formları ise genel olarak 5-6 cm arasında değişen ağız çapına, 12-13 cm arasında genişliğe ve yaklaşık 45 cm'yi geçmeyen form yüksekliğine sahiptir. Bu tipin formlarında kil, soluk kırmızı (2.5 YR 6/6- 6/8) ve kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6- 7/6) tonlarındadır. Yüzey rengi kil renginden farklı olmasa da bazen krem (10 YR 8/1- 8/3- 2.5 YR 8/3) renkleri de görülebilir. Ayrıca kil içinde sert pişmiş kum, kireç, az mika, kuvars ve nadiren şamot parçaları vardır⁵¹¹.

Yapıda bulunan Spatheion grubuna ait formlardan **67** numaralı ağız ve boyun kısmı korunmuş parça Tip 1/B alt tipine, **68** numaralı ağız kısmına ait parça Tip 1/D alt tipine ait olduğu tespit edilirken, **69** numaralı dip kısmına ait parça ise Tip 1 grubuna ait formlarda kullanılmıştır. **70** numaralı ağız, boyun ve kulp kısmı büyük oranda korunmuş parça ve **71** numaralı ağız parçasının Tip 3/C alt tipine ait formlarda kullanıldığı anlaşılmıştır.

Spatheion 1 grubuna ait Tip 1/B formu **67** numaralı örneğin benzerleri Beni Khia⁵¹², Marsilya⁵¹³, Revenna⁵¹⁴, Ostia⁵¹⁵, Butrint⁵¹⁶, Tarragona⁵¹⁷, Alexandria Greco-Roman Müzesi⁵¹⁸ ve Dramont E Batığı'nda⁵¹⁹; Tip 1/D formu **68** numaralı örneğin benzerleri ise Dramont E Batığı'nda⁵²⁰ tespit edilmiştir. **67**, **68** ve **69** numaralı Spatheion Tip 1 örnekleri tespit edilen benzerleri ve tabaka verilerinden hareketle MS 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Spatheion Tip 3 grubuna ait, Tip 3/B formu **70** numaralı örneğin benzerleri Yassı Ada⁵²¹, Murighiol⁵²², Shkodra⁵²³, Myndos⁵²⁴, Roma⁵²⁵ ve Antandros⁵²⁶; Tip 3/C formu **71**

⁵⁰⁷ Bonifay 2004b, 125-129 (Type 31-33).

⁵⁰⁸ Keay 1984, 215; Bonifay 2004b, 125-129, 473-474; Gandolfi *et al.* 2010, 37-38.

⁵⁰⁹ Doksanaltı 2020, 397-398.

⁵¹⁰ Bonifay 2004b, 21, 37-39.

⁵¹¹ Sagui 1998, 314; Murialdo 2001, 273, 277; Bonifay 2004b, 35, 39.

⁵¹² Bonifay 2004b, fig. 18/1-3.

⁵¹³ Bonifay 1986, fig. 4, no. 2, 4, 6; Bonifay – Pieri 1995, 96-97, fig. 1, no. 1-2.

⁵¹⁴ Maioli – Stoppioni 1989, 573, no. 12.

⁵¹⁵ Franco 2012, PRN 162.

⁵¹⁶ Reynolds 2019, fig. 5.4/1-3, 7.

⁵¹⁷ Remola-Vallverdu 2000, fig. 31, no. 3.

⁵¹⁸ Şenol 2018, kat. no. 207-213.

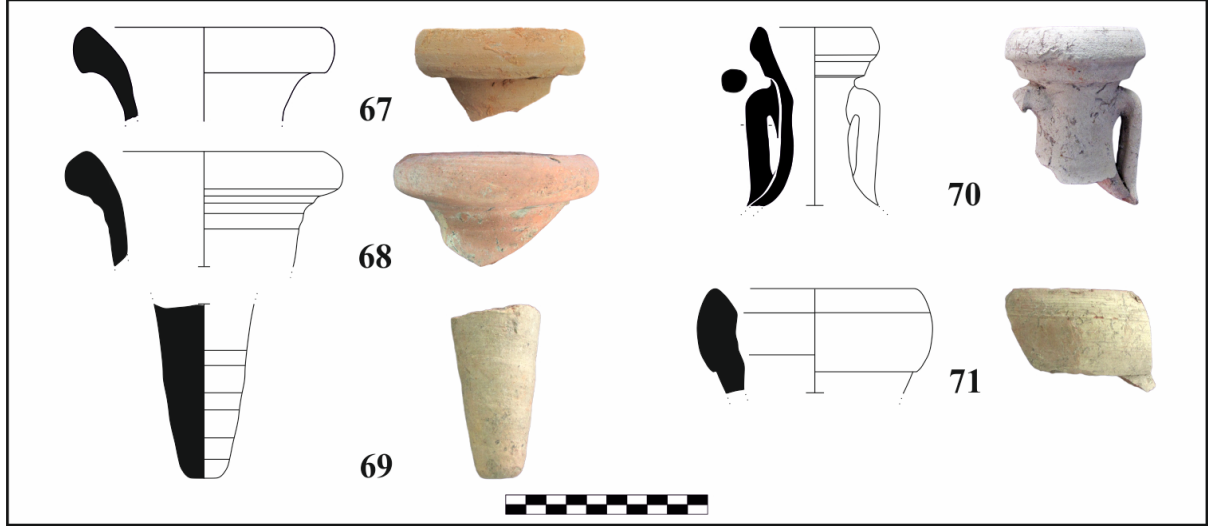
⁵¹⁹ Santamaria 1995, lev. VII, SPA 02/81.

⁵²⁰ Santamaria 1995, lev. VI, no. 2.

⁵²¹ Bass – Van-Doorninck 1982, fig. 8.18.

⁵²² Opait 1997/98, no. 42-43.

numaralı örneğin benzerleri Nabeul⁵²⁷, Murighiol⁵²⁸, Kartaca⁵²⁹, Onchesmos⁵³⁰, Constantinopolis⁵³¹, Knidos⁵³² ve Çanakkale Müzesi'nde⁵³³ tespit edilmiştir. 70 ve 71 numaralı Spatheion Tip 3 örnekleri tespit edilen benzerleri ve tabaka verilerinden hareketle MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir.

Figür 21: Spatheion Amphoraları

Katalog No: 67	Kazı No: P18-CFB 61	Fig. No: 21
Tip/Form: Spatheion Tip 1/B	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 7/6 Reddish Yellow	Astar R.: 2.5 YR 5/8 Red	
Yükseklik: 4.7 cm	Ağız Ç.: 12 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika, az kireç		
Tarih: MS 5. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 68	Kazı No: P12- ASK 12	Fig. No: 21
Tip/Form: Spatheion 1/D	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 5 YR 7/4 Pink	
Yükseklik: 5.8 cm	Ağız Ç.: 12 cm	
Kil Katkısı: Orta kum, az kireç, az mika, az şamot		
Tarih: MS 5. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 69	Kazı No: P13- BBA 14	Fig. No: 21
Tip/Form: Spatheion 1	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 7.5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 10 YR 7/4 Very Pale Brown	
Yükseklik: 9 cm	Kaide Ç.: 2 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az mika		
Tarih: MS 5. yüzyılın ilk yarısı		
Katalog No: 70	Kazı No: P10- ALE 4	Fig. No: 21
Tip/Form: Spatheion 3/B	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow	Astar R.: 5 YR 8/2 Pinkish White	
Yükseklik: 9 cm	Ağız Ç.: 5.5 cm	
Kil Katkısı: Az kum, az kireç, az mika, az taşcık		
Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyıl başı		

⁵²³ Hoxha 2003, tab. IV/12.

⁵²⁴ Gülsefa 2015, kat. no. 97.

⁵²⁵ Sagui 1998, fig. 7.

⁵²⁶ Aktaş 2018, kat. no. 611.

⁵²⁷ Bonifay 2002, fig. 6, no. 44; Bonifay 2004b, fig. 69/6.

⁵²⁸ Opait 1997/98, no. 44.

⁵²⁹ Peacock 1984, fig. 42, no. 103.

⁵³⁰ Bushi – Khaferaj 2018, lev. I/3-5.

⁵³¹ Asal 2010, A22-A23.

⁵³² Doksanaltı 2020, no. 63-65.

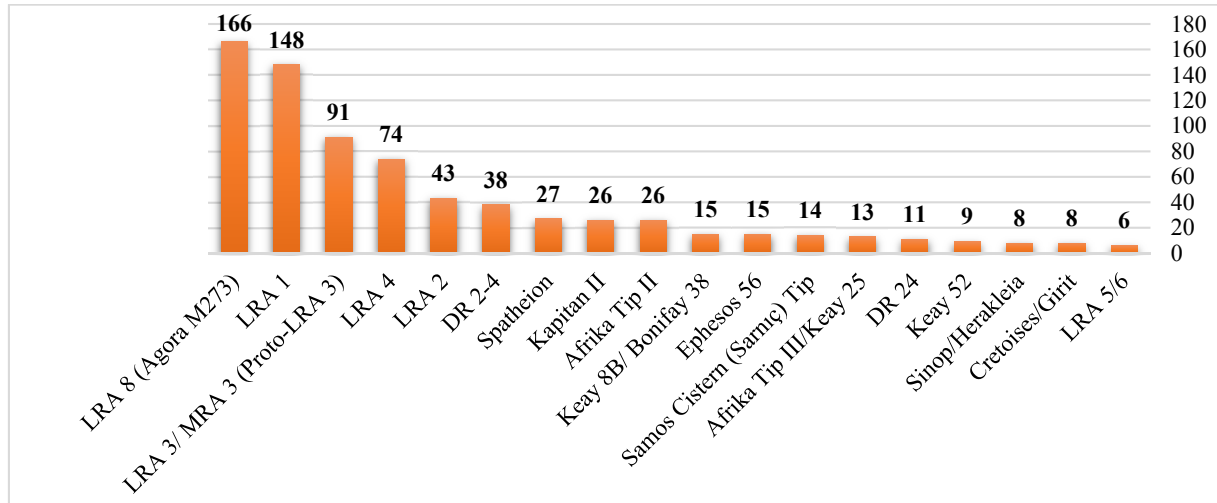
⁵³³ Başdemir 2019, no. ÇM.072.

Katalog No: 71	Kazı No: P14- BUZ 12	Fig. No: 21
Tip/Form: Spatheion 3/C	Köken: Kuzey Afrika (Tunus)	
Kil Rengi: 2.5 YR 4/8 Red	Astar R.: 2.5 Y 7/3 Pale Yellow	
Yükseklik: 5.1 cm	Ağız Ç.: 10 cm	
Kil Katkısı: Az mika, az kireç, az şamot, az kum		
Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyıl başı		

Değerlendirme ve Sonuç

Amphoralar, antik çağda kentler ya da bölgeler arası deniz aşırı gerçekleşen ticari ilişkilerin belirlenmesi için en önemli arkeolojik buluntulardandır. Amphoralar ışığında yapılacak yeni bilimsel çalışmalar ile antik çağda yaşanan ticari hareketlilik, ithalat/ihracat ve türleri, üretimin niteliği ve boyutu, deniz yolları ve kullanılan limanlar, kentlerin karşılaştığı doğal afetler ve savaşların olumsuz izleri gibi beşeri ve siyasi sorular aydınlatılacaktır.

Parion Yamaç Hamamı 2008-2019 yılları arası kazılarında gelen amphora buluntuları değerlendirildiğinde, yapıda toplam 18 farklı amphora grubutespit edilmiştir. Çalışma kapsamındaki bu amphora buluntuları içinde en yoğun buluntu grubunu LRA 8 (Agora M273) (166 adet) amphoraları oluştururken, grubu sırasıyla LRA 1 (148 adet), LRA 3/MRA 3 (*Proto-LRA 3*) (91 adet), LRA 4 (74 adet), LRA 2 (43 adet), DR 2-4 (38 adet), Spatheion (27 adet), Kapitan II (26 adet), Afrika Tip II (26 adet), Keay 8B/Bonifay 38 (15 adet), Ephesos 56 (15 adet), Samos Cistern (*Sarnıç*) (14 adet), Afrika Tip III/Keay 25 (13 adet), DR 24 (11 adet), Keay 52 (9 adet), Sinope/Herakleia Amphoraları (8 adet), Cretoises/Girit Amphoraları (8 adet) ve LRA 5/6 (6 adet) grubuna ait parçalar takip etmektedir (fig. 22).

Figür 22: Yamaç Hamamı'nda ele geçen amphora buluntularının sayısal istatistiği

Yapıda inşa evresi öncesine ait amphora formları oldukça az olup, MÖ 1. yüzyıl ortaları-MS 2. yüzyıl sonu arasına tarihlenen farklı türde buluntular ile birlikte, birinci evre olarak bilinen bu katmanda DR 2-4 ve DR 24 gruplarına ait formlar ele geçmiştir. Yapının aktif kullanım evresi olan MS 3. yüzyıl başı ile MS 4. yüzyıl sonu arasına tarihlenen tabakalarda ise Kapitan II, MRA 3 (*Proto-LRA 3*), Afrika Tip II/III, DR 24, Keay 52, Sinope/Herakleia ve Cretoises/Girit gruplarına ait formlar ele geçmiştir. Yapının, MS 5. yüzyıl başı ile MS 7. yüzyıl başı arasına tarihlenen geç kullanım evresine denk gelen tabakalarında ise bu döneme tarihlenen buluntular ile birlikte, LRA 1, 2, 3, 4, 5/6, 8, Keay 8B, Ephesos 56, Samos Cistern (*Sarnıç*) ve Spatheion gruplarına dahil olan geç tiplerin ele geçtiği görülmektedir.

Yapıdaki kontekstlere bakıldığında hiç şüphesiz ki bu alanlardan en önemlisi 1510-1260 nolu plankaredeki CAB kodlu vestibulum bölümünü sınırlandıran duvarın hemen alt kısmındaki su kanalıdır (fig. 23). Doğu-batı yönde uzanan bu alanda gerçekleştirilen çalışmalarda, MS 5.-6. yüzyıl içine tarihlenen yaklaşık 32 adet LRA 1 (30, 31, 32, 33, 34), 2 adet LRA 2 (35), 4 adet LRA 4 (45), 2 adet Ephesos 56 (53-54), 1 adet Cretoises/Girit AC 1B (11), 2 adet Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip (56-57) ve farklı formlarda 41 adet amphora parçası ile birlikte, çok sayıda servis tabağı, kandil, testi, pişirme kabı ve yonca ağızlı testi parçası ele geçmiştir.

Figür 23: Yamaç Hamamı 1510-1260 nolu plankaredeki su kanalı konteksti (*Parion Kazı Arşivi*)

Yapıda tespiti yapılan özellikle erken tarihli buluntuların ele geçtiği ve yapının inşa tarihine ait önemli veriler sunan bir diğer kontekst de 1500-1245 nolu plankaredeki CIT kodlu, hamamın tahrip olmuş sıcaklık bölümünün (*calidarium*) zemin seviyesinin altındaki tonoz kısmıdır. Bu alanda MS 1.-2. yüzyıl içerisine tarihlenebilecek buluntular ile birlikte DR 2-4 (1, 2, 3, 4) ve DR 24 (7-8) gruplarına ait formlar ele geçmiştir.

Sonuç olarak, çalışmamız kapsamında Parion Yamaç Hamamı'nın 2008-2019 yıllarındaki MÖ 1. yüzyıl ile MS 7. yüzyıl başı arasına tarihlenen ticari amphora buluntularının, kentin Roma ve Erken Bizans Dönemi içerisindeki ticari ilişkilerinin belirlenmesinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Ticari amphoraların kentteki oranlarına bakıldığında, bunların Roma İmparatorluğu'nun siyasi ve ekonomik olarak genişlemesi veya duraksama dönemleriyle paralellik gösterdiği anlaşılmıştır.

Figürlerin Listesi

- Figür 1: Parion Antik Kenti'nin konumu
- Figür 2: Parion kent planı
- Figür 3: Yamaç Hamamı ve bölümlerinin genel görünümü (*Parion Kazı Arşivi*)
- Figür 4: Dressel 2-4
- Figür 5: Dressel 24
- Figür 6: Cretoises/Girit Amphoraları
- Figür 7: Kapitan II
- Figür 8: Afrika Tip II
- Figür 9: Afrika Tip III/Keay 25
- Figür 10: Late Roman Amphora 1
- Figür 11: Late Roman Amphora 2
- Figür 12: Late Roman Amphora 3
- Figür 13: Late Roman Amphora 4
- Figür 14: Late Roman Amphora 5/6
- Figür 15: Late Roman Amphora 8 (Agora M273)
- Figür 16: Ephesos 56
- Figür 17: Samos Cistern (*Sarnıç*) Tip
- Figür 18: Keay 8B/Bonifay 38
- Figür 19: Keay 52
- Figür 20: Sinope/Herakleia Amphoraları
- Figür 21: Spatheion Amphoraları
- Figür 22: Yamaç Hamamı'nda ele geçen amphora buluntularının sayısal istatistiği
- Figür 23: Yamaç Hamamı 1510-1260 nolu plankaredeki su kanalı konteksti (*Parion Kazı Arşivi*) (*Amphoraların fotoğraf ve çizimleri yazara aittir*).

Bibliyografya

Antik Kaynaklar

- Pausanias Pausanias. *Description of Greece: Vol. 1-5*, (Çev. W. H. S. Jones), London-Cambridge, 1965.
- Strabon Strabon, *Geographika: Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap: XII-XIII-XIV*, (Çev. A. Pekman), İstanbul, 2000.

Modern Kaynaklar

- Abadie-Reynal – Sodini 1992 C. Abadie-Reynal – J. P. Sodini, *La céramique paléochrétienne de Thasos (Aliki, Delkos, fouilles anciennes. Etudes Thasiennes, XIII*, Athènes, 1992.
- Abadie-Reynal 1989a C. Abadie-Reynal, “Céramique et Commerce dans le Bassin Égéen du IVe au VIIe Siècle”, *Hommes et Richesses dans L’Empire Byzantin, Tome I, IVe -VIIe Siècle*, Paris, 1989a, 143-162.
- Abadie-Reynal 1989b C. Abadie-Reynal, “Les Amphores Protobyzantines D’Argos (IVe-VIe siècles”, *BCH, Supplément XVIII*, Eds. V. Déroche – J. M. Spieser *Recherches sur la Céramique Byzantine*, Athenes, 1989b, 47-56.
- Açar 2017 E. Açar, *Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2017.
- Adamsheck 1979 B. Adamsheck, *Kenchreai, Eastern Port of Corinth, IV. The Pottery, Results of Investigations by The University of Chicago and Indiana University for The School of Classical Studies at Athens*. Leiden, 1979.
- Akkaş 2020 İ. Akkaş, *2008-2019 Yılları Arası Amphora Buluntuları Işığında Parion Antik Kenti Roma ve Erken Bizans/Geç Roma Dönemi Ticari İlişkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2020.
- Aktaş 2018 R. Aktaş, *Antandros Kazısı Yamaç Ev Roma Dönemi Seramikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2018.
- Alexeeva 1997 E. M. Alexeeva, *Antichnyiy gorod Gorgippij*. Moscow, 1997.
- Alkaç 2012 E. Alkaç, “Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR 1 Amphoraları”, *Olba*, XX (2012), 323-344.
- Alkaç 2013 E. Alkaç, “Silifke Müzesi’nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar”, *Cedrus*, I (2013), 107-124.
- Alpözen et al. 1995 T. O. Alpözen – H. Özdaş – B. Berkaya, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, Bodrum, 1995.
- Amari 2006 S. Amari, 2006. “I materiali in esposizione nell’Antiquarium”, *Sale I-II-III*. Ed. M.G. Branciforti, *L’area archeologica di Santa Venera al Pozzo-Acium. Antiquarium*, Catania, Palermo, 2006, 105-183.
- Amari 2008 S. Amari, 2008. “A Late Roman Amphorae Production in Eastern Sicily”, Eds. O. Menozzi – M.L. Di Marzio – D. Fossataro. *SOMA 2005: Proceedings of the IX Symposium on Mediterranean Archaeology, Chieti (Italy), 24-26 February 2005*, Oxford, 2008, 473-479.

- Amari 2014 S. Amari, "Observations on the Late Roman Coarse Wares Production from the Factory of Acium in Sicily (Italy)", *LRCW*, 4, 2014, 225-233.
- Anastasi 2019 M. Anastasi, *Pottery from Roman Malta*, Oxford, 2019.
- Anderson-Stojanovic 1992 V. R. Anderson-Stojanovic, *Stobi, The Hellenistic and Roman Pottery*, Oxford, 1992.
- Andronico 1991 E. Andronico, Il sito archeologico di Pellaro (fraz. di Reggio Calabria). *Mélanges de l'École Française de Rome, Antiquité*, 103-102 (1991), 731-736.
- Arseneva – Böttger 1997 T. M. Arseneva – B. Böttger, "Griechen am Don. Die Grabungen in Tanais 1996". *Eurasia Ant.* 3 (1997), 400-451.
- Arseneva – Naumenko 1992 T. Arseneva – S.A. Naumenko, *Usad'by Tanaisa*, Moscow, 1992.
- Arseneva – Naumenko 1995 T. Arseneva – S.A. Naumenko, Tanaïs IV-Ve s. *Recueil Koselenko 1995: V Cest'60 - letija profesora G.A. Koselenko [Recueil Bosporan en l'honneur des 60 ans du Professeur G.A. Koselenko]*, *Bosporskiy Sbornik* 6 (1995), 45-58.
- Arthur 1985 P. Arthur, "Naples: Notes on the Economy of a Dark Age City", Eds. C. Malone – S. Stooart, *Papers in Italian Archeology* TV, pt. TV, *Classical and Medieval Archaeology*, BAR International Series 246, 1985, 247-259.
- Arthur 1989a P. Arthur, "Aspects of Byzantine Economy: An Evaluation of Amphora Evidence from Italy", *BCH Supplement*, XVIII (1989), 81-91.
- Arthur 1989b P. Arthur, "Some Observations on the Economy of Bruttium under the later Roman Empire", *JRA*, 2 (1989), 133-142.
- Arthur 1990 P. Arthur, "Anfore dall'alto Adriatico e il Problema del Samos Cistern type", *Aquileia Nostra Anno*, LXI (1990), 282-294.
- Arthur 1998 P. Arthur, "Eastern Mediterranean amphorae between 500 and 700: A view from Italy", Ed. L. Sagui, *Ceramica in Italli: VI - VII secolo*, Florence, 1998, 157-184.
- Asal 2010 R. Asal, *Yenikapı Marmaray ve Metro Kurtarma Kazıları Buluntuları Işığında İstanbul'un Roma ve Bizans Dönemi Deniz Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2010.
- Aubert 1996 C. Aubert, "Bey002. Rapportpreliminaire", *BAAL Bulletin d'Archéologie et d'Architecture du Liban*, 1 (1996), 60-97.
- Aupert 1980 P. Aupert, "Objets de la vie quotidienne a Argos en 585 ap. J.- C", *BCH Suppl.* 6 (1980), 395 - 457.
- Auriemma – Quiri 2004 R. Auriemma – E. Quiri, "Importazioni di anfore orientali nell'Adriatico tra primo e medio impero", *TATEM*, 2004, 43-55.
- Avram 2004 A. Avram, *The Propontic Coast of Asia Minor*. Eds. M. H. Hansen – T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, New York,

- 2004, 974-999.
- Aydın 2019 S. Aydın, *Olba Geç Roma Dönemi Seramik Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2019.
- Badescu 2013 A. Badescu, "Amfore orientale de tip Kapitän II descoperite la Histria în Sectorul Basilica extra muros", *Materiale Şi Cercetări Arheologice Serie Nouă*, IX (2013), 189-218.
- Bailey 1983 D. M. Bailey, "More Groups of Late Roman Pottery", *OP*, 46 (2013), 26-52.
- Bailey 1991 D. M. Bailey, *Excavations at El-Ashmunein IV, Hermopolis Magna: Buildings of the Roman Period*, London, 1991.
- Bailey 1996 D. M. Bailey, "The Pottery from the South church at El-Ashmunein", *Cahiers de la Céramique Egyptienne* 4 (1996), 41-111.
- Bailey 1998 D. M. Bailey, *Excavations at El-Ashmunein, V. Pottery, Lamps and Glass of the Late Roman and Early Arab Periods*, Londra, 1998.
- Ballet – Dixneuf 2004 P. Ballet – D. Dixneuf, "Ateliers D'Amphores de la Chora Egyptienne aux Epoques Romaine et Byzantine", *TATEM*, 2004, 67-72.
- Ballet – Picon 1987 P. Ballet – M. Picon, Recherches sur les origines, de la céramique des Kellia. *Cahiers de la Céramique Egyptienne* 1 (1987), 17-48.
- Ballet 1997° P. Ballet "Tell al-Farama sud", *Cahiers de la Céramique Egyptienne* 5 (1997a), 123-127.
- Ballet 1997b P. Ballet "Teli al-Kana1s", *Cahiers de la Céramique Egyptienne* 5 (1997b), 129-132.
- Ballet 1998 P. Ballet "Les Ceramiques D'Alexandrie aux Periodees Hellenistique et Romaine", *Revue Archéologique, Nouvelle Série, Fasc. 1* (1998), 193-199.
- Ballet 2003 P. Ballet "La céramique. Contextes et Classification", Eds. P. Ballet – M. Rassart – Debergh – N. Bosson, *Kellia II. L'ermitage copte QR 195. 2. La céramique, les inscriptions, les décors*, Caire, 2003, 1-107.
- Bass – Van-Doorninck 1971 G. F. Bass – F. H. Van-Doorninck, "A Fourth-Century Shipwreck at Yassi Ada", *AJA*, 75 (1) (1971), 27-37.
- Bass – Van-Doorninck 1982 G. F. Bass – F. H. Van-Doorninck, *Yassi Ada, I, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*, Texas, 1982.
- Bass 1982 G. F. Bass, "The Pottery". Eds. G. F. Bass – F. H. Van-Doorninck, *Yassi Ada Vol. I. A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*, Texas, 1982, 155-188.
- Başaran – Ergürer 2012 C. Başaran – H. E. Ergürer, "Parion Odeion'u (Bouleuterion?) 2010 Çalışmaları ve Odeion'da Bulunan Seramikler", *Olba*, XX (2012), 245-289.
- Başaran 1999 C. Başaran, "Parion 1997 Araştırmaları", XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, I. Cilt, Ankara, 1999, 349-364.
- Başaran 2002 C. Başaran, *Geçmişten Günümüze Bayramiç, Tarihi - Coğrafyası ve*

Arkeolojisi, Ankara, 2002.

- Başaran 2006 C. Başaran, "Parion: Karanlıktan Gün Işığına". Ed. T. Takaoğlu, *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, İstanbul, 2006, 185-200.
- Başaran 2008 C. Başaran, "Parion'dan Persia'ya Yol Gider, Euergetes", *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Cilt I*, İstanbul, 2008, 133-137.
- Başaran 2010 C. Başaran, "Parion 2008 Kazıları", *31. Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt*, Ankara, 2010, 393-410.
- Başaran 2011 C. Başaran, "Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *32. Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt*, Ankara, 2011, 283- 300.
- Başaran et al. 2013 C. Başaran – V. Keleş – H. Kasapoğlu – H. E. Ergürer, "Parion 2011 Kazıları", *34. Kazı Sonuçları Toplantısı, II. Cilt*, Ankara, 2013, 347-364.
- Başdemir 2019 B. Başdemir, *Troas Bölgesi Buluntusu Ticari Amphoralar: Tipolojik ve Fonksiyonel Bir Analiz*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2019.
- Ben Abed-Ben Khader et al. 2000 A. Ben Abed-Ben Khader – M. Bonifay – G. Filantropi, F. Giomblanco – M. Griesheimer – M. Larcher – J.-Ch. Treglia, "Une sépulture romaine tardive en milieu rural (Jebel Harboun, région d'Hammamet, Tunisie) ", *Antiquités Africaines* 36 (2000), 137-146.
- Benea 1996 D. Benea, *Dacia sud – vestică în secolele III-IV*, Timişoara, 1996.
- Benea 2000 D. Benea, "Les amphores de Tibiscum. Les relations commerciales entre la Dacie et les territoires de la Méditerranée orientale", *RCRF Acta* 36, 2000, 435 –438.
- Berndt 2003 M. Berndt, *Funde aus dem Survey auf der halbinsel von Milet 1992-1999) Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Keramik*. Internationale Archäologie 79, Rahden, 2003.
- Bezeczky 1987 T. Bezeczky, *Roman Amphorae from the Amber Route in Western Pannonia*, BAR International Series 386, Oxford, 1987.
- Bezeczky 2004 T. Bezeczky, "Early Roman Food Import in Ephesus: Amphorae from the Tetragonos Agora", *TATEM*, 2004, 85-97.
- Bezeczky 2005 T. Bezeczky, "Late Roman amphorae from the Tetragonos-Agora in Ephesus", Ed. F. Krinzinger, *Spatantike und Mittelalterliche Keramik aus Ephesos Archäologische Forschungen, Band 13* (2005), 203-230.
- Bezeczky 2006 T. Bezeczky, "Consumer Behaviour in Ephesus in the first century BC", Eds. D. Malfitana – J. Poblome – J. Lund, *Old Pottery in a New Century, Innovating Perspectives on Roman Pottery Studies*, Catania, 2006, 287-308.
- Bezeczky 2008 T. Bezeczky, "Italian Wine in the Eastern Mediterranean. Amphorae from Etruria, Latium, and Campania from the fourth century B.C. to the first century A.D. The Case of the Ephesian Amphorae", *Bollettino di Archeologia on Line, Volume Speciale, International Congress of Classical Archaeology Meetings Between Cultures in the Ancient Mediterranean*, Roma, 2008, 82-92.

- Bezeczky 2010 T. Bezeczky, "Trade Connections between Ephesus and Adriatic Region", *Histria Antiqua*, 19 (2010), 351-358.
- Bezeczky 2012 T. Bezeczky, "Roman Amphorae in Ephesus". *Forum Archaeologiae Zeitschrift für Klassische Archaeologie*, 62 (III) (2012), 1-8.
- Bezeczky 2013 T. Bezeczky, *The Amphorae of Roman Ephesus, Ephesos XV/I*. Wien, 2013.
- Bien 2005 S. Bien, Des Niveaux du VIIe e Siècle Sous le Music-Hall del L'Alcazar à Marseille", *LRCW*, 1, 2005, 285-298.
- Blakely 1987 J. A. Blakely, *The Joint Expedition to Caesarea Maritima, Excavations Report. The Pottery and Dating of Vault I: Horreum, Mithraeum and Later Uses. The Joint Expedition to Caesarea Maritima Excavations Reports*. 4. ASOR Excavations Reports, 1987.
- Bonifay – Pieri 1995 M. Bonifay – D. Pieri, "Amphores du Ve au VIIe s. à Marseille: nouvelles données sur la typologie et le contenu". *JRA*, 8 (1995), 94-120.
- Bonifay – Reynaud 2004 M. Bonifay – P. Reynaud, "La céramique de la basilique méridionale". Eds. A. Ben Abed-Ben Khader – M. Fixot – M. Bonifay – S. Roucole, *Sidi Jdidi I: la basilique sud*. Coll. de l'EFR, 339, Rome, 2004, 229-316.
- Bonifay – Villedieu 1989 M. Bonifay – F. Villedieu, "Importations d'amphores orientales en Gaule (V^e – VIIe siècle". Eds. V. Déroche – J. M. Speiser, *Recherches sur la céramique Byzantine*, Oxford, 1989, 17-46.
- Bonifay 1986 M. Bonifay, "Observations Sur les Amphores Tardives à Marseille D'Après les Fouilles de la Bourse 1980-1984)", *Revue Archéologique de Narbonnaise*, 19, 1986, 269-305.
- Bonifay 2002 M. Bonifay, "Les ultimes niveaux d'occupation de Sidi Jdidi, Pupput et Neapolis: difficultés de datation par la céramique, 2002", *L'Afrique vandale et byzantine. Actes du colloque international* (Tunis, 5-8 octobre 2000), *Antiquité Tardive*, 10 (2002, 182-190.
- Bonifay 2004a M. Bonifay, *Observations préliminaires sur la céramique de la nécropole de Pupput*. Griesheimer, 2004a.
- Bonifay 2004b M. Bonifay, *Études sur la céramique romaine tardive d'Afrique*. British Archaeological Reports International Series 1301, Oxford, 2004b.
- Bonifay et al. 1989 M. Bonifay – G. Congès – M. Leguilloux, "Amphores tardives (Ve-VIIe siècle) à Arles et à Marseille", *Rome: École Française de Rome*, 114 (1989), 1-2.
- Bonifay et al. 2001 M. Bonifay – R. Leffly – C. Capelli – D. Pieri, "Les céramiques du remplissage de la citerne du Sarapeion a Alexandrie", *Alexandrina* II (2001), 39-84.
- Bonifay et al. 2002/03 M. Bonifay – C. Capelli – T. Martin – M. Picon – L. Vallauri, "Le littoral de la Tunisie: étude géoarchéologique et historique 1987-1997): la céramique", *Antiquités Africaines*, 38-39 (2002-2003), 125-202.
- Bruno 1989 B. Bruno, "Lombardia: Ricerche in Corso", *Amphores Romaines et*

- Histoire Economique (A.R.H.E.), Collection de L'Ecole Française de Rome* 114 (1) (1989), 642-644.
- Bruno 1997 B. Bruno, "Contenitori da trasporto: i consumi di olio, vino e di altre derrate", Ed. F. Filippi, *Alba Pompeia, Archaeologia della città dalla fondazione alla tarda antichità*, Alba, 1997, 526-550.
- Bushi – Xhaferaj 2018 S. Bushi – E. Xhaferaj, "VIIth Century African Amphorae in Albania", Eds. J. L. Lamboley – L. Përzhita – A. Skenderaj, *Actes du VIe colloque international de Tirana 20-30 mai 2015* L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité – VI, Paris, 2018, 907-911.
- Bushi 2016 S. Bushi, *Amforat e Antikitetit të Vonë në Shqipëri (Shek. IV – VII M. KR.)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Albanolojik Araştırmalar Merkezi (Center for Albanian Studies), Albania, 2016.
- Cambitoglou – Papadopoulos 1991 A. Cambitoglou – J. Papadopoulos, "Excavations at Torone", *Mediterranean Archaeology*, 4 (1991), 147-171.
- Capelli 1998 C. Capelli, "Analisi minero-petrografiche". Ed. L. Sagui, *Ceramica in Italia: VI-VII secolo, Atti del Convegno in onore di John W. Hayes (11-13 May, 1995, Rome)*, Firenze, 1998, 331-337.
- Carboni 2010 F. Carboni, "Roma: un contesto anfrico di V secolo da un ambiente della Domus Tiberiana sul Palatino", *LRCW*, 3, 2010, 417-426.
- Carignani – Pacetti 1989 A. Carignani – F. Pacetti, "Le Importazioni di Anfore Bizantine a Roma fra IV e V Secolo: Le Evidenze di Alcuni Contesti Urbani", Eds. V. Déroche – J. M. Spieser, *Recherches sur la Céramique Byzantine, BCH Suppl XVIII*, Oxford, 1989, 5-16.
- Carredano et al. 2007 A. F. Carredano – E. Garcia-Vargas, D. Gonzalez-Acuna, "Ánforas tardoantiguas en Hispalis (Sevilla, España) y el comercio mediterráneo", *LRCW*, 2 (I), 2007, 133-146.
- Celuzza – Rendini 1992 M. Celuzza – P. Rendini, *Relitti di storia : archeologia subacquea in Maremma*, Sienne, 1992, 106-134.
- Cirelli 2007 E. Cirelli, "Ravenna e il commercio nell'Adriatico in età tardoantica", Eds. A. Augenti – C. Bertelli, *Felix Ravenna. La croce, la spada, la vela: l'alto Adriatico tra V e VI secolo, Catalogo della Mostra (Ravenna, 10 marzo-7 ottobre 2007)*, Milano, 2007, 45-50.
- Corti 2005 C. Corti, "Anfore e Ceramiche D'Impasto Grezzo dal Sito Corte Vanina (Concordia Sulla Secchia/Modena/Italia): Importazioni e Produzioni Locali tra Tardoantico e Altomedioevo", *LRCW*, 1, 2005, 355-367.
- Costantini 2011 A. Costantini, "Le Anfore", Eds. A. Alberti – E. Paribeni, *Archeologia in Piazza dei Miracoli, Gli Scavi 2003-2009*, Madrid, 2011, 393-430.
- Costantini 2014 A. Costantini, "Pisa: importazioni tra tarda antichità e altomedioevo da Piazza Duomo", *LRCW*, 4 (I), 2014, 985-992.
- Çelikbaş – Oyarçin 2014 E. Çelikbaş – K. Oyarçin, "Parion Yamaç Hamamı", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3 (4) (2014), 61-85.

- Çelikbaş 2010 E. Çelikbaş, *Parion Roma Kolanizasyon Sikkeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2010.
- Çelikbaş 2013a E. Çelikbaş, "Yamaç Hamamı", Ed. C. Başaran, *Antik Troas'ın Parlayan Kenti, Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 67-76.
- Çelikbaş 2013b E. Çelikbaş, "Parion Yayınları", Ed. C. Başaran, *Antik Troas'ın Parlayan Kenti, Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 215-219.
- Çelikbaş 2015 E. Çelikbaş, "Parion'dan Bir Trapezophoros = Masa Ayağı", Eds. C. Başaran – V. Keleş, *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı*, Ankara, 2015, 43-48.
- Çelikbaş 2016 E. Çelikbaş, *2005-2014 Parion Kazısı Metal (Bronz-Demir-Kurşun) Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2016.
- Çibuk 2019 K. Çibuk, *Kocaeli Müzesi Amphora Koleksiyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 2019.
- Daszkiewicz *et al.* 2000 M. Daszkiewicz – E. Bobryk – G. Schneider – P. Dyczek, "Chemical and mineralogical composition of Roman amphorae from Novae and some other sites in Bulgaria, first results", *Novensia*, 12 (2000), 23-41.
- Demesticha 2000 S. Demesticha, "The Paphos Kiln: Manufacturing Techniques of LR 1 Amphoras", *RCRF, Acta* 36, 2000, 549-554.
- Demesticha 2003 S. Demesticha, "Amphora productions on Cyprus during the late Roman period", Ed. C. Bakirtzes, *VIIe congrés international sur la céramique médiévale en méditerranée, Thessaloniki, 11-16 Octobre 1999*, Athènes, 2003, 469-476.
- Didioui 2011 S. Didioui, "Νεότερα ευρήματα για την πρωτοβυζαντινή Κω από τις σωστικές ανασκαφές στο νησί", Eds. I. Baldini – M. Livadiotti, *Archeologia protobizantina a Kos. La basilica di S. Gabriele, Università di Bologna, Studi e Scavi NS 28*, Bologna, 2011, 87-115.
- Didioui 2014 S. Didioui, "Local Pottery Production in the Island of Cos, Greece from the Early Byzantine Period. A Preliminary Report", *LRCW* 4 (I), 2014, 169-180.
- Diederichs 1980 C. Diederichs, *Salamine de Chypre. IX. Ceramiques hellenistiques, romaines et byzantines*. Paris, 1980.
- Dixneuf 2011 D. Dixneuf, *Amphores égyptiennes. Productions, typologie, contenu et diffusion (3e siècle avant J.-C. – 9e siècle après J.-C. Études Alexandrines 22*, Alexandria, 2011.
- Doksanaltı 2020 E. M. Doksanaltı, "Knidos 'Liman Caddesi' Geç Antik Dönem Atölye/Dükkân ve Buluntuları", *Olba XXVIII* (2020), 377-420.
- Dressel 1879 H. Dressel, "Di un grande deposito di anfore rinvenuto nel moro quartiere del Castro Pretorio", *Bulletino della Commissione Archaeologica Comunale di Roma* 7, (1879), 36-112, 143-196.
- Dressel 1899 H. Dressel, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Vol. XV, Berlin, 1899.

- Dündar 2012 E. Dündar, "A Group of Amphorae from Side Museum and a New Type of Amphora The Lycian Amphora", *Archäologischer Anzeiger*, 2012 (1), 43-61.
- Dündar 2018 E. Dündar, "Maritime Trade of Roman Patara. Preliminary Remarks on the Amphorae", *Skyllis*, 18/2 (2018), 166-173.
- Dyczek 2001 P. Dyczek, *Roman amphorae of the 1st-3rd centuries AD found on the Lower Danube. Typology*, Warsaw, 2001.
- Dyczek 2007 P. Dyczek, "Late Roman amphorae from the site of valetudinarium at Novae", *LRCW*, 2 (2), 2007, 827-834.
- Dyczek 2010 P. Dyczek, "Kapitän II amphorae from Novae – between East and West", *LRCW* 3 (II), 2010, 993-999.
- Egloff 1977 M. Egloff, "La potterie copte. Quatre siècles d'artisanat et d'échanges en basse- Égypte". *Kellia III* (1977), 108-119.
- Ehmig 2002 U. Ehmig, "Deux assainissements avec amphores à Mayence (Germanie supérieure)", *Gallia*, 59 (2002), 233-251.
- Eiwanger 1981 J. Eiwanger, *Demetrias IV, Keramik und Kleinfunde aus der Damokratia - Basilika in Demetrias*, Die Deutschen Archäologischen Forschungen in Thessalien, Bonn, 1981.
- Empereur – Picon 1986 J. Y. Empereur – M. Picon, "À la recherche des fours d'amphores.", *BCH Supplement XIII* (1986), 103-126.
- Empereur – Picon 1989 J. Y. Empereur – M. Picon, "Les régions de production d'amphores impériales en Méditerranée orientale", *Amphores romaines et histoire économique : dix ans de recherche. Actes du colloque de Sienne, 22-24 mai 1986, organisé par l'Università degli studi di Siena, l'Università degli studi di Roma-La Sapienza, le Centre national de la recherche scientifique (RCP 403) et l'École française de Rome*. Rome, 1989, 223-248.
- Empereur – Picon 1992 J. Y. Empereur – M. Picon, "La reconnaissance des productions des ateliers ceramiques: l'exemple de la Mareotide", *Cahiers de la Céramique Égyptienne* 3 (1992), 145-152.
- Empereur – Picon 1998 J. Y. Empereur – M. Picon, "Les Ateliers d'amphores du Lac Mariout", *BCH Supplement*, 33 (1998), 75-99.
- Empereur et al. 1991 J. Y. Empereur – C. Kritzas – A. Marangou-Lerat, "À la recherche des ateliers d'amphores en Crète centrale", *BCH Supplement*, 115 (1991), 481-523.
- Engemann 1992 J. Engemann, "A Propos des Amphores d'Abou Mina", *Cahiers de la Céramique Égyptienne* 3, 153-159.
- Ergürer 2012 H. E. Ergürer, *Parion Roma Dönemi Seramiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2012.
- Ergürer 2013 H. E. Ergürer, "Seramikler", Ed. C. Başaran, *Antik Troas'ın Parlayan Kenti, Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013 137-150.
- Erten et al. 2004 H. N. Erten – D. Kassab-Tezgör – I. R. Türkmen – A. Zararsız, "The Typology and Trade of the Amphorae of Sinope. Archaeological

- Study and Scientific Analyses", *TATEM*, 2004, 103-115.
- Ferrazzoli – Ricci 2009 A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, "Cilician Ceramic Production from Roman to Byzantine Age. New Data from Elaiussa Sebaste", *Olba*, XVII (2009), 33-44.
- Ferrazzoli – Ricci 2010 A. F. Ferrazzoli – M. Ricci, "Un Centro di Produzione delle Anfore LR 1: Elaiussa Sebaste in Cilicia. Gli Impianti, Le Anfore", *LRCW*, 3 (II), 2010, 815-819.
- Fırat 2018 G. Fırat, *Parion Yamaç Hamamı 1515-1260 Sektörü Hellenistik Dönem Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 2018.
- Fırat 2019 M. Fırat, "Phokaia Mozaikler Alanı'nda Ele Geçen Roma Dönemi Amphoraları", *Seramik Araştırmaları Dergisi*, 1 (2019), 30-53.
- Franco – Capelli 2014 C. Franco – C. Capelli, "New archaeological and archaeometric data on wine Sicilian amphorae in the Roman period (1st to 6th century AD): typology, origin and distribution in selected western Mediterranean contexts", *RCRF Acta*, 43, 2014, 547-555.
- Franco 2012 P. Franco, *African Amphorae from Portus*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Southampton Üniversitesi, Southampton, 2012.
- Franco 2014 C. Franco, *Sicilian Amphorae (1st-6th centuries AD): Typology, Production and Trade*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Oxford Üniversitesi, Oxford, 2014.
- Freed 1995 J. Freed, "The Late Series of Tunisian Cylindrical Amphorae at Carthage", *JRA*, 8 (1995), 155-191.
- Freed 2000 J. Freed, "Adoption of the Form of the Koan Amphora to the Production of 'Dressel 24' Amphorae in Italy and Northeastern Spain", *RCRF Acta*, 36, 2000, 459-466.
- Frisch 1983 P. Frisch, Die Inschriften von Parion. *Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien*, 25, Bonn, 1983.
- Fulford – Peacock 1984 M. G. Fulford – D. P. S. Peacock, *Excavations at Carthage, The British Mission*, I, 2, *The Avenue du Président Habib Bourguiba, Salammbô: The Pottery and other Ceramic Objects from the Site*, Sheffield, 1984.
- Gallimore 2011 S. C. Gallimore, *An Island Economy: Ierapetra and Crete in the Roman Empire*. Dissertation, University at Buffalo, State University of New York, 2011.
- Gandolfi et al. 2010 D. Gandolfi – G. Murialdo – C. Capelli – M. Bonifay, "Anfore africane di tardo v-vii secolo in Liguria (Italia): un aggiornamento dei dati archeologici e archeometrici", *LRCW*, 3 (1), 2010, 33-56.
- Gantes – Moliner 1990 L. F. Gantes – M. Moliner, "Marseille (Massalia. Quartier Sainte-Barbe: îlot Puget III", Eds. J.P. Jacob – A. D'anna, *Informations archéologiques Provence-Alpes-Côte d'Azur* Marsilya, 1990, 1-172.
- Garcia-Vargas 2011 E. Garcia-Vargas, "Oriental trade in the Iberian Peninsula during late antiquity (4-7 centuries AD): An archaeological perspective", Ed. D. H. Lafuente, *New perspectives on the late Antiquity*, Cambridge, 2011, 76-117.

- Gassner 2011 V. Gassner, "Amphora Production in Calabria", Kaynak: [http://facem.at/ims/pdf/ Amphorae Production in Calabria 06 06 2011.pdf](http://facem.at/ims/pdf/Amphorae%20Production%20in%20Calabria%2006%2006%202011.pdf).
- Ghalia *et al.* 2005 T. Ghalia – M. Bonifay – C. Capelli, "L'atelier de Sidi-Zahrani: Mise en Evidence d'une Production d'amphores de l'antiquité Tardive sur le Territoire de la Cité de neapolis (Nabeul, Tunisie)", *LRCW*, 1, 2005, 495-507.
- Goldman 1950 H. Goldman, *Excavation at Gözlükule, Tarsus, Volume I - II, The Hellenistic and Roman Periods*, New Jersey, 1950.
- Grelle – Volpe 1994 F. Grelle – G. Volpe, "La geografia amministrativa ed economica della Puglia tardoantica", Eds. C. Carletti – G. Otranto, *Atti del Convegno Internazionale Culto e insediamenti micaelici nell'Italia meridionale fra tarda antichità e medioevo (Monte Sant'Angelo 1992)*, Bari, 1994, 15-81.
- Gülsefa 2015 G. Gülsefa, *2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2015.
- Gürbüzer 2018 M. Gürbüzer, "Late Roman Pottery from a Building in Klazomenai", *Olba*, XXVI (2018), 123-176.
- Hammond 2015 M. D. Hammond, *Late Roman Ceramics from the Panayia Field, Corinth (Late 4th to 7th c.): The Long-Distance, Regional and Local Wares in Their Economic, Social and Historical Contexts*, Missouri, 2015.
- Hayes 1983 J. W. Hayes, "The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery", *BSA* 78 (1983), 97-172.
- Hayes 1991 J. W. Hayes, "Commercial Amphorae: Hellenistic Types, Roman Types", *The Hellenistic and Roman Pottery, PAPHOS, Vol. III*, Nicosia, 1991, 58-223.
- Hayes 1992 J. W. Hayes, *Excavations at Saraçhane in Istanbul: Vol. 2*. Princeton, 1992.
- Hayes 2003 J. W. Hayes, "Hellenistic and Roman Pottery Deposits from the 'Saranda Kolones' Castle Site at Paphos", *BSA* 98 (2003), 447-516.
- Hayes 2007 J. W. Hayes, "Pottery", Ed. A. H. Megaw, *Kourion. Excavations in the Episcopal Precinct*, Washington, 2007, 435-476.
- Heath – Tekkök 2007/08 S. Heath – B. Tekkök, "Greek, Roman and Byzantine Pottery at ilion (Troia 2007-2008 Project Troia)" Kaynak: <http://classics.uc.edu/troy/grbpottery>.
- Hesein 2014 M. A. H. Hesein, *Bridging the Eastern and Western Mediterranean: The Roman Harbour Sites on the Coast of Cyrenaica, North-Eastern Libya*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Leicester Üniversitesi, Leicester, 2014.
- Hesnard 1980 A. Hesnard, "Un Depot Augusteen D'Amphores a la Longarina, Ostie (An Augustan Deposit of Amphoras at la Longarina, Ostia)", *Memoirs of the American Academy in Rome Vol. 36, The Seaborne Commerce of Ancient Rome: Studies in Archaeology and History*, 1980,

- 141-156.
- Hobson 2012 M. Hobson, *The North African Boom: Evaluating Economic Growth in the Roman Province of Africa Proconsularis (146 B.C. - 439 A.D.)*, JRA Supplementary Series 100, Portsmouth, 2012.
- Hoxha 2003 G. Hoxha, *Scodra dhe Praevalis në Antikitetin e Vonë*, Shkodër, 2003.
- Iavarone – Olcese 2013 S. Iavarone – G. Olcese, “Le anfore Dressel 2-4 di Produzione Tirrenica: una Proposta di Progetto Archeologico ed Archeometrico”, Ed. G. Olcese, *Immensa Aequeora Workshop Ricerche archeologiche, archeometriche e informatiche per la ricostruzione dell’economia e dei commerci nel bacino occidentale del Mediterraneo (metà IV sec. a.C. - I sec. d.C.) A’i del convegno Roma 24-26 gennaio 2011*, Roma, 2013, 221-226.
- Johnson 1986 B. L. Johnson, “Syro-Palestinian Bag-Shaped Amphoras in the Athenian Agora and Corinth Collections”, Eds. J. -Y. Empereur – Y. Garlan. *Recherches sur les amphores grecques*, BCH Suppl. XIII, Oxford, 1986, 589-597.
- Johnson 2008 B. L. Johnson, *Ashkelon 2: Imported Pottery of the Roman and Late Roman Periods*, Eisenbrauns, 2008.
- Joncheray 1975a J. P. Joncheray, “L’épave «E» du cap Dramont, sigillée claire D et amphores rescapées du pillage”, *Cahiers d’Archéologie Subaquatique*, IV (1975), 141-146.
- Joncheray 1975b J. P. Joncheray, “Une épave du Bas- Empire: Dramont F”, *Cahiers d’Archéologie Subaquatique*, IV (1975b), 92-132.
- Joncheray 1997 J. P. Joncheray, “Deux épaves du bas-empire romain, Deuxieme partie: L’épave Héliopolis 1”, *Chaiers d’archaeologie Subaquatique*, 13 (1997), 137-154.
- Kapitän 1972 G. Kapitän, “Le anfore del relitto romano dia capo Ognina, Siracusa”, *Recherches sur les amphores romaines*, Collection de l’ecole Française de Rome, 10 (1972), 243-252.
- Karagiorgou 2001 O. Karagiorgou, “LRA2: a container from the military annona on the Danubian border?”, Eds. S. Kingsley – M. Decker. *Economy and Exchange in the East Mediterranean during Late Antiquity*, Oxford, 2001, 129-166.
- Karagiorgou 2009 O. Karagiorgou, “Mapping Trade by the Amphora, Byzantine Trade, 4th-12th Centuries: The Archaeology of Local, Regional, and International Exchange”, Ed. M. M. Mango. *Papers of the Thirty-eighth Spring Symposium of Byzantine Studies (St. John’s College, University of Oxford, March 2004)*, Society for the Promotion of Byzantine Studies Publications 14, Oxford, 2009, 37-58.
- Karcı-Ağlar 2015 G. Karcı-Ağlar, *Smyrna Agorası’nda Ele Geçen Ticari Amphoralar 1998-2006 Kazıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2015.
- Kasapoğlu – Özdemir 2013 H. Kasapoğlu – S. Özdemir, “Cam Eserler”, Ed. C. Başaran. *Antik Troas’ın Parlayan Kenti: Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 151-165.

- Kasapoğlu 2013a H. Kasapoğlu, "Metal Eserler", Ed. C. Başaran. *Antik Troas'ın Parlayan Kenti: Parion, 1997- 2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 165-171.
- Kasapoğlu 2013b H. Kasapoğlu, "Kemik Objeler", Ed. C. Başaran. *Antik Troas'ın Parlayan Kenti: Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 171-177.
- Kasapoğlu 2013c H. Kasapoğlu, "Heykelcik ve Figürinler", Ed. C. Başaran. *Antik Troas'ın Parlayan Kenti: Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 177-193.
- Kasapoğlu 2015 H. Kasapoğlu, *Parion Roma Dönemi Terrakotta Figürinleri 2004-2013*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2015.
- Kasapoğlu et al. 2020 H. Kasapoğlu – V. Keleş – G. Fırat, "Parion Yamaç Hamamı 1515-1260 Depoziti Batı Yamacı Seramikleri", *Turkish Studies - History*, 15 (1) (2020), 91-122.
- Kassab-Tezgör 2009 D. Kassab-Tezgör, *Les Fouilles et le Materiel de l'Atelier Amphorique de Demirci Pred de Sinope, Varia Anatolica, XX*, Paris, 2009.
- Kassab-Tezgör 2010 D. Kassab-Tezgör, "Le Reseau Commercial des Amphores Sinopeennes Entre les IIe - IIIe s. et le VIe s. de Notre Ere", Eds. D. Kassab-Tezgör – N. Inaishvili, *PATABS I, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea, Varia Anatolica, XXI* (2010), 167-173.
- Kassab-Tezgör 2011 D. Kassab-Tezgör, "Types Amphoriques Romains Tardifs Produits Simultanement a Demirci pres de Sinope et dans d'autres Centres", Eds. C. Tzoché – T. Stoyanov – A. Bozkova, *PATABS II, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea, Sofia*, 2011, 259-264.
- Keay 1984 S. J. Keay, *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean. A Typology and Economic Study: the Catalan Evidence*. British Archaeological Reports International Series 196, Oxford, 1984.
- Kelemen 1990 M. H. Kelemen, "Roman amphorae in Pannonia III", *ActaArchHung.* 42 (1990), 147-193.
- Keleş – Çelikbaş 2014 V. Keleş – E. Çelikbaş, "Parion Yamaç Hamamı 2008-2013", Eds. H. Kasapoğlu – M. A. Yılmaz. *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı*, Ankara, 2014, 175-191.
- Keleş – Yılmaz 2014 V. Keleş – A. Yılmaz, "Parion Roma Hamamı 2006-2013", Eds. H. Kasapoğlu – M. A. Yılmaz. *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı*, Ankara, 2014, 159-174.
- Keleş 2008 V. Keleş, "İlk Bulgular ışığında Parion Tiyatrosu", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 128 (2008), 45-56.
- Keleş 2013 V. Keleş, "Giriş", Ed. C. Başaran. *Antik Troas'ın Parlayan Kenti, Parion, 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, İstanbul, 2013, 19-26.
- Keleş et al. 2014 V. Keleş – A. Yılmaz – K. Oyarçın, "Parion Roma Hamamı 2013 Kazıları ve Sikke Buluntuları", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 147 (2014), 21-36.

- Keleş *et al.* 2017 V. Keleş – H. E. Ergürer – H. Kasapoğlu – E. Çelikbaş – A. Yılmaz – B. E. Kasapoğlu – K. Oyarçin – M. D. Yılmaz – İ. Akkaş, “Parion 2015 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt*, Ankara, 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt*, Ankara, 2017, 23-46.
- Keleş *et al.* 2018a V. Keleş – E. Çelikbaş – K. Oyarçin, “Bir Grup Geç Roma Sikkesi Işığında Parion Yamaç Hamamının Son Kullanım Evresi Hakkında Görüşler”, *Seleucia*, 8 (2018), 261-304.
- Keleş *et al.* 2018b V. Keleş – H. E. Ergürer – H. Kasapoğlu – E. Çelikbaş – A. Yılmaz – B. E. Kasapoğlu – K. Oyarçin – M. D. Yılmaz – İ. Akkaş, “Parion 2016 Sezonu Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 39. *Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt*, 2018, 183-210.
- Keleş *et al.* 2019 V. Keleş – H. E. Ergürer – H. Kasapoğlu – E. Çelikbaş – A. Yılmaz – B. E. Kasapoğlu – K. Oyarçin – M. D. Yılmaz – İ. Akkaş – E. Akın, “Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları”, 40. *Kazı Sonuçları Toplantısı, III. Cilt*, Ankara, 2019, 595-616.
- Kerem 1999 F. Kerem, *İçel Müzesinden Bir Grup Amphora*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1999.
- Kızılarıslanoğlu 2016 H. A. Kızılarıslanoğlu, *Antik Çağ’da Elaiussa Sebaste’nin Amphora Üretimi ve Ticari İlişkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2016.
- Kızılarıslanoğlu 2019 H. A. Kızılarıslanoğlu, “Elaiussa Sebaste’den Kos Origin Sorunsallı Dressel (DR) 2-4 Amphoraları”, Eds. V. Keleş – H. H. Kasapoğlu – E. Ergürer – E. Çelikbaş – A. Yılmaz, *Cevat Başaran’a 60. Yaş Armağanı*, Ankara, 2019, 39-70.
- Klenina 2000 E. J. Klenina, “Amphoren und Fässer”, Eds. T. Sarnowski – O. Savelja. *Balaklava. Römische Militärstation und Heiligtum des Jupiter Dolicheus, Swiatowit, Suppl. Series A: Antiquity, V*, Warsaw, 2000, 105-106.
- Konstantinidou 2010 A. Konstantinidou, “Aspects of Everyday Life in a Monastic Settlement: Amphorae and Cooking Wares (4th -7th c.) from the Old Monastery of Baramus in the Wadi Natrun (Egypt): A First Glance”, *LRCW*, 3 (1), 2010, 951-961.
- Konstantinidou 2012 A. Konstantinidou, *Ceramics and Life in the Old Monastery of Baramūs in the Wādī al-Natrūn, Egypt (4th – 9th c.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Leiden Üniversitesi, Leiden, 2012.
- Kozal 2001 E. Kozal, “Studies in Roman Ilion: the Lower City. Stratified Domestic Assemblages”, *Studia Troica*, 11 (2001), 309-342.
- Körpe 2011 R. Körpe, “Büyük İskender’in Troas’ta İzlediği Rota ve Granikos Savaşı”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 9 (10-11) (2011), 95-108.
- Ladstätter 1998 S. Ladstätter, “Afrikanische Sigillaten und Lampen aus Ovilava/Wels”, *Carnuntum Jahrbuch*, (1998), 51-63.
- Ladstätter 2008 S. Ladstätter, *Das Vedio gymnasium in Ephesos*, Ephesos XIV/1, Wien, 2008.

- Lako 1984 K. Lako, Keshtjella e onhezmit. *Iliria*, 2 (1984), 154-205.
- Lako 1993 K. Lako, "Te dhena per disa banesa dhe sterna te shek. II-IV te e.sone te zbuluara ne qytetin e sarandes (onhezmi - Ankiadem)", *Iliria*, 12 (1993), 241-257.
- Leidwanger 2013 J. Leidwanger, "Opportunistic ports and spaces of exchange in late Roman Cyprus", *Journal of Maritime Archaeology*, 8 (2013), 221-243.
- Leidwanger 2015 J. Leidwanger, "Early Byzantine Cyprus: A View from the Sea", Eds. D. N. Carlson - J. Leidwanger - S. M. Kampbell, *Maritime Studies in the Wake of the Byzantine Shipwreck At Yassiada, Turkey*, Texas, 2015, 157-166.
- Lemaitre 2007 S. Lemaitre, "Mobilier céramique du Létoon de Xanthos", Ed.S. Lemaitre, *Céramiques antiques en Lycie (VIIe S. a. C. - VIIe S. p. C. Les produits et les marchés, Actes de la table-ronde de Poitiers, 21-22 mars 2003*, Bordeaux, 2007, 115-135.
- Lemaitre et al. 2011 S. Lemaitre - G. Duperron - T. Silvino - C. Bonnet - M. Bonifay - C. Capelli. "Les amphores Africaines a Lyon du Regne d'Auguste au VII siecle: Reflex a propos de la circulation des marchandises sur l'axe rhodanien", *SFECAG, Actes du congres d'Arles 2011*, Arles, 2011, 203-222.
- LRCW 1 Eds. J. M. Gurt Esparraguera - J. Buxeda Garrigós - M. A. Cau Ontiveros. *Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1340, Oxford, 2005.
- LRCW 2 Eds. M. Bonifay - J. C. Tréglia. *Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1662, Oxford, 2007.
- LRCW 3 Eds. S. Menchelli - S. Santoro - M. Pasquinucci - G. Guiducci. *Late Roman Coarse Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry, Comparison Between Western and Eastern Mediterranean*, BAR International Series 2185, Oxford, 2011.
- LRCW 4 Eds. N. Poulou-Papadimitriou - E. Nodarou - V. Kilikoglou. *Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry, The Mediterranean: a market without frontiers*, BAR International Series 2616, Oxford, 2014.
- Lund 2007 J. Lund, "Transport Amphorae as a Possible Source for the Land Use and Economic History of the Akamas Peninsula, Western Cyprus", *LRCW*, 2, 2007, 781-789.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor. To the End of Third Century after Christ I-II*, Princeton, 1950.
- Magness 1992 J. Magness, "The Late Roman and Byzantine Pottery from areas H and K. Y", Ed. Shiloh, *Excavations at the City of David 1978-1985. QEDM*, 33 (1992), 149-186.
- Magness 1993 J. Magness, *Jerusalem Ceramic Chronology. Circa 200-800 CE*, Sheffield, 1993.

- Magomedov 1991 B. V. Magomedov, *Kamenka-Anchekrak. Poselenie Chernyakhovskoi kul'turĭ*, Kiev, 1991.
- Magomedov 2001 B. V. Magomedov, *Chernyakhovskaya kultura. Problema etnosa [The Chernyakhov Culture. Problems of ethnicity]*, Lublin, 2001.
- Magomedov 2010 B. V. Magomedov, "Roman amphorae in the context of the Chernyakhov Culture", Eds. D. Kassab-Tezgör – N. Inaishvili. *Production and Trade of Amphorae in the Black Sea, Varia Anatolica XXI* (2010), 75-79.
- Maioli – Stoppioni 1989 M. G. Maioli – M. Stoppioni, "Ravenna, loc. Classe. La fornace per ceramica nel Podere Chiavichetta", *Amphores Romaines et Histoire Economique (A.R.H.E.), Collection de L'Ecole Française de Rome 114* (1) (1989), 568-580.
- Majcherek – Zych 2011 G. Majcherek – I. Zych, "The evidence for Cretan presence in the ancient town of Marina el-Alamein", Eds. W. A. Daszewski – H. Meyza – I. Zych. *Essays Presented to Wiktor Andrzej Daszewski on his 75th Birthday, Classica Orientalia*, Warsaw, 2011, 357-378.
- Majcherek 1992 G. Majcherek, "The Late Roman Ceramics from the Seetar "G" (Alexandria 1986-1987)", *ETTRAV*, 16 (1992), 82-117.
- Majcherek 1993 G. Majcherek, "Roman Amphorae from Marina el-Alamein", *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo*, 49 (1993), 215-220.
- Majcherek 1995 G. Majcherek, "Gazan Amphorae: Typology Reconsidered", Eds. H. Meyza – Y. Młynarczyk. *Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean- Advances in Scientific Studies, Acts of the II Nieborow Pottery Workshop 18-20 December 1993*, Warsaw, 1995, 163-178.
- Malfitana 2008 D. Malfitana, "Roman Sicily Project: Ceramics and Trade. A multidisciplinary approach to the study of material culture assemblages, First overview: The transport amphorae evidence", *Facta a Journal of Roman Material Culture Studies*, 2 (2008), 107-126.
- Manacorda 1975 D. Manacorda "Proposta per una dentificazione dell'anfora Dressel 24", *Archaeologia Classica*, 27 (1975), 378-383.
- Manacorda 1977 D. Manacorda, "Anfore Spagnole a Pompei. Instrumentum Domesticum di Ercolano e Pompei", *Quaderni di Cultura Materiale*, 1 (1977), 121-133.
- Manacorda 1995 D. Manacorda, "Sulla proprietà della terra nella Calabria romana tra repubblica e impero", *Du latifundium au latifondo. Un héritage de Rome, une création médiévale ou moderne?, Actes de la table ronde internationale du CNRS organisée à l'Université Michel de Montaigne-Bordeaux III, les 17-19 décembre 1992*, Paris, 1995, 143-189.
- Manning et al. 2000 S. W. Manning – S. J. Monks – D. A. Sewell – S. Demesticha, *Late Roman Type 1a Amphora Production at the Late Roman site of Zygi-Petrini, Cyprus*. Report of the Department of Antiquities Cyprus, 2000.
- Marangou-Lerat 1996 A. Marangou-Lerat, *Le vin et les amphores de Crète : de l'époque*

- classique à l'époque impériale*, Etudes Cretoises 30, Paris, 1996.
- Markoulaki *et al.* 1989 S. Markoulaki – J. Y. Empereur – A. Marangou-Lerat, “Recherches sur les centres de fabrication d’amphores de Crète occidentale”, *BCH* 113 (1989), 551-580.
- Martin 2000 A. Martin, “Amphorae at Olympia”, *RCRF, Acta*, 36, 2000, 427-433.
- Martin-Kilcher 1994 S. Martin-Kilcher, *Die römischen amphoren aus Augst und Kaiseraugst. Ein Beitrag zur römischen Handels- und Kulturgeschichte*, 3: *Archaeologische und Naturwissenschaftliche Tonbestimmungen*, Forschungen in Augst 7/ 3, 1994.
- Martin-Kilcher 2005 S. Martin-Kilcher, “Carthage: Imported Eastern Amphorae in the Roman Colonia Iulia”, *Halicarnassian Studies III, Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence*, Odense, 2005, 202-220.
- McLellan – Rautman 1994 M. C. McLellan – M. L. Rautman, “The 1991-1993 field seasons at Kalavassos- Kopetra”, *Report of the Department of Antiquities, Cyprus*, 32 (1994), 289-307.
- Megaw – Jones 1983 A. H. S. Megaw – R. E. Jones, “Byzantine and Allied Pottery: A Contribution by Chemical Analysis to Problems of Origin and Distribution”, *BSA*, 78 (1983), 245-247.
- Meyza – Baginska 2013 H. Meyza – D. Baginska, “Roman Amphorae from the Polish Excavations at Nea Paphos, Maloutena: An Overview”, Eds. M. L. Lawall – J. Lund, *The Transport Amphorae and Trade of Cyprus*, Gösta Enbom Monographs, 3, Bristol, 2013, 134-153.
- Mowat 2016 A. Mowat, *The Late Roman Amphorae of Thrace: The Perspective from the Molyvoti Peninsula*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manitoba Üniversitesi, Winnipeg, 2016.
- Murialdo 2001 G. Murialdo, “Le anfore da transport”, *S. Antonino: un insediamento fortificato nella Liguria Bizantina. Vol. 2*. Bordighera: Istituto Internazionale di Studi Liguri, 2001.
- Negru *et al.* 2003 M. Negru – A. Bădescu – R. Avram, “Kapitän II amphorae in Roman Dacia”, *RCRF, Acta*, 38, 2003, 209-214.
- ODTÜSat 1993 ODTÜ Sualtı Topluluğu Batık Araştırmaları Grubu, “Antakya Kıyıları Sualtı Yüzey Araştırması 1992”, *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1993, 60- 61.
- Ollà 2001 A. Ollà, “La produzione di anfore vinarie a Naxos (III a.C.-V d.C.)”, Ed. M. C. Lentini, *Naxos di Sicilia in età romana e bizantina ed evidenze dai Peloritani. Catalogo Mostra Archeologica Museo di Naxos (3 dicembre 1999-3 gennaio 2000)*, Bari, 2001, 47-60.
- Ollà 2008 A. Ollà, “Anfore Romane”, Eds. R. Leone – U. Spigo, *Tyndaris 1, Ricerche nel Settore Occidentale: Campagne di scavo 1993 - 2004*, Sicilia, 2008, 279-287.
- Opait – Tsaravopoulos 2010 A. Opait – A. Tsaravopoulos, “A Chiote pottery workshop of the roman period”, *RCRF, Acta*, 41, 2010, 23-28.
- Opait 1991° A. Opait, “O sapatara de salvare in arasulantic Ibida”, *SCIVA*, 42

- (1991), 21-56.
- Opait 1991b A. Opait, "Ceramica. Fortificatia si asezarea romana tfrzie de la Babadag-Topraichioi", *Peuce*, 10 (1991b), 211-261.
- Opait 1996 A. Opait, *Aspecte Ale Vietii Economice din Provincia Scythia (secolele IV-VI p.Ch.) Productia ceramicii locale și de import*, Institutul Roman de Tracologie Bibliotheca Thracologica XVI, București, 1996.
- Opait 1997/98 A. Opait, "North african and Spanish Amphorae in Scythia Minor", Eds. S. Alexandrescu – P. Papacostea, *Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia*, III, 1997-1998, 47-95.
- Opait 2004° A. Opait, "The eastern Mediterranean amphorae in the province of Scythia", *TATEM*, 2004, 293-308.
- Opait 2004b A. Opait, *Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th-6th centuries AD)*, Oxford, 2004.
- Opait 2009 A. Opait, "Cilician LR Amphora 1?", *Arheologia Moldovei*, XXXII (2009), 283-289.
- Opait 2010 A. Opait, "On the Origin of Carthage LR Amphora 1", *LRCW*, 3 (II), 2010, 1015-1022.
- Opait 2018 A. Opait, "Local and imported wine at Pompeiopolis, Paphlagonia", *RCRF, Acta*, 45, 2018, 701-713.
- Opait et al. 2019 A. Opait – D. Davis – M. L. Brennan – M. Kofahl, "The Sinop F Shipwreck in the Black Sea: An International Cargo from Late Antiquity", Eds. H. Kaba – G. Kan Şahin – B. M. Akarsu – O. Bozoğlu, *International Symposium on Sinope and Black Sea Archaeology "Ancient Sinope and the Black Sea"*, Sinop, 2019, 77-89.
- Orhan 2017 U. Orhan, "Phaselis 2016 Yılı Güney Limanı Amphora Buluntuları", *Phaselis*, III (2017), 141-148.
- Orhan 2018 U. Orhan, *Kekova Sualtı Araştırmalarında Tespit Edilen Amphoralar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2018.
- Outschar 1993 U. Outschar, *Produkte aus Ephesos in alle welt?* ÖAI 5, Wien, 1993.
- Oyarçin 2017 K. Oyarçin, *Parion'da 2005-2015 Yılları Arasında Ele Geçen Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi Sikkeleri (MS 3-7. Yüzyıl)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum Üniversitesi, Erzurum, 2017.
- Özkan 2020 Özkan, H. *Parion Kemik Eserler 2005-2017*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 2020.
- Özsait 1999 M. Özsait, "Küçük Asya'da Roma Kolonileri". Ed. N. Başgelen, *Zafer Taşlıklioğlu Armağanı Anadolu ve Trakya Çalışmaları I*, İstanbul, 1999, 123-132.
- Pacetti 1998 F. Pacetti, "La questione delle Keay LII nell'ambito della produzione anforica in Italia", Ed. L. Sagui, *Ceramica in Italia: VI-VII sec., Atti del Convegno in onore di John W. Hayes*, Roma, 11-13 maggio 1995. *Biblioteca di Archeologia Medievale*, Firenze, 1998, 185-208.

- Pallarès 1987 F. Pallarès, "Alcune considerazione sulle anfore del Battistero di Albenga", *RELIg*, LIII (1-4) (1987), 269-306.
- Panella 1970 C. Panella, "Anfore", *Ostia II, Le terme del Nuotatore: Scavo dell'ambiente I* (1970), 102-156.
- Panella 1973 C. Panella, "Appunti su un Gruppo di Anfore della Prima, Media e Tarda Età Imperiale". *Ostia III: Le terme del Nuotatore: Scavo dell'ambiente V et di un saggio dell'area, Studi miscellanei*, 21 (1973), 463-633.
- Panella 1976 C. Panella, "Per uno studio delle anfore di Pompei. Le forme VIII e X della tipologia di R. Schoene", *Studi miscellanei*, 22 (1976), 151-162.
- Panella 1982 C. Panella, "Le anfore della prima, media e tarda età imperiale: tipologia e problem", *Actes du colloque sur la céramique antique* (Carthage, 23-24 juin 1980), Carthage, 1982, 171-196.
- Panella 2001 C. Panella, "Le anfore di eta imperiale del Mediterraneo occidentale", *Céramiques Hellénistiques et Romaines*, III (2001), 177-275.
- Panella *et al.* 2010 C. Panella - L. Sagui - M. Casalini - F. Coletti, "Contesti tardoantichidi Roma: Una rilettura alla luce di nuovi dati", *LRCW*, 3 (1), 2010, 57-78.
- Papadopoulos 1989 J. K. Papadopoulos, "Roman Amphorae from The Torone", *Aephem*, (1989), 67-103.
- Parlak 2019 K. Parlak, *Parion Kazılarında Ele Geçen Bizans Dönemi Sikkeleri 2015-2018*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 2019.
- Pausanias Pausanias, *Pausanias'da Anadolu, Seçmeler*, (Çev. B. Umar), İstanbul, 2002.
- Peacock - Williams 1986 D. P. S. Peacock - D. F. Williams, *Amphorae and the Roman Economy*, London, 1986.
- Peacock 1984 D. P. S. Peacock, "The Amphorae: Typology and Chronology", Eds. M. G. Fulford - D. P. S. Peacock, *Excavations at Carthage: The British Mission, Vol. I, 2, The avenue du Président Habib Bourguiba, Salambo: The Pottery and other Ceramic Objects from the site*, Sheffield, 1984, 116-140.
- Peacock *et al.* 1989 D. P. S. Peacock - F. Béjaoui - N. Ben-Lazreg, "Roman Amphora Production in the Sahel Region of Tunisia", *Amphores romaines et histoire économique, dix ans de recherche*. Actes du colloque de Sienne (22-24 Mai 1986), Rome, 1989, 179-222.
- Peacock *et al.* 1990 D. P. S. Peacock - F. Bejaoui - N. Ben-Lazreg, "Roman pottery production in central Tunisia", *Journal of Roman Archaeology*, 3 (1990), 59-84.
- Pichot - Şenol 2015 V. Pichot - K. Şenol, "Amphores de Gaza et résine sur le site de production d'amphores du Haut- Empire d'Akadémia (Maréotide)", *Bulletin de Liaison du Groupe International D'étude de la*

- Céramique Égyptienne*, 25 (2015), 277-289.
- Pieri 2005 D. Pieri, *Le commerce du vin oriental à l'époque Byzantine*, Beirut, 2005.
- Pieri 2007 D. Pieri, "Béryte dans le grand commerce méditerranéen : Production et importation d'amphores dans le Levant protobyzantin (Ve-VIIIe s. apr. J.-C.)", Ed. M. Sartre, *Productions et échanges dans la Syrie Gréco-Romaine, Actes du 2e Colloque International sur la Syrie Antique* (Tours, 12-13 juin 2003), suppl. Topoi, 8, 2007, 297-327.
- Portale – Romeo 2001 E. Portale – I. Romeo, "Contenitori da trasporto", Ed. A. D. Vita, *Gortina V.3. Lo scavo del Pretorio 1989-1995*, 1. I materiali, Padova, 2001, 260-410.
- Portale 2010 E. Portale, "Nuovi Dati Sulla Circolazione Anforica a Gortina", *LRCW*, 3 (1), 2010, 931-939.
- Poulou-Papadimitriou – Nodarou 2007 N. Poulou-Papadimitriou – E. Nodarou, "La céramique protobyzantine de Pseira: la production locale et les importations, étude typologique et pétrographique", *LRCW*, 2 (II), 2007, 755-766.
- Preda – Grosu 1993 C. Preda – A. Grosu, "Cercetări arheologice din aşezarea civilă a castrului roman de la Enoşesti - Acidava (Piatra Olt, jud. Olt)", *Arhivele Olteniei*, 8 (1993), 43-55.
- Prêteux 2009 F. Prêteux, "Parion et son territoire à l'époque hellénistique: un exemple d'organisation de la chôra sur le rivage de la Propontide", Eds. H. Bru – F. Kirbihler – S. Lebreton. *L'Asie mineure dans l'Antiquité: échanges, populations et territoires: Regards actuels sur une péninsule*, Rennes, 2009, 335-350.
- Pülz 1985 S. Pülz, "Studien zu einzelnen fundgruppen-Kaiserzeitliche Keramik aus dem Herion III", *IstMitt* 35 (1985), 77-115.
- Radaelli 2016 E. Radaelli, *Amphorae from contexts of middle Imperial date found during the excavations of the so-called 'Terme di Elagabalus' in Rome. The implications of their study for our understanding of the economy of the City and of related imported products*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Southampton Üniversitesi, Southampton, 2016.
- Ramon 1986 J. Ramon, *El Baix Imperi i l'època Bisantina a les Illes Pitiuses*, Ibiza, 1986.
- Rauh 2004 K. Rauh – N. "Pirated Knock-offs: Cilician Imitations of Internationally Traded Amphoras", *TATEM*, 2004, 329-336.
- Rautman 1995 M. L. Rautman, "Two Late Roman wells at Sardis", *AASOR* 53 (1995), 37-84.
- Rautman 2000 M. L. Rautman, "The Busy Countryside of Late Roman Cyprus", *Report of the Department of Antiquities Cyprus*, 38 (2000), 317-331.
- Rautman 2003 M. L. Rautman, *A Cypriot Village of Late Antiquity: Kalavassos-Kopetra in the Vasilikos Valley*, JRA Supplement 52, Portsmouth, 2003.
- Rautman et al. 1993 M. L. Rautman – B. Gomez – H. Neff – M. D. Glascock, "Neutron Activation of Late Roman Ceramics from Kalavassos-Kopetra and the Environs of the Vasilikos Valley", *Report of The Department of*

- Antiquities Cyprus*, 31 (1993), 233-294.
- RCRF *Rei Cretariae Romanae Favtorvm*
- Remola-Vallverdu 1989 J. A. Remola-Vallverdu, "Les àmfores", *Un abocador del segle V d.. C. en el fòrum provincial de Tàrraco*, Tarragone, 1989, 249-323.
- Remola-Vallverdu 1993 J. A. Remola-Vallverdu, "Un tipo de anfora tardo-romana poco conocido (VLR 8. 198)", *Archivo Español de Arqueología*, 66 (1993), 301-309.
- Remola-Vallverdu 2000 J. A. Remola-Vallverdu, *Las ànforas tardo-antiguas en Tarraco (Hispania Tarraconensis)*, Barcelona, 2000.
- Remola-Vallverdu 2007 J. A. Remola-Vallverdu, "Tarraco, amphores et contexte Historique", Eds. A. Mrabet – J. Remesal Rodriguez, *Africa et in Hispania: études sur L'huile Africaine, Collecio instrumenta 25*, Barcelona, 2007, 245-256.
- Reynolds – Pavlidis 2014 P. Reynolds – E. Pavlidis, "Nicopolis (Epirus Vetus): An Early 7th Century Pottery Assemblage from the 'Bishop's House' (Greece)", *LRCW*, 4 (I), 2014, 451-467.
- Reynolds 2004 P. Reynolds, "The Roman pottery from the Triconch Palace", Eds. R. Hodges – W. Bowden – K. Lako – R. D. Andrews, *Byzantine Butrint: Excavations and surveys 1994-1999*, Oxford, 2004, 224-269.
- Reynolds 2005 P. Reynolds, "Levantine amphorae from Cilicia to Gaza: a Typology and Analysis of Regional Production Trends from the 1st to 7th Centuries", *LRCW*, 1, 2005, 563-612.
- Reynolds 2010 P. Reynolds, "Trade networks of the East, 3rd to 7th Centuries: the view from Beirut (Lebanon) and Butrint (Albania) (Fine Wares, Amphorae and Kitchenwares", *LRCW*, 3 (1), 2010, 89-114.
- Reynolds 2011 P. Reynolds, "A 7th century pottery deposit from Byzantine, Carthago Spartaria Cartagena, Spain", Eds. M. À. Cau – P. Reynolds – M. Bonifay, *LRFW 1, Late Roman Fine Wares: Solving problems of typology and chronology. A review of the evidence, debate and new contexts (RLAMP 1)*, Oxford, 2011, 99-127.
- Reynolds 2013 P. Reynolds, "Transport Amphorae of the First to Seventh Centuries: Early Roman to Byzantine Periods", Ed. W. Aylward. *Excavations at Zeugma, Conducted by Oxford Archaeology, Volume II*, Oxford, 2013, 93-161.
- Reynolds 2019 P. Reynolds, *Butrint 6 Excavations on the Vrina Plain Volume 3: The Roman and Late Antique Pottery from the Vrina Plain Excavations*, Oxford, 2019.
- Ricci 2007 M. Ricci, "Elaiussa Sebaste: Context, Production & Commerce", *BYZAS* 7, Istanbul, 2007, 169-180.
- Riley 1975 J. A. Riley, "The Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 218 (1975), 25-63.
- Riley 1979 J. A. Riley, "The coarse pottery from Berenice", Ed. J. A. Lloyd, *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice): Volume II. Tripoli:*

- Dept. of Antiquities, Secretariat of Education, London, 1979, 91-467.
- Riley 1981 J. A. Riley, "The pottery from the cisterns 1977.1, 1977.2, 1977.3", Ed. J. H. Humphrey, *Excavations at Carthage 1975-1979: Conducted by the University of Michigan. Vol. 6, Tunus, 1981*, 85-124.
- Rizzo – Zambito 2010 G. Rizzo – G. Zambito, "Ceramiche Comuni ed Anfore dal Villaggio Tardoantico di Cignana, Naro-Agrigento, Sicilia, Italia", *LRCW*, 3 (I), 2010, 293-300.
- Rizzo 2003 G. Rizzo, *Instrumentua Vrbis. 1, Ceramiche fine da mensa, lucerne ed anfore a Roma nei primi due secole dell'impero*, Rome, 2003.
- Rizzo 2014 G. Rizzo, "Le Terme del Nuotatore le Anfore, Ostia e i Commerci Mediterranei", Eds. C. Panella – G. Rizzo, *OSTIA VI, Le Terme del Nuotatore, Studi Miscellanei 38*, Roma, 2014, 64-442.
- Robinson 1959 H. S. Robinson, *Pottery of the Roman Period. Chronology. (The Athenian Agora. Results of excavations conducted by the American School of Classical Studies, vol. v.)*, Princeton, 1959.
- Romanchouk et al. 1995 A. Romanchouk – A. V. Sazanov – L. Sedikova, *Les amphares des ensembles de Chersonese Byzantin*, Ekaterinbourg, 1995.
- Rowe 2004 A. H. Rowe, *Nea paphos: Reconsidering Late Roman Cyprus: Using New Material from Nea Paphos to Review Current Artefact Typologies*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sydney Üniversitesi, Sydney, 2004.
- Sagui 1998 L. Sagui, "Il deposito della Crypta Balbi: una testimonianza imprevedibile sulla Roma del VII secolo? Ed. L. Sagui, *Ceramica in Italia: VI-VII secolo*", *Atti del Convegno in onore di John W. Hayes (Roma, 11-13 maggio 1995)*, Firenze, 1998, 305-333.
- Santamaria 1995 C. Santamaria, *L'épave Dramont « E » à Saint-Raphaël (Ve siècle ap. J.-C.)* *Archaeonautica*, 13, Paris, 1995.
- Sayar 2015 M. H. Sayar, "Parion'da Divus Vespasianus Augustus'a Bir Sunu", Eds. C. Başaran – V. Keleş, *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı*, Ankara, 2015, 163-166.
- Sazanov 1989 A. Sazanov, "O khronologii Bospora rannevizantiiskogo vremeni", *Sovetskaia Arkheologiya*, 4 (1989), 41-60.
- Sazanov 1991 A. Sazanov, "Les amphores de l'ensemble du preinier quart du vne s. de la region nord-est de Chersonese", *MANIET*, 2 (1991), 60-72.
- Sazanov 1997 A. Sazanov, "Les Amphores de L'Antiquité Tardive et du Moyen Age: Continuité ou Rupture? Le Cas de la mer Noire", *La Céramique Médiévale en Méditerranée, Actes Du VIe Congrès de L'aiecm 2*, (13-18 novembre 1995), Aix-en-Provence, 1997, 87-102.
- Sazanov 1999 A. Sazanov, "Les Amphores "LA 1 Carthage" dans la Region de la mer Noire", Ed. C. Y. Garlan, *Typologie et Chronologie: V^e -VIIe s. Apr. J*, Aix-en-Provence, 1999, 265-279.
- Sazanov 2000 A. Sazanov, "Les ensembles clos de Chersonese de la fin du VIe-troisieme quart du VIIe siecles: la chronologie de la ceramique", *Les sites archeologiques en Crimée et au Caucase durant l'antiquite tardive et le haut moyen-age, Colloquia Pontica*, Leiden, 2000, 123-149.

- Sazanov 2014 A. Sazanov, "The Deposit of the end of the 6th Century AD from Chersonesos, Crimea", *LRCW*, 4 (I), 2014, 411-423.
- Scorpan 1976 C. Scorpan, "Origni si linii evolutive in ceramica romano-bizantina (sec. IV – VII) din", *Spatiul Mediteranean si Pontic*, 9 (1976), 155-185.
- Scorpan 1977 C. Scorpan, "Contribution a la Connaissance de Certains Types Ceramiques Romano- Byzantins (IVe – VIIe Siecles) dans L'Espace Istro-Pontique", *Dacia*, XXI (1977), 269-296.
- Seyer 2014 M. Seyer, "Limyra 2013", *ANMED*, 12, 73-80.
- Shkodra 2003 B. Shkodra, *Pottery and trade in the Late Roman Durres (Durrachium)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, East Anglia Üniversitesi, Bükreş, 2003.
- Shkodra 2005 B. Shkodra, "Kontekste me qeramikë të shek. VI nga Macellum", *Candavia*, 2 (2003), 205-238.
- Shkodra 2006 B. Shkodra, "Ceramics from Late Roman Contexts in Durrës", *BSA* 101 (2006), 427-457.
- Shkodra 2009 B. Shkodra, "Një tip amfore i periudhës antike të vonë nga Durrësi", *Iliria*, XXXIII (2009), 311-324.
- Silvino 2007 T. Silvino, "Lyon. La fouille du pare Saint-Georges: le mobilierceramique de l'antiquite tardive", *Revue Archeologique de l'Est*, 56 (2007), 187-230.
- Slane - Sanders 2005 K. W. Slane – G. R. Sanders, "Corinth: Late Roman Horizons", *Hesperia* 74 (2) (2005), 243-297.
- Slane 2000 K. W. Slane, "East-West Trade in Fine Wares and Commodities: the View from Corinth", *RCRF, Acta*, 36, 2000, 299-311.
- Smokotina 2016 A. Smokotina, "Late Roman Amphorae from Tyritake", *RCRF, Acta*, 44, 2016, 715-724.
- Stănescu 2018 R. O. Stănescu, "Amphorae Ex Aegyso: Fragments from Older Excavations", *Peuce*, XVI (2018), 205-226.
- Starac 2001 A. Starac, "Produzione e distribuzione delle anfore nord-adriatiche nell'Istria", *RCRF, Acta*, 37 (2001), 269-277.
- Suceveanu 2000 A. Suceveanu, *Histria X. La céramique romaine des Ier-IIIe siècles ap. J.-C.* Bucarest, 2000.
- Suceveanu 2007 A. Suceveanu, *Histria XIII. La Basilique Épiscopale*, Paris, 2007.
- Swan 2004 V. G. Swan, "Dichin (Bulgaria) and the supply of amphorae to the Lower Danube in the late Roman-early Byzantine period", *TATEM*, 2004, 371-382.
- Şen 2017 D. Şen, *La Ceramique ProtoByzantine De Lycie: etude du mobilier Hurmalık Hammam de Patara*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Paris 1-Pantheon Sorbonne Üniversitesi, Paris, 2017.
- Şenol – Aşkın 2007 A. K. Şenol – E. Aşkın. "Amphoralar Işığında Kentin Ticarî İlişkileri", Ed. S. Durugönül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları NAGIDOS*, Adayla Ekyayın Dizisi 6, Antalya,

- 2007, 241-297.
- Şenol 2000 A. K. Şenol, *İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2000.
- Şenol 2001 A. K. Şenol, "Amphoras from the Necropolis of Gabbari", Eds. J. Y. Empereur – M. D. Nenna, *Nécropolis 1, Etudes Alexandrines* 5, Caire, 2001, 369-396.
- Şenol 2003a A. K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticarî Amphoraları*, Ankara, 2003.
- Şenol 2003b A. K. Şenol, "The Amphoras Handles from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2", Eds. J. Y. Empereur – M. D. Nenna, *Nécropolis 2, Etudes Alexandrines* 7, Caire, 2003, 191-211.
- Şenol 2007 A. K. Şenol, "A Statistical Essay on the Distribution of Imported Amphorae Finds of the CEAlex Salvage Excavations", Eds. S. Marchand – A. Marangou, *Amphores D’Egypte, de la Basse Epoque a l’Epoque Arabe, I*, Alexandria, 2007, 57- 75.
- Şenol 2009 A. K. Şenol, *AETAM (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi)’da Bulunan Ticarî Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri*, Mersin, 2009.
- Şenol 2015 A. K. Şenol, "Smyrna Kazılarında 2007 2011 Yılları Arasında Bulunan Ticari Amphoralar", Ed. A. Ersoy, *1. Smyrna Antik Kenti Kazı ve Araştırmaları Çalıştayı, 2-3 Mayıs 2014*, İzmir, İstanbul, 2015, 243-256.
- Şenol 2018 A. K. Şenol, *Commercial amphorae in the Graeco-Roman Museum of Alexandria*, Alexandria, 2018.
- Şen-Yıldırım 2012 D. Şen-Yıldırım, "Hurmalık Hamamı Buluntuları Işığında Patara’nın Geç Roma-Erken Bizans Dönemi Kuzey Afrika Kökenli Seramikleri", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (4) (2012), 151-172.
- TATEM Eds. J. Eiring - J. Lund. *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Monographs of the Danish Institute at Athens Volume 5*, Athens, 2004.
- Tekocak – Zoroğlu 2013 M. Tekocak – L. Zoroğlu, "Kelenderis’te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri", *Olba*, XXI (2013), 109-140.
- Tomber 1993 R. Tomber, "Quantitative Approaches to the Investigation of Long-Distance Exchange", *JRA*, 6 (1993), 142-166.
- Tomber 1999 R. Tomber, "Pottery from the sediments of the Inner Harbour (Area 114)", *Caesarea Papers*, 2 (1999), 296-321.
- Tomber 2006 R. Tomber, "The Pottery", Eds. V. A. Maxfield – D. P. S. Peacock, *Survey and Excavation Mons Claudianus, 1987-1993, Volume III, Ceramic Vessels & Related Objects*, Fouilles de L’Ifao 54, Paris, 2006, 3-218.
- Tomber 2008 R. Tomber, *Indo-Roman Trade. From pots to pepper*, London, 2008.

- Tüylüoğlu 2015 D. Tüylüoğlu, *Mylasa'dan Bir Antik Çağ Seramik Atölyesinin (?) Ticari Amphora Buluntuları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 2015.
- Uzhentsev – Yurochkin 1998 V. B. Uzhentsev – V. Yurochkin, “Amphores a col en entonnoir au nord de la mer Noire”, *Khersoneskii Sbornik*, IX (1998), 100-109.
- Uzhentsev 2001 V. B. Uzhentsev, “Kalos Limen in the 1st c. B.C. - beginning of the 1st c. AD (general review of the materials according to the excavations in 1988-1998)”, Eds. I. I. Gushchina – D. V. Zhuravle, *Pozdnie Skify Kryma [Late Scythians in Crimea]*, Moscow, 2001, 156-166.
- Villedieu 1984 F. Villedieu, *Turris Libisonis. Fouille d'un site romain tardif à Porto Torres (Sardaigne)*, BAR International Series 224, Oxford, 1984, 166-199.
- Villedieu 1990 F. Villedieu, *Lyon St-Jean, les fouilles de l'avenue Adolphe Max*, Documents d'Archéologie en Rhône-Alpes (DARA) 3, Lyon, 1990.
- Vilvorder *et al.* 2000 F. Vilvorder – R. P. Symonds – S. Rekk, “Les amphores orientales en Gaule septentrionale et au sud-est de la Grande Bretagne”. *RCRF, Acta*, 36, 2000, 477-486.
- Vnukov 2004 S. Vnukov, “Pan-Roman Amphora Types Produced in the Black Sea Region”, *TATEM*, 2004, 407-415.
- Vnukov 2010 S. Vnukov, “Sinopean Amphorae of the Roman Period”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16 (2010), 361-370.
- Vnukov 2012 S. Vnukov, “Амфорное Производство На Территории Абхазии В Эпоху Эллинизма И Римское Время (Amphora Production on the Territory of Abkhazia during the Hellenistic Era and Roman Time)”, *Российская Археология (Russian Archeology)*, 4 (2012), 5-15.
- Vogt 1997 C. Vogt, “Les ceramiques ommeyyades et abbassides d'Istabl' Aintar-Fostat”, Ed. G. D. Archimbau, *La céramique médiévale en Méditerranée: Actes du VIe congrès de l'AIECM2*, Aix-en-Provence, 1997, 243-260.
- Vogt *et al.* 2002 C. Vogt – P. Gouin – G. Bourgeois – M. Girard – M. Schvoerer – S. Thiebault, “Notes on Some of the 'Abbasid Amphorae of Istabl 'Antar- Fustat (Egypt)”, *BASOR* 326 (2002), 65-80.
- Volpe 1985 G. Volpe, “Anfore”, Ed. S. Caterina d ella Rosa, *Il giardino del Conservatorio. Archeologia w bana a Roma: il rogetto della Crypta Balbi*, 3, 1985, 155-172.
- Warner-Slane 2000 K. Warner-Slane, “East-West Trade in Fine Wares and Commodities. The View from Corinth”, *RCRF, Acta*, 36, 2000, 299-312.
- Watson 1992 P. M. Watson, “Change in Foreign and Regional Economic Links with Pella in the Seventh Century AD: The Ceramic Evidence”, *La Syrie de Byzance a l'Islam, VIe-VIIe siècles, actes du colloque international (Lyon-Paris, 11-15 septembre 1990)*, Damas, 1992, 233-248.

- Watson 1995 P. M. Watson, "Ceramic Evidence for Egyptian Links with Northern Jordan in the 6th -8th Centuries AD", Eds. S. Bourhe – J. P. Descoeudres, *Trade, Contact and the Movement of Peoples in the Eastern Mediterranean*, Mediterranean Archaeology, suppl. 3, Sydney, 1995, 314-319.
- Whitbread 1995 I. K. Whitbread, *Greek Transport Amphorae. A Petrological and Archaeological Study*, Athens, 1995.
- Williams 1979 D. F. Williams, "The Heavy Mineral Separation of Ancient Ceramics by Centrifugation: A Preliminary Report", *Archaeometry*, 21 (1979), 177-182.
- Williams 1980 D. F. Williams, "The Petrology of Certain Byzantine Amphorae: Some Suggestions as to Origins", *Ancient Monuments Laboratory Report*, 3115 (1980), 99-110.
- Williams 1989 C. Williams, "Anemurium, The Roman and Early Byzantine Pottery", *Subsidia Mediaevalia* 16 (1989), 90-99.
- Williams 1990 D. F. Williams, "A note on the petrology of a Samos cistern type amphora from excavations at the Castello di Udine", *Aquileia Nostra Anno*, LXI (1990), 281-296.
- Williams 2004 D. F. Williams, "The Eruption of Vesuvius and Its Implications for the Early Roman Amphora Trade with India", *TATEM*, 2004, 441-450.
- Williams 2005 D. F. Williams, "Late Roman Amphora 1: A Study of Diversification", Eds. M. B. Briesse – L. E. Vaag, *Halicarnassian Studies III, Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence*, Odense, 2005, 157-167.
- Williams *et al.* 1974 C. K. Williams – J. McIntosh – J. E. Fisher, "Excavations at Corinth, 1973", *Hesperia*, 43 (1) (1974), 1-76.
- Yaman 2018 A. Yaman, *Arykanda Geç Antik Dönem Mahallesi Seramikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 2018.
- Yangaki 2005 A. G. Yangaki, *La céramique des IVe-VIIIe siècles ap. J.-C. D'Eleutherna: sa place en Crète et dans le bassin égéen*, Athènes, 2005.
- Yangaki 2007 A. G. Yangaki, "Amphores crétoises de forme globulaire: remarques préliminaires", *LRCW*, 2 (II), 2007, 767 - 774.
- Yener-Marksteiner 2013 B. Yener-Marksteiner, "Vorläufige Ergebnisse der Untersuchungen der Keramikfunde des Andriake-Surveys". Eds. P. Brun – L. Cavalier – K. Konuk – F. Prost, *EUPLOIA. La Lycie et la Carie antiques. Dynamiques des territoires, échanges et identités. Actes du colloque de Bordeaux 5, 6, 7 novembre 2009*, Paris, 2013, 15-20.
- Zachariadis 2014 S. Zachariadis, "Pottery from the Workshop Building, in the Early Byzantine City of Philippi, Greece", *LRCW*, 4 (I), 2014, 705-713.
- Zeest 1960 I. B. Zeest, *Keramicheskaia Tara Bospora*, Moskova, 1960.
- Zemer 1977 A. Zemer, *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Haifa, 1977.